

Riksdagens protokoll

1984/85:53

14 december 1984

Debatter m. m.

Fredagen den 14 december

Statlig fastighetsskatt, m. m.	3
Kommunerna och civilförsvaret	21
Beredskapslagring av olja och kol m. m.	31
Anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsför- säkringen	48
Vuxenutbildningslag	55
Ny organisation för luftfartsverket, m. m.	57
Svar på frågor	
1984/85:253 av Hugo Hegeland (m) om de grekiska reselärarnas verksamhet	61
1984/85:256 av Berit Oscarsson (s) om tidsplanen för vissa regionala TV-sändningar	64
1984/85:269 av Bengt Wittbom (m) om regionala TV-nyheter för Örebro- och Karlstadsdistrikten	64
1984/85:240 av Siri Häggmark (m) om sysselsättningen i Udde- vallaregionen	67
1984/85:254 av Karin Israelsson (c) om bibehållande av den demografiska databasen i Jörn	70
1984/85:274 av Bengt Wittbom (m) om möjligheterna att utnyttja övertid	72
1984/85:266 av Lars-Ove Hagberg (vpk) om ökad satsning på pelletsanläggningar	77
1984/85:288 av Oswald Söderqvist (vpk) om svältkatastrofen i Etiopien	82
1984/85:293 av Jan-Erik Wikström (fp) om rätten att närvara vid intervjuer med utrikesministern	84
1984/85:297 av Ulla Tillander (c) om rätten att närvara vid intervjuer med utrikesministern	84
Meddelande om svar på interpellation 1984/85:70	87
Svar på frågor	
1984/85:229 av Jörn Svensson (vpk) om statliga företags beställ- ningar utomlands	88
Svar på interpellation	
1984/85:68 av Elving Andersson (c) om varvsnäringen	89

Meddelande om interpellation	
1984/85:79 av Gunnar Hökmark (m) om löntagarfonderna	103
Meddelande om frågor	
1984/85:309 av Bertil Jonasson (c) om den svensk-norska gränshandeln med hö och stráfoder	104
1984/85:310 av Anna Wohlin-Andersson (c) om adekvat praktik för elever på 4-åriga tekniska linjer i gymnasieskolan	104
1984/85:311 av Karin Israelsson (c) om beslutet att tilldela Östergötlands län extra medel för lån och bidrag till allmänna samlingslokaler	105
1984/85:312 av Kerstin Ekman (fp) om UD:s medverkan vid distributionen av en bok om minoritetsreligioner	105

Avgjorda ärenden

Fredagen den 14 december

Skatteutskottets betänkande

1984/85:24 Statlig fastighetsskatt (förnyad behandling)	3
---	---

Bostadsutskottets betänkande

1984/85:9 Ändringar i bestämmelserna om räntebidrag till följd av fastighetsskatten m. m. (förnyad behandling)	3
---	---

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1984/85:14 Ändring i bestämmelserna om kommunalt bostadstil- lägg till folkpension (förnyad behandling)	3
--	---

Försvarsutskottets betänkanden

1984/85:5 Kommunerna och civilförsvaret	21
1984/85:6 Beredskapslagring av olja och kol m. m.	21

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1984/85:7 Förlängd reglering av anslutning av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen	48
1984/85:10 Socialförsäkring för statens utsända tjänstemän m. m.	55

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:8 Vuxenutbildningslag	55
---	----

Trafikutskottets betänkande

1984/85:7 Tilläggsbudget I	57
--------------------------------------	----

1984/85:53

Fredagen den 14 december

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1984/85:11 till utbildningsutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:19
Skatteutskottets betänkande 1984/85:23
Lagutskottets betänkande 1984/85:10
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1984/85:7-9

4 § Statlig fastighetsskatt, m. m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1984/85:24 om statlig fastighetsskatt (prop. 1984/85:18, 1983/84:178 delvis,
1984/85:23 delvis och 1984/85:80 delvis) (förnyad behandling),

bostadsutskottets betänkande
1984/85:9 om ändringar i bestämmelserna om räntebidrag till följd av
fastighetsskatten m. m. (prop. 1984/85:85 delvis) (förnyad behandling)
och

socialförsäkringsutskottets betänkande
1984/85:14 om ändring i bestämmelserna om kommunalt bostadstillägg till
folkpension (prop. 1984/85:85 delvis) (förnyad behandling).

Anf. 1 TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkande 24, bostadsutskottets betänkande 9 och socialförsäkringsutskottets betänkande 14 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 2 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! I tisdags återförvisades förslagen om en fastighetsskatt och om kompensation för denna till berörda utskott för ytterligare beredning. Dessförinnan hade under en lång debatt och med all önskvärd tydlighet de allvarliga brister som vidlåder förslagen påtalats.

Lagrådet kritiserade redan i våras och med osedvanlig skärpa förslaget till fastighetsskatt. Förslaget hade inte föregåtts av den utredning och det allsidiga remissförfarande som grundlagen föreskriver. Förslaget var så komplicerat och svårtillgängligt, att det stod på gränsen till vad som rimligen borde kunna accepteras av rättssäkerhetsskäl. Lagrådet ifrågasatte vidare hur förslaget förhöll sig till kraven på att lika skall behandlas lika och till att en skatt skall fördelas med ledning av de påtänkta skattskyldigas ekonomiska bärkraft.

De ändringar regeringen senare vidtagit i förslagen liksom den senare avlåtna s. k. kompensationspropositionen har inte heller denna gång remissbehandlats, ej heller underställts lagrådets granskning. Helhetsbedömningen har avsevärt försvarats då propositionerna framlagts vid olika tidpunkter och då erforderligt underlag saknas.

Den entydiga och starka kritik som förekommit i samband med riksdagsbehandlingen tyder på att de av lagrådet påtalade bristerna i alla avseenden förvärrats. Svårigenomträngligheten har utvecklats till total ogenomtränglighet. Bristerna i fråga om likabehandling och skatteförmåga har skärpts. Kompensationens utformning för räntesubventionerade fastigheter synes ytterligare förstärka den olika behandlingen. Detta gäller även den proposition om slopad kommunal garantiskatt för juridiska personer som dessutom medfört att lagförslaget om fastighetsskatten har måst ändras, innan riksdagen ens hunnit anta det. Allvarliga farhågor har framförts för att förslagen t. o. m. kan få direkt konfiskatoriska effekter, äta sig in i själva skattekällan och strida mot såväl grundlag som Europakonvention.

I såväl den gamla som den nya riksdagsordningen finns möjlighet för riksdagen att ytterligare bereda ett ärende som ej är tillräckligt berett. 9 och 10 §§ i riksdagsordningens 4 kap. har tillkommit för att garantera minoritetens rätt och därmed kunna få till stånd en lagstiftning som fyller de anspråk som kännetecknar en god lag. Det borde också vara ett gemensamt intresse för hela riksdagen, liksom givetvis för de medborgare som skall följa lagen, att lagstiftningen fyller kraven på rättvisa, konsekvens och överskådlighet. Denna garanti bör inte omintetgöras av de utskott som skall behandla det återförvisade ärendet utan tungt vägande och klart redovisade skäl. Så har inte skett.

Såväl skatte- som bostadsutskottens majoriteter har vägrat den ytterligare beredning riksdagen begärt med hänvisning till att remiss till lagrådet, riksskatteverket resp. bostadsstyrelsen skulle innebära att ärendet inte kan

slutbehandlas av riksdagen i år, vilket skulle leda till avsevärt men.

Men vad avser man med "avsevärt men"? Är det avsevärt men – och i så fall för vem – om det gäller beslut om en skatt mot vars konsekvenser ur likabehandlings- och skatteförmågesynpunkt utomordentligt allvarliga farhågor reses? Är "allvarligt men" reducerat till blott och bart en budgetfråga? Är det allvarligt men om det innebär att en lagstiftning med allvarliga brister i sin utformning inte drivs igenom? Är det inte snarare allvarligt men för rättssäkerheten, för den enskilde och även för parlamentets anseende om en lagstiftning drivs igenom, innan dess konsekvenser för den enskilde och förenlighet med grundlag och Europakonvention är tillräckligt belysta?

Under ärendets behandling i riksdagen har ständigt nya brister uppenbarats i de båda propositionerna. Inte bara direkta felräkningar utan också grundläggande systemfel har påtalats, fel som synes leda till systematisk underkompensation för de enskilt ägda fastigheterna och lika systematisk överkompensation för den hyresledande allmännyttan.

Även efter det att ärendet återförvisats till bostadsutskottet har grava felaktigheter påvisats från olika organisationer, som förebragt det hittills mest genomarbetade material som kommit riksdagen till handa i denna fråga.

Trots att inga bärande motiv framkommit mot att uppskjuta riksdagsbehandlingen av kompensationspropositionen till våren 1985, har t. o. m. detta yrkande avvisats. Detta väcker allvarliga farhågor för att syftet med kompensationspropositionen inte är – som det uppgivits – att neutralisera fastighetsskatten för räntesubventionerade bostäder utan att medvetet förstärka orättvisorna. Inte heller detta kan vara bra för en regering eller ett parti som alltjämt säger sig värna principerna om näringsfrihet, likabehandling och skatt efter förmåga.

Regeringspartiets företrädare förefaller samtidigt klart medvetna om att förslaget inte är bra. Skatteutskottets majoritet understryker nämligen det angelägna i att regeringen noga uppmärksammar effekterna av den nya lagstiftningen och dess praktiska tillämpning och utan dröjsmål föreslår de ändringar som kan visa sig erforderliga. Men brister skall rättas till innan förslag föreläggs kammaren för avgörande, inte skjutas till en okänd framtid för korrigerings.

Herr talman! Vi står i dag här i kammaren med tre utskottsbetänkanden, lika ofullständigt beredda som i tisdags, endast försedda med ännu fler frågetecken. Alltjämt vet ingen något om förslagets verkliga innebörd och konsekvenser för den enskilde. Alltjämt kan ingen med bestämdhet hävda om förslagen stämmer överens med grundlagen, näringsfriheten eller Europakonventionens krav på likabehandling. Alltjämt är det ingen som vet om skatten t. o. m. kan få direkt konfiskatoriska effekter. Alltjämt vet ingen om många småhus- eller fastighetsägare t. o. m. kan komma att tvingas gå ifrån sin egendom.

Den socialdemokratiska regering som tillträdde hösten 1982 har haft mer än två år på sig för den allsidiga beredning som krävs. Detta har försumrats. Skall verkligen erforderlig kompletterande beredning förvägras minoriteten

med hänvisning i stort till att dröjsmål med besluten skulle medföra allvarligt men?

Skall en regerings underlåtenhet och senfärdighet t. o. m. kunna anföras som motiv för att *inte* tillgodose minoritetens lagstadgade krav, i syfte att utan erforderlig beredning driva igenom ett förslag med så djupgående konsekvenser.

I dag, ärade kammarledamöter, är det riksdagen – inte regeringen – som stiftar lag. Genom detta åvilar det riksdagen ett särskilt ansvar för lagstiftningens oväld och kvalitet. Det är vi riksdagsledamöter som har det slutliga ansvaret. Låt oss visa oss värdiga detta ansvar och avslå ett lagförslag som är så utomordentligt illa berett och som kan få för vårt land olyckliga följder.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka avslag på förslagen till fastighetsskatt och kompensation för denna. Jag gör det genom att yrka bifall till de till skatteutskottets, bostadsutskottets och socialförsäkringsutskottets betänkanden fogade borgerliga reservationerna.

I detta anförande instämde Ulf Adelson, Gösta Bohman, Lennart Blom, Elisabeth Fleetwood, Barbro Nilsson i Visby, Blenda Littmarck, Göran Ericsson, Alf Wennerfors, Allan Åkerlind, Inger Koch, Göran Allmér, Gunnar Biörck i Värmdö, Birgitta Rydle, Gunnel Liljegren, Görel Bohlin, Knut Billing, Jan-Eric Virgin, Allan Ekström, Lars Ahlmark, Mona Saint Cyr, Birger Hagård, Anita Bråkenhielm, Göte Jonsson, Erik Hovhammar, Anders Högmark, Wiggo Komstedt, Bertil Danielsson, Bo Lundgren, Olle Aulin, Rune Rydén, Sten Andersson i Malmö, Sven Munke, Margit Gennser, Sven Eric Lorentzon, Per Stenmarck, Bo Arvidson, Knut Wachtmeister, Nic Grönvall, Inger Wickzén, Sonja Rembo, Lars Tobisson, Hugo Hegeland, Lars Ahlström, Göran Riegnell, Siri Häggmark, Arne Andersson i Ljung, Sten Svensson, Arne Svensson, Sten Sture Paterson, Lars Hjertén, Gullan Lindblad, Ove Eriksson, Lars-Erik Ahlinder, Karl Björzén, Anders Andersson, Bengt Wittbom, Björn Körlof, Margareta Gard, Rolf Dahlberg, Håkan Stjernlöf, Ingrid Hemmingsson, Tore Nilsson, Per-Richard Molén, Erik Olsson och Per Petersson (alla m).

Anf. 3 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! När riksdagen i tisdags återförvisade detta ärende till skatteutskottet var motivet att utskottet skulle pröva möjligheterna att få frågan om fastighetsskatten och dess verkan mera ingående utredd. Tyvärr har utskottets socialdemokratiska majoritet vägrat att tillmötesgå denna rimliga begäran.

Också socialdemokraterna måste erkänna att det är i det närmaste omöjligt att få en helhetsbild av konsekvenserna för den enskilde skattebetalaren av tillämpningen av fastighetsskattens olika procentsatser för skatteuttag och komplicerade kompensationsbestämmelser.

Vårt krav var att lagrådet skulle ha fått möjlighet att åter yttra sig över det föreliggande förslaget, inte bara över skatteförslaget utan också över kompensationsförslaget, efter de ändringar som har skett. Varför säger

utskottsmajoriteten då nej till detta? Även socialdemokraterna vet att vi i riksdagen ofta kritiserats för krångliga och svårtolkade lagar. Varför kan man inte åtminstone låta lagrådet yttra sig över förslaget? Är man rädd för att få saken prövad innan vi fattar beslut? Det måste väl vara bättre, även för er socialdemokrater, att få förslaget prövad av lagrådet *innan* vi fattar beslut, än att en del brister konstateras i efterhand.

Vi reseranter begärde också att riksskatteverket skulle få möjlighet att yttra sig. Riksskatteverket får uppgiften att administrera skatteuppbörden. Är det möjligt att för år 1985 samordna uppbörden av denna skatt med uppbörden av preliminärskatten? Knappast. Enligt tidigare uttalanden från riksskatteverket borde man ha ett halvår på sig för att klara av den uppgiften. Hur skall man då göra? Borde det inte vara ett intresse även för regeringspartiet att få ta del av riksskatteverkets syn på hur man skall lägga upp detta?

Ofta talas det om att förenkla deklarations- och taxeringsarbetet. I denna fråga gör man tvärtom. Skattesystemet skall vara rättvist och i lika fall ge samma resultat. Förslaget som vi nu diskuterar kommer inte att ge ett sådant resultat.

Vad menar utskottsmajoriteten med avsevärt men? Är det ett större men att vänta med beslutet tills förslaget blir ordentligt utrett och prövad än att genomdriva ett förslag som man inte kan bedöma konsekvenserna av?

Herr talman! Centern vidhåller sin inställning i denna fråga. Vi gör det ännu mera nu när regeringen inte ens vill låta lagrådet och riksskatteverket bedöma konsekvenserna av det nu föreliggande förslaget. Jag yrkar härmed, herr talman, avslag på propositionens förslag om fastighetsskatt och bifall till reservationerna 1 och 3 som fogats till skatteutskottets betänkande.

Anf. 4 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiets synpunkter på den återförvisning till utskotten av förslaget till fastighetsskatt som riksdagen i tisdags begärde, kommer att behandlas av Karin Ahrland varför jag avstår från att kommentera dem.

Låt mig bara konstatera att ingen som helst beredning av frågan har företagits vid skatteutskottets förnyade handläggning av den.

I mitt anförande i tisdags belyste jag fastighetsskattens verkningar på en mängd punkter, då det gäller skattetrycket, konkurrensneutraliteten, då det gäller det krångel som skatten kommer att förorsaka, med flera aspekter. Jag vill därför i detta inlägg begränsa mig till en kommentar till den stora föreställning om solidaritet och rättvisa i boendet som bostadsministern spelade upp här i tisdags.

Enligt propositionen skall fastighetsskatten vara ett instrument i ett rättvist och solidariskt omfördelningssystem inom bostadssektorn. Den fråga jag vill försöka besvara är om fastighetsskatten är rättvis och solidarisk. Svaret på den frågan är ett rungande nej.

Fastighetsskatten slår blint, hänsyn tas över huvud taget inte till den skattskyldiges försörjningsbörd, inkomst eller förmögenhet. Speciellt betungande blir därför skatten för barnfamiljer och för pensionärer som har låg pension och som bor i småhus. Fastighetsskatten är alltså kemiskt ren från

varje inslag av skatt efter bärkraft.

Herr talman! Under valrörelsen hörde jag inte en enda socialdemokrat så mycket som knysta om att man skulle införa en fastighetsskatt om man fick väljarnas förtroende. Däremot reste Olof Palme land och rike runt och underhöll lyssnarna med livfulla skildringar om hur bostadsbyggandet skulle bli den motor som skulle dra i gång landet igen efter en socialdemokratisk valseger. Hela denna historia var en luftballong. Skrynkligare ballong står knappast att finna i dag. Bostadsbyggandet har rasat till en nivå som det hade för ca 30 år sedan. Luften har pyst ur ballongen.

Jag förstår naturligtvis mer än väl att bostadsministern vill komma ur den här knipan. Därför vill man genom detta desperata förslag få i gång bostadsbyggandet. Därför får rättvisan vika för vallöftena.

Alla vet att det är inom den s. k. ROT-sektorn – reparationer, ombyggnad och tillbyggnad – som regeringen vill åstadkomma en mera märkbar förbättring av byggandet.

Vilka blir det då som kommer att tillgodogöra sig det statliga stödet. Jo, i första hand blir det naturligtvis allmännyttan. Sedan blir det de fastighetsägare som har eftersatt underhållet under senare år. De som har skött underhållet av sina fastigheter ordentligt har ju inte de stora reparationsbehoven.

Barnfamiljer, pensionärer och skötsamma fastighetsägare skall alltså betala reparationerna till de fastighetsägare som har eftersatt dessa under åren.

Herr talman! Genom återförvisningen till förnyad beredning i berörda utskott fick socialdemokraterna chansen att rätta till detta fullständigt orimliga förslag.

Det är beklagligt att man inte tog chansen.

Herr talman! Jag yrkar avslag på propositionen och bifall till de reservationer i skatteutskottets betänkande som bär mitt namn.

Anf. 5 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Låt mig till den diskussion som nu på nytt har tagits upp efter återremissen av dessa ärenden bara säga att i sak har ingenting nytt framkommit då det gäller beräkningsunderlag och faktiska omständigheter som föranlett vpk att ta någon annan ställning vare sig vid utskottsbehandlingen eller vid den behandling som sker i dag.

Det är fortfarande så att då det gäller förslag av denna karaktär finns ingen möjlighet att på alla punkter åstadkomma fullständig rättvisa beträffande utformningen av förslaget, dess konsekvenser eller den kompensation som skall ges. Det har inte tidigare i denna kammare varit möjligt att i ärenden av denna karaktär få något sådant fullständigt eller exakt underlag då det gällt sådana här beräkningar. Det är inte möjligt i dag i detta sammanhang. Det kommer förmodligen inte heller framöver att från regeringens sida eller i olika motioner och förslag vara möjligt att göra några sådana fullständiga beräkningar. Var och en förstår att när det gäller förslag som grundar sig på våra fastigheter i det här landet, deras olika taxeringsvärden och kompensa-

tioner, som är utformade med utgångspunkt i låneunderlag och bidragsunderlag som är olika för nästan varenda fastighet, är det omöjligt att utarbeta tabeller m. m. som ger millimeterrättvisa.

Vi har i denna kammare varit hänvisade till att anta förslag till åtgärder utan sådana fullständiga beräkningsunderlag. Vi kommer att få lov att göra det i dag, och vi kommer att få göra det i framtiden också.

Vad som är väsentligt i detta sammanhang är att var och en som studerar de föreliggande förslagen med säkerhet kan säga att förslagen har ett sådant innehåll och en sådan profil att de bidrar till att skapa ytterligare rättvisa på bostadsmarknaden. Förslagen har sådana fördelningspolitiska effekter i sig som innebär att man här tar ställning för en viss politik – inte för en mängd detaljer då det gäller beräkningsunderlag och siffror. Det här är en bostadspolitisk fråga. I detta avseende föreligger alltså förslag – vi skall strax ta ställning till dessa – som, om de antas av riksdagen, innebär att vi tar ett steg mot större rättvisa på bostadsmarknaden, ett steg mot en mera social bostadspolitik.

Från vpk:s sida har vi inte till alla delar kunnat biträda de förslag som presenterats i det här ärendet. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till det särskilda yrkande i anslutning till motion 1984/85:59 av Lars Werner m. fl. (vpk) som har utdelats till kammarens ledamöter. Det gäller alltså skatteutskottets betänkande nr 24 och det förslag som vi har motionerat om, nämligen att fastighetsskatten också skall gälla industrifastigheter. Det handlar om att skatten inte skall vara avdragsgill och om att de allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter skall undantas från fastighetsskatten. Vårt särskilda yrkande har följande lydelse:

2. beträffande *industrifastigheter*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:59 yrkande 1 b och avslår proposition 1984/85:18 i denna del.
3. beträffande *de allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:59 yrkande 1 a och avslår proposition 1984/85:18 i motsvarande del.
6. beträffande *avdragsrätten*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:59 yrkande 1 c och avslår proposition 1984/85:18 i motsvarande del.
14. beträffande *lagförslagen*
att riksdagen till följd av vad ovan hemställts med godkännande av utskottets förslag i övrigt
 - a) i fråga om den i proposition 1984/85:18 föreslagna lagen om statlig fastighetsskatt antar lagen med de ändringarna att 1–3 §§ samt ikraftträdandebestämmelserna erhåller följande såsom vpk:s förslag betecknade lydelse

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

*Statlig fastighets-
skatt, m. m.*

Fredagen den
14 december 1984

Statlig fastighets-
skatt, m. m.

Den som vid taxering till kommunal inkomstskatt skall ta upp garantibelopp för fastighet som inkomst skall betala fastighetsskatt för fastigheten om den vid fastighetstaxeringen betecknas som småhusenhet, hyreshusenhet eller lantbruksenhet om på lantbruksenheten finns vad som betecknas som småhus, hyreshus, tomtmark för småhus eller tomtmark för hyreshus.

1 §

Den som vid taxering till kommunal inkomstskatt skall ta upp garantibelopp för fastighet som inkomst skall betala fastighetsskatt för fastigheten om den vid fastighetstaxeringen betecknas som småhusenhet, hyreshusenhet, *industrienhet* eller lantbruksenhet om på lantbruksenheten finns vad som betecknas som småhus, hyreshus, tomtmark för småhus eller tomtmark för hyreshus.

Från skatteplikt undantas fastighet som året före taxeringsåret ägts av allmännyttigt bostadsföretag.

2 §

Fastighetsskatten utgör ----- utgöra 1,4.

Fastighetsskatten utgör för varje beskattningsår en procent av en tredjedel av taxeringsvärdet såvitt avser småhusenhet samt småhus och tomtmark för småhus på lantbruksenhet och en procent av taxeringsvärdet i övriga fall.

Om fastighetsskatt ----- fastighetsskatten jämkas.

3 §

Bestämmelserna i denna lag om fastighet som är småhusenhet, hyreshusenhet eller lantbruksenhet gäller också beträffande del av fastighet, flera fastigheter eller delar av fastigheter som utgör sådan enhet.

Bestämmelserna i denna lag om fastighet som är småhusenhet, hyreshusenhet, *industrienhet* eller lantbruksenhet gäller också beträffande del av fastighet, flera fastigheter eller delar av fastigheter som utgör sådan enhet.

Ikraftträdandebestämmelserna

Denna lag ----- hela beskattningsåret.

I stället för vad som därom föreskrivs i 2 § första stycket *b. f. g. och k.* skall procenttalet vid 1986 års taxering utgöra 0,7 och vid 1987 års taxering 1,4. I stället för vad som därom föreskrivs i 2 § första stycket *c och e* skall procenttalet vid 1986 års taxering utgöra 0,5 och vid 1987 års taxering 1.

I stället för vad som därom föreskrivs i 2 § första stycket skall procenttalet vid 1986 års taxering utgöra 0,5 och vid 1987 års taxering 0,75.

- e) i fråga om den i proposition 1984/85:18 respektive 1984/85:23 föreslagna lagen om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) antar lagen med
dels den ändringen att 41 § andra stycket utgår ur förslaget,
dels den ändringen att ordet "hyreshusavgift" utgår ur 25 § 1 mom. och punkt 3 av anvisningarna till 20 §,

dels den ändringen att 20 § erhåller följande såsom vpk:s förslag betecknade lydelse:

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

Regeringens förslag

Vpk:s förslag

20 §

Vid beräkningen ----- svenska allmänna skatter;
statlig fastighetsskatt;
kapitalavbetalning på ----- ske enligt 36 §.

Statlig fastighets-
skatt, m. m.

Jag yrkar, som sagt, bifall till detta särskilda yrkande. Dessutom yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande nr 9 vad gäller kompensationsåtgärder i detta sammanhang och till vpk-reservationen vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14.

Anf. 6 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Med hänvisning till

1. regeringskansliets omfattande beredning av detta ärende, som gäller statlig fastighetsskatt,
 2. den ingående prövningen av ärendet i skatteutskottet, bostadsutskottet och konstitutionsutskottet,
 3. den fem timmar långa debatten här i kammaren i tisdags,
 4. det faktum att någonting nytt inte framkommit i sakfrågan
- yrkar jag bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 1984/85:24 och avslag på samtliga reservationer vid detta betänkande.

Anf. 7 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Motivet bakom riksdagens beslut att återremittera bostadsutskottets betänkande nr 8 till utskottet för ytterligare beredning var ju att nytt material tillkommit under ärendets handläggning. Materialet var så beskaffat att frågan borde bli föremål för en ny saklig granskning.

Centerns, folkpartiets och moderaternas representanter i bostadsutskottet har framställt ett yrkande om att vårt kansli får mera tid på sig för att gå igenom det material som tillkommit och för att inhämta ett yttrande från bostadsdepartementet, men det yrkandet avvisades av utskottsmajoriteten. Vi kan därför bara konstatera att bostadsutskottets majoritet – socialdemokrater och vpk-are – inte är intresserade av en så omsorgsfull beredning av ärendet som möjligt.

En majoritet har alltså bestämt sig för att fastighetsskatt skall införas. Men om regeringen sedan anser att vissa fastigheter behöver kompenseras för de ökade kostnader som fastighetsskatten innebär, skall compensationen naturligtvis vara rättvist utformad. Vi kan nu konstatera, precis som vi gjorde i debatten i tisdags, att socialdemokrater och vpk-are även i fråga om valet av kompensationsmetoder bygger in politiska mål. Ett mål är att gynna de allmännyttiga företagen. Det framgår om man studerar vilka kompensationsmetoder som valts.

Utskottet och riksdagen har enligt vår mening god tid på sig att företa den ytterligare beredning som riksdagen beslutat om. Det finns inget sakligt

grundat motiv till att forcera fram ett beslut före utgången av 1984 i anledning av de förslag som framförs i bostadsutskottets betänkanden nr 8 och 9. Beslut kan lika gärna fattas i januari eller februari 1985. Det är ett avsevärt men att majoriteten inte kunnat prestera någonting mera utöver det man sagt om att beslutet av bostadspolitiska skäl bör fattas under 1984. En sådan svepande formulering står naturligtvis inte i överensstämmelse med riksdagsordningens krav på att inhämtande av ett yttrande från ett statligt organ inte skall vägras av majoriteten, såvida man inte kan anföra att det skulle vara till avsevärt men.

I själva verket är naturligtvis regeringens löften till SABO och Hyresgästernas riksförbund om 1985 års hyror skälet, och jag förstår att det är genant för majoriteten att skriva det i klartext. Den typen av överenskommelser kan inte och får inte heller innebära att riksdagens grundlagsenliga möjligheter att pröva statsutgifterna beskärs.

Vid kammarens ställningstagande i dag föreligger dessutom ett särskilt yrkande från vpk:s sida. I det ursprungliga yttrandet från bostadsutskottet till skatteutskottet har vpk genom en avvikande mening anfört att man genom överenskommelse med socialdemokraterna i anslutning till förslaget om fastighetsskatt och ekonomisk-politiska åtgärder verksamt bidragit till en begränsning av hyreshöjningarna. Avslutningsvis säger man: "Genom den träffade överenskommelsen har goda förutsättningar för att begränsa hyreshöjningarna skapats. I de flesta fall kan hyreshöjningarna beräknas bli mindre än hälften av vad de annars skulle ha blivit."

Då är det litet förvånande att vpk nu lägger fram en rad förslag. Speciellt yrkandet under punkt 3 innebär ett ytterligare gynnande av vissa fastighetsägare. Men Tore Claeson är egentligen uppriktigt. Han tycker att man inte kan kräva att det materiella skall vara rätt i alla sammanhang utan att vi får räkna med att det både har varit och kommer att bli så att vi inte alltid har ett korrekt genomarbetat material – huvudsaken är att inriktningen styrker de politiska målen. Därmed har han egentligen bekräftat vad jag tidigare sade vara motivet för valet av kompensationsmetoder.

Riksdagens ställningstagande till bostadsutskottets betänkande 9 är avhängigt av det beslut som riksdagen fattar med anledning av skatteutskottets betänkande 24. Om riksdagen bifaller reservation 1 i skatteutskottets betänkande 24 yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 4 i bostadsutskottets betänkande.

Anf. 8 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Tisdagen den 11 december beslöt en tredjedel av kammarens ledamöter att vid behandling av bostadsutskottets betänkande 1984/85:8 återförvisa ärendet till bostadsutskottet för förnyad beredning. Utskottet har sammanträtt onsdagen den 12 december. Vid detta sammanträde lämnade Fastighetsägareförbundet en ytterligare information i frågan innan utskottet övergick till förnyad realbehandling av ärendet.

Som framgår av det därefter för kammaren framlagda betänkandet har utskottet inte funnit anledning att ändra sitt tidigare ställningstagande. Från

borgerligt håll föreslogs att ärendet borde sändas till bostadsdepartementet och bostadsstyrelsen för beredning innan det åter förelades kammaren för beslut – man kan fråga sig vad som skulle utredas beträffande en proposition som man ändå har bestämt sig för att avslå. Detta förslag lades fram oaktat vetskaper om att skatteutskottet tidigare hade beslutat att återkomma till kammaren med oförändrad ståndpunkt i fråga om fastighetsskatten.

När det gäller argument för ytterligare beredning framkom inte en enda ny synpunkt från oppositionens sida. Det var en omtuggning av tisdagsdebatten i kammaren. Innehållet i Fastighetsägareförbundets promemoria var känt tidigare och hade i den del ett räknefel var begånget rättats till. I ett läge då de borgerliga partierna, som företrädare för kammarens tredjedel med rätt att återförvisa ett ärende till utskott, inte kunde förebringa några bärande skäl för ytterligare beredning, avslogs deras framställan.

Detta är bakgrunden till att ärendet ånyo har överlämnats till kammaren för beslut.

Några kommentarer om det konstitutionella när det gäller detta ärende kan ändå ha sitt intresse, eftersom de borgerliga partierna har mobiliserat sina professionella tyckare i massmedia, där man höjt ett ramaskri över utskottsbehandlingen. Som framgår av morgontidningarna i dag har debatten utanför det här huset kommit att föras helt utan sans och måtta. Man hävdar på fullt allvar att meningen med en återförvisning är att fullt ut tillmötesgå de krav på vilka kammarens beslut om återförvisning vilar – dvs. utskottets majoritet har till uppgift att se till att minoritetens krav verkställs *innan* ärendet återkommer.

Då vill jag ställa följande fråga, och det gör jag som lekman på det konstitutionella området, men också som ganska erfaren ledamot av denna kammare: Varför återförvisa ett ärende till utskott, om detta samtidigt innebär att utskottets suveränitet upphör?

I förlängningen leder allt detta märkliga och ur demokratisk synpunkt makabra till att den politiska makten kommer att ligga hos minoriteten. Det är bara att mobilisera en tredjedel av kammarens ledamöter och därmed uppnå det som varit det allt överskuggande intresset i denna fråga, nämligen att fördröja ärendet så att ett beslut inte skulle kunna fattas före kommande årsskifte.

Nu förhåller det sig emellertid så, att riksdagen har en egen arbetsordning som skall gälla så länge det inte fattas några beslut som ändrar inriktningen. Låt mig citera vad grundlagberedningen skrev då det gäller remissvar. Jag läser direkt ur trycket:

”F. n. kan ärende som beretts av ett utskott remitteras tillbaka till samma utskott för fortsatt beredning. Vid den senaste partiella reformen infördes den nyheten att återremiss skall kunna påkallas av en minoritet, minst en tredjedel av de röstande (63 § RO). Denna minoritetsrätt ansågs knappast kunna missbrukas i obstruktionssyfte. Utskottet – som redan behandlat ärendet en gång – kan ju skicka det tillbaka igen mycket snabbt, om sakligt skäl för återremiss inte anses föreligga. Och det föreskrivs särskilt att återremiss inte får ske mer än en gång i samma fråga.”

Så är det med den saken.

Vi har alltså återfört ärendet till kammaren i samma skick som tidigare, av det enkla skälet att materialet av sakliga skäl kan ligga till grund för ett riksdagsbeslut.

Det hela har, efter hand som ärendets behandling fortskridit, alltmer kommit att framstå som en maskningsaktion. Skall den arbetsformen bli regel, är det verkligen synd om Sveriges riksdag, för vad det handlar om kan uttryckas mycket kort och kärvt: De borgerliga vill inte ha någon fastighets-skatt och inte heller någon kompensation. Vi föreslår en fastighetsskatt och som en konsekvens därav också kompensation för *alla* räntebidragsberättiga-
de bostäder.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställen i det nu framlagda betänkandet 1984/85:9 och därmed också avslag på den reservation som de borgerliga i utskottet enats om och som i motiveringen är en synnerligen märklig skapelse.

Men jag vill ändå säga ett par ord till fru Ingegerd Troedsson, som har gått in i debatten och i visst politiskt syfte använt den här talarstolen som en klagomur. Hon har i dag upprepat det hon sade många gånger i tisdags – det är bara att läsa protokollet – att ständigt nya brister har uppenbarats, att det är grundläggande fel i systemet, att det är en systematisk underkompensation för privatägda hyresfastigheter. Detta är ståndpunkter som inte delas av partsorganisationerna. Men fru Troedsson kanske har material som inte har kommit till vare sig kammarens eller utskottets kännedom. Men hon lämnade i all denna klagan inte ett konkret bevis, hon anförde inte något exempel på vilka sakinvändningar hon hade mot fastighetsskatten eller propositionen om kompensation. Det tycker jag är mycket märkligt, för hon påstår i sitt inlägg att utskottet inte har brytt sig om de synpunkter som har kommit fram vid utskottsbehandlingen. Jag har redan sagt att det som kom fram vid utskottsbehandlingen var samma synpunkter som kom fram i tisdags, och de gav inte i något avseende en enda liten detalj att ta fasta på för dem som sakligt vill diskutera den här regeringspropositionen.

Sedan säger fru Ingegerd Troedsson att detta förslag är en fara för rättssäkerheten. Detta är en grundlagsfråga. Jag har just läst upp litet av grundlagen, och jag förmodar att Ingegerd Troedsson vill kontrollera att det stämmer, så att vi i varje fall är överens om vad vi har beslutat i riksdagen. Hon upprepade ånyo, säkert till allas förvåning, någonting om Europakonventionen. Det skulle vara mycket intressant att få veta vad det innebär i en fråga som behandlas i Sveriges riksdag på det traditionella demokratiska och parlamentariska sätt som vi alltid har diskuterat frågor av det här slaget.

Ingegerd Troedsson säger att en del av dem som har fastigheter riskerar att behöva gå ifrån bostäderna på grund av den nya skatten. Hon har engagerat sig för dessa människor, och det gör hon rätt i. Jag skall bara föreslå Ingegerd Troedsson, om hon har svårigheter med argumentationen, att också berätta för dessa människor vad det innebär om moderaternas bostadspolitik kommer att gå igenom, vad det innebär när räntebidragen försvinner, vad det innebär när bostadsbidragen försvinner och vad det innebär när var och en till

sista öret skall betala vad det kostar att bo i en modern lägenhet. Då kommer de att tycka att fastighetsskatten och kompensationen egentligen är ganska bra förslag. Om Ingegerd Troedsson gör den jämförelsen tror jag att folk litet lättare förstår vad det egentligen handlar om.

Allra sist talar fru Troedsson om en fara för rättssäkerheten. Hon hade en utläggning om vilka risker som nu ligger framför det svenska folket. Allt det som sades i det sammanhanget ingår som ett led i den kampanj som har startats inför valet 1985. Det är precis vad det handlar om. När man beskyller svensk socialdemokrati för att vara en fara för demokratin, beskyller man den arbetarrörelse som i Sverige i alla tider har varit det starkaste värdet för demokratin och demokratins utveckling. Det är bara arbetarklassens fiender som kan utlösa en sådan debatt i frihetsfrågor som Ingegerd Troedsson har gjort i den här diskussionen.

Anf. 9 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Bostadsutskottets vice ordförande uppträder såsom en förfördelad oskuld och för debatten om utskottets arbete med detta betänkande med skribenter i dagstidningarna. De deltar ju inte i den här diskussionen.

Vi har inte alls sagt att det material som har lämnats till bostadsutskottet skall bli den vilja som bostadsutskottet, både minoriteten och majoriteten, är tvunget att acceptera. Vad vi har krävt är att det skall finnas en rimlig chans till saklig granskning av det inlämnade materialet. Den sakliga granskningen i utskottet har bestått av en kortfattad föredragning, och dessutom har utskottets kansli benat upp en del av frågeställningarna för oss i utskottet. Därefter har man sagt att det inte finns anledning att ta ställning till materialet och vidhållit sin tidigare uppfattning.

Det har alltså lämnats en alldeles felaktig beskrivning av hur oppositionspartiernas ledamöter i bostadsutskottet ser på riksdagsordningen. Vi förbehåller oss rätten att göra vår egen kritiska granskning av varje typ av förslag som kommer fram, antingen de levereras från regeringen i form av propositioner eller från de organisationer som har vänt sig till oss i samband med utskottsbehandlingen.

Jag kan också nämna att även socialdemokraterna och vpk har ansett sig behöva göra ytterligare en liten korrigerig i betänkande nr 9. Man har upptäckt att det kanske inte var riktigt klart hur räntebidragen skall behandlas i skattetekniskt hänseende och har då utgått från att regeringen skall hantera dem på ett visst sätt. Även majoriteten har alltså tvingats erkänna att det fanns skäl till ytterligare granskning av ärendet.

Eftersom det absolut inte finns något avsevärt men förenat med att beslutet om kompensationsåtgärder med anledning av proposition 85 fattas under år 1985, har, som vi ser det, socialdemokraterna och vpk inte velat medverka till en saklig granskning av, och till ett självständigt ställningstagande i utskottet till de synpunkter som har kommit fram.

Anf. 10 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det hade funnits skäl för saklig granskning om oppositionen hade kommit med något enda material utöver det som redan var känt i utskottet. Syftet med att Kjell Mattsson röstade för en återförvisning måste rimligen ha varit att han hade ett material som var okänt för utskottets ledamöter, men det hade Kjell Mattsson inte. Han kom med exakt samma material som har bildat underlaget för arbetet i utskottet under en period då de borgerliga ledamöterna i bostadsutskottet valde att sitta av tiden under realbehandlingen. De deltog inte i debatten. De bara satt vid bordet och gjorde inga ansatser att bidra till diskussionen.

Detta berodde på att man på ett tidigt stadium hade bestämt sig för att säga nej till propositionen. Därför ansåg man att det var tidsspillan att över huvud taget lägga sig i socialdemokraternas och vpk-arnas diskussion om regeringens proposition.

Sedan sade Kjell Mattsson att det enda motiv som vi hade för uttalandet om avsevärda men var att vi hade satt upp bostadspolitiska mål. Vi har förklarat följande för utskottet. Eftersom skatteutskottet har beslutat att behålla sin tidigare ståndpunkt, dvs. att en fastighetsskatt skall införas den 1 januari 1985, är det rimligt att folk vet hur kompensationen för räntebidragsberättigade bostäder skall utfalla. Denna gäller dessutom inte bara för de allmännyttiga bostäderna utan också för alla privata hyresfastighetsägare.

Hela bostadsrättskollektivet är nu inne i slutspurten av arbetet på de budgeter som skall gälla för 1985. Har de inte rätt att kräva av riksdagen att de skall få veta vilken kompensationsnivå som gäller för dem. så att de kan göra upp kalkyler av hur utgifterna skall finansieras? – Vi har alltså i utskottet mycket klart angivit vad vi lägger in i begreppet avsevärda men.

Jag vill vidare till Kjell Mattsson säga följande beträffande allmännyttan, som här har återkommit så många gånger. Vi har den uppfattningen att de allmännyttiga bostadsföretagen och de kooperativa bostadsrättsföretagen skall ha en särställning i svensk bostadspolitik. De står nämligen i samhällets tjänst, medan däremot de privata fastighetsägarna många gånger inte vill ställa upp med sina lägenheter i några som helst sociala sammanhang.

Anf. 11 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist vill försöka få kammaren att tro att det skulle finnas ett material som vi inte har presenterat inför bostadsutskottet. Det är naturligtvis inte alls på det sättet.

I det presenterade materialet, som består av propositionen, en rad skrivelser och synpunkter framförda vid uppvaktningar, ändrade man gång efter annan uppgifter och ställningstaganden. Ingen kunde egentligen säga att så här är det. Inte heller departementets uppgifter höll från tillfälle till tillfälle. Då är det väl självklart att det enda riktiga är att ge vårt kansli och t. ex. bostadsstyrelsen en chans att göra en ny genomgång av alla de motstridiga uppgifter som finns. Det är inte fråga om någon lång fördröjning. Sedan fattas det ett beslut där naturligtvis – det är vi från oppositionens sida helt på det klara med – de politiska synpunkterna kommer att fälla avgörandet.

Det är inte alls på det sättet att en hänvisning till ett beslut om fastighetsskatt i dag har någon som helst betydelse för kompensationsåtgärderna. Fastighetsskatten kommer ju inte att debiteras fastighetsägare förrän i samband med att de får slutskattsedlar i slutet av 1986; den kommer att betalas under 1986 och 1987. Det hade alltså inte varit något som helst problem om kompensationen hade blivit klar genom ett riksdagsbeslut i januari eller februari månad 1985. Det är alltså svepskäl.

Jag konstaterar att det verkliga skälet är att regeringen vid sidan om har gjort utfästelser om att riksdagen skall transportera igenom kompensationer med en viss utformning, så att man kan träffa en hyresöverenskommelse på en lägre nivå än som annars hade varit fallet. Det är den politiska situation som socialdemokraterna och vpk står inför. Ni har helt enkelt inte något val i bostadsutskottet utan måste se till att regeringens förslag går helskinnat igenom. Det är en politisk situation som jag förstår att ett regeringsparti kan hamna i. Men använd då inte en förfärlig massa andra motiveringar för ert handlande!

Anf. 12 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det är ju så, Kjell Mattsson, att det under en utskottsbehandling sker saker och ting som påverkar både materialet och den slutgiltiga utformningen av de åtgärder man diskuterar. Det är inte ovanligt att man gör korrigeringar. Man inhämtar nya uppgifter, för att ta ett enda exempel. Det har vi alltid gjort i bostadsutskottet. Det är inget märkvärdigt med att det inträffar i samband med att vi diskuterar propositionen om kompensation. Det tillhör en helt vanlig och rutinmässig ordning i alla utskott. Varför skall det blåsas upp till någon märkvärdighet när det gäller just den här frågan? Jag tycker Kjell Mattsson skall fundera över om det är en bra debattmetod.

Sedan säger Kjell Mattsson att vi inte har några som helst skäl att inte tillmötesgå minoritetens önskemål och att vi kunde vänta med beslut till i januari eller februari. Varför skall vi vänta med ett beslut för er skull, när ni ändå inte vill vara med om något beslut? Vad kan det spela er för roll när vi fattar beslutet – ni säger ju ändå nej? Om ni säger nej i december 1984 eller i februari 1985 – vad har det för betydelse? För oss har det det värdet att fatta beslutet nu att vi har lovat att det i samband med fastighetsskatten skall utgå kompensation till alla typer av räntebidragsberättigade bostäder, och då skall de som är bidragsberättigade veta hur det kommer att påverka deras finansiering och deras bostadskostnader.

Ni har i centern en benägenhet att skjuta allting härs och tvärs. Vi har den bättre benägenheten att vilja tala om för folk vad beslutet innebär när vi har haft en fråga uppe till behandling i riksdagen. Det är det som Kjell Mattsson har svårt att leva med: att vi vill ge ett klart besked till dem som berörs av detta viktiga riksdagsbeslut.

Talmannen anmälde att Kjell Mattsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 LARS-ÅKE LARSSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till debatten den 11 december ber jag att få yrka bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14 samt avslag på de båda reservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 14 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som folkpartiets representanter har stött och som gäller nu aktuella betänkanden. I sakfrågan hänvisar jag till vad som anfördes i inläggen från folkpartiets sida tidigare i debatten. Men, herr talman, i anslutning till behandlingen har det uppkommit en ny fråga, en konstitutionell fråga. Det handlar om minoritetens rätt att begära – men inte bara att begära, utan också att få – ytterligare utredning i ett ärende. I förarbetena till riksdagsordningen skrev den dåvarande socialdemokratiska justitieministern att frågan knappast är något praktiskt viktigt problem i den svenska riksdagen. Jag citerar: "Minoritetens krav på sakupplysningar brukar nämligen beaktas av majoriteten." Han tillade att det dock från principiell synpunkt var betydelsefullt med garantier för att minoritetens krav på ytterligare utredning skulle tillgodoses.

I dag, herr talman, har det uppstått ett s. k. praktiskt problem. Majoriteten har i sin maktfullkomlighet förvägrat minoriteten – som är större än en tredjedel, även om det bara behövs en tredjedel – att få den ytterligare utredning man vill ha. Maktfullkomligheten gör riksdagsordningens garantier ofullkomliga. I 4 kap. 10 § sägs att en enkel utskottsmajoritet får vägra ytterligare utredning, om därmed förenat dröjsmål skulle leda till avsevärt men.

Herr talman! När vi i riksdagen begär av myndigheterna i vårt land att de skall motivera sina beslut, då är det minsta väljarna kan begära av oss att vi också motiverar våra. Det gör vi också normalt genom långa utläggningar i utskottsbetänkanden. Vi förklarar varför vi har beslutat si eller så i den ena eller andra frågan. Nu har den socialdemokratiska majoriteten inte kunnat prestera något annat motiv för sin vägran än det som är själva lagtexten. Detta är allvarligt. Om man åberopar en lagtext måste man också kunna förklara varför den är tillämplig i det enskilda fallet.

Vi har inte under de här åren missbrukat möjligheterna till återremiss och ideligen begärt nya utredningar, men just nu missbrukat socialdemokraterna och vpk riksdagsordningen och sätter sig också över de anvisningar som låg i kammarens beslut om återremiss i tisdags. Ärendet återremitterades nämligen för att utredas bättre i ett utskott. Vi brukar inte utreda ärenden i kammaren.

De borgerliga debattörerna ordade i tisdags tillräckligt och övertygande om lagrådets kritik, om räknefel och om brister i lagförslagen som gör att ingen kan beräkna följderna. Det är helt enkelt till avsevärt men för oss alla om vi inte analyserar konsekvenserna. Det är inte till avsevärt men om vi låter utreda dem.

Herr talman! Jag är nästan säker på att om vi ordnade en lappskrivning bland alla ledamöter som sitter här i riksdagen angående vilka praktiska,

ekonomiska följder de förslag som nu finns på riksdagens bord får för medborgarna – eller bara för envar av oss som sitter här – då är jag säker på att det inte är någon som skulle få godkänt. Det är det som är skrämmande. Det är inte ägnat att höja riksdagens anseende. Vi begär bara att vi åtminstone får en chans att reda ut vissa konsekvenser. Majoritetens talesmän tycks inte vilja veta om vilka konsekvenserna är eller lära känna dem.

I går underkände en enig riksdag utan minsta debatt ett annat äventyrligt lagförslag från regeringen. Det var ett försök att ta bort rätten att överklaga till högre instans i parkeringsmål. Det klarades upp i tysthet. Inte ens pressen tycks ha märkt något.

De socialdemokrater som vågade delta i beslutet att sända tillbaka en proposition är värda heder. De har ännu bevarat något av den självständighet som åtminstone tycktes spira i leden när partiet var i opposition. Det är beklagligt att denna självständighet tycks vara så sällsynt.

I tisdags sade bostadsministern i sakfrågan här i kammaren bl. a. att han var orolig över de höga byggkostnaderna och avslutade med att konstatera: "Utvecklingen är inte tillfredsställande." Tillåt mig att dels hålla med honom i sakfrågan, dels travestera honom i den konstitutionella frågan och säga: Utvecklingen av detta ärende är djupt otillfredsställande.

Anf. 15 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Med anledning av Karin Ahrlands yttrande vill jag säga att om Karin Ahrland anser att vpk inte har respekterat riksdagsordningen utan satt sig över den, må det vara hennes uppfattning. Men jag bestrider bestämt påståendet att vpk i detta eller andra sammanhang inte skulle ha respekterat riksdagsordningen samt de regler och bestämmelser som finns för riksdagens arbete. Jag vill ha detta noterat till protokollet.

Anf. 16 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag kan med ledning av vpk:s handlande i utskottet konstatera på vilken sida vpk står.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 24*Mom. 1***Införandet av en statlig fastighetsskatt**

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 145 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Avvecklingen av hyreshusavgiften

Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 79 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (industrifastigheter)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 16 för det av Tore Claeson under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 86 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (de allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 15 för det av Tore Claeson under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 103 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (fastigheter tillhöriga Nobelstiftelsen m. fl.)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 144 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 6 (avdragsrätten)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 17 för det av Tore Claeson under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 116 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 9

Mom. 1–3 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (kompensation till låginkomsttagare m. fl.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Kjell Mattsson m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (dispens från kravet på avsättning till konsolideringsfond)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 145 för reservation 3 av Kjell Mattsson m. fl.

Mom. 7 och 8 (den redovisningsmässiga hanteringen av konsolideringsfond m. m. samt behandlingen av visst överskjutande grundkapital)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 14

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 16 för reservation 2 av Tommy Franzén. 104 ledamöter avstod från att rösta.

5 § Föredrogs

försvarsutskottets betänkanden

1984/85:5 om kommunerna och civilförsvaret (prop. 1984/85:49) samt

1984/85:6 om beredskapslagring av olja och kol m. m. (prop. 1984/85:53).

Nr 53

Fredagen den

14 december 1984

*Kommunerna och
civilförsvaret*

Anf. 17 TALMANNEN:

Försvarsutskottets betänkanden 5 och 6 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså försvarsutskottets betänkande 5 om kommunerna och civilförsvaret.

Kommunerna och civilförsvaret

Anf. 18 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Med det beslut som riksdagen nu väntas fatta med anledning av försvarsutskottets betänkande nr 5 om ändring av civilförsvarlagen och lagen om kommunal beredskap fullföljs riksdagens tidigare eniga ställningstagande om att kommunerna skall ta över ledningen i krig av civilförsvsverksamheten på lokal nivå och att de också skall åläggas att svara för motsvarande planläggning i fred.

Principen att den som i fred har ansvar för en verksamhet också skall bibehålla detta ansvar i krig stadfästs även på den lokala nivån.

Det har funnits kritik mot den förändring som vi nu lagfäster. Kritikerna har menat att det finns risk för att kommunerna, i den mängd av uppgifter som åvilar dem, inte kommer att ge civilförsvvarsplanläggningen tillräckligt hög prioritet.

Jag vill gärna tro att kommunerna kommer att känna sitt ansvar och att kommuninvånarnas berättigade krav på ett väl fungerande lokalt civilförsvvar kommer att tillgodoses.

I samband med att kommunerna får ansvar för civilförsvaret införs också en hemskyddsorganisation, med stark lokal förankring och med ett betydande inslag av frivilliga insatser. Det gör att civilförsvarets uppgifter och beredskap kommer att uppmärksammas på ett helt annat sätt än tidigare och att medborgarna kommer att känna ett större eget ansvar, men också utkräva ansvar, om så skulle behövas. Det tillhör den demokratiska processen att så sker.

Genom det nya planlägningsansvaret kan beredskapen förbättras inom civilförsvaret. Det förutsätter emellertid att planläggningen hålls aktuell och att kunskaperna hos de befattningshavare som skall hantera planerna är goda. Bästa sättet att upprätthålla en hög kunskapsnivå är att genom återkommande övningar och spel pröva ledningsorganisationen och därmed planläggningen. Det blir en mycket viktig uppgift för länsstyrelserna att genomföra sådana övningar.

Dessa arbetsuppgifter, och det ansvar i övrigt som åvilar länsstyrelserna på det civila försvarets område, har ökat betydligt under senare år. Det är

angeläget att regeringen tar hänsyn till detta när den bedömer vilka resurser som skall finnas för fullgörande av länsstyrelsernas försvarsuppgifter. Detta har vi moderater framhållit i motionen 210, och i betänkandet understryker utskottet detta önskemål.

Vi moderater har också tagit upp frågan om reservanordningar för den kommunala försörjningen med el, vatten, avlopp och värme. Redan de avbrott i försörjningen genom olyckshändelser som vi har sett kan uppstå i fred talar för att beredskapen måste förbättras på detta område.

Försvarsutskottet anser, i likhet med oss motionärer, att "åtgärder bör vidtas för att så snart som möjligt börja minska sårbarheten inom den kommunaltekniska försörjningen". Vi har nöjt oss med denna formulering, men vi kommer med uppmärksamhet att följa regeringens åtgärder för att öka beredskapen på området.

Regeringen har i sin proposition också föreslagit att den militära direktivrätten enligt civilförsvarlagen skall avskaffas. I sammanfattningen av propositionens huvudsakliga innehåll nämns dess värre inget om detta. Det tycker jag är fel.

Det råder enighet om att direktivrätten kan avskaffas vad gäller central och regional nivå. Ett stort antal stabstjänstövningar med militära och civila myndigheter har visat att samarbetet mellan myndigheterna och den gemensamma grundsyn som har skapats genom övningsverksamheten är av sådan art att någon direktiv rätt inte behövs på dessa nivåer.

När det gäller den lokala nivån är det mer osäkert om den militära direktivrätten kan avskaffas. Såväl civilförsvarsstyrelsen som överbefälhavaren är tveksam till detta. Vi reserverar oss tagit fasta på den tveksamheten och menar att frågan om den militära direktiv- och anvisningsrätten på lokal nivå bör utredas närmare.

Det finns enligt vår mening skäl för att den lokale militäre chefen i områden som utsätts för fientligt anfall eller som eljest omedelbart berörs av militära operationer och där det krävs snabbhet i beslutsfattandet skall kunna ge den civila verksamheten en sådan inriktning att militära operationer inte fördröjs eller försvåras. Vi har därför avgett en reservation på denna punkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 19 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Det är ett viktigt betänkande som vi nu behandlar, och många människor kommer att beröras. Det gäller kommunernas roll inom civilförsvaret.

I 1982 års totalförsvarsbeslut fastlades principen att ledning av civilförsvaret på lokal nivå skall överföras från staten till kommunerna. En parlamentariskt sammansatt kommitté har behandlat hur det skall genomföras. Dessutom har kommittén bedrivit provplanläggning i Kopparbergs och Malmöhus län. Av den information som vi har fått i utskottet om provplanläggningen i dessa län framgår att resultatet är mycket positivt.

Det är också glädjande att civilförsvarsplanläggningen kan integreras i

kömmunernas planläggning för deras hittillsvarande uppgifter i krig, t. ex. när det gäller gator, avlopp, socialtjänst och brandväsende. Det viktiga är att den som sköter en uppgift i fred också skall ha hand om den i krig. Det borgar för god kompetens och för minsta möjliga omställning av personal och resurser i händelse av beredskap och krig.

Civilförsvarets kommunala anknytning bör bli bättre förankrad bland folket än systemet med den statliga ledning som vi nu har. Hemskyddsorganisationen, som i princip beslöts i 1982 års totalförsvarsbeslut, bör ute i bostadsområdena kunna få en direkt förbindelse mellan civilförsvaret och allmänheten. Jag tycker att det är bra, eftersom det underlättar informationen inom verksamhetsgrenar som berör kommunerna i krig. Vidare kan den enskilde få stöd av olika slag.

Betänkandet som vi nu behandlar utgår från propositionen och provplanläggningskommitténs förslag. Men på en viktig punkt går regeringen emot provplanläggningskommittén, och utskottets majoritet stöder regeringens förslag. Det gäller ansvaret för mobiliseringsplanen, som är en av de sex planer som kommunerna enligt provplanläggningskommitténs förslag skall svara för. Utskottsmajoriteten anser att länsstyrelserna skall upprätta och ansvara för mobiliseringsplanen.

Vi motionärer anser att det är fel, och jag har reserverat mig på den punkten. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Provplanläggningskommittén var enig i sitt förslag, men det tog utskottsmajoriteten ingen hänsyn till. Kommittén hade studerat just mobiliseringsplanläggning extra noga genom att pröva två alternativ. I Malmöhus län utarbetade länsstyrelsen en mobiliseringsplan för var och en av de tolv kommunerna som ingick i planläggningen, och i Kopparbergs län ansvarade de tio kommunerna själva för mobiliseringsplanerna. I Malmöhus län blev det en enhetlig planläggning för kommunerna, och i Kopparbergs län blev planerna utformade med hänsyn till lokala förutsättningar. Kommittén anser att kommunerna bör få ansvaret för mobiliseringsplanerna.

Jag anser också att ett kommunalt ansvar ökar möjligheterna för att verksamheten skall fungera i krig. Den lokala anpassningen blir bättre. Ett kommunalt ansvar uppfyller bäst kraven vid överraskande anfall. Det var ett förhållande som man i försvarsbeslutet fäste stor vikt vid. Jag anser att de skäl som anförs av regeringen och utskottsmajoriteten för att länsstyrelsen skall ansvara för mobiliseringsplanläggningen är svaga.

De datasystem och vissa andra, smärre arbetsinsatser som krävs för att hålla krigsorganisationen aktuell och som tas fram av länsstyrelsen skall naturligtvis ställas till kommunernas förfogande. Men detta är enligt min uppfattning inte skäl nog för att länsstyrelserna skall ta över ansvaret för mobiliseringsplanläggningen.

Kommunerna skall ansvara för övriga planer, dvs. ledningsplan, informationsplan, plan för personal- och underhållstjänst, skydds- och räddningsplan. Alla dessa planer måste mynna ut i mobiliseringsplanen, och det är viktigt att den verkligen fungerar på ett smidigt sätt, om den skulle behöva användas i ett krigiskt läge. Enligt min uppfattning får man en bättre garanti

för att mobiliseringsplanen verkligen fungerar, om den blivit en direkt kommunal angelägenhet.

I totalförvarsplanen anses det självklart att den som skall ha ledningen i krig också ansvarar i fred för mobiliseringsplanläggningen. Det är då orimligt att länsstyrelserna skall göra upp planer för en verksamhet som i krig leds av kommunerna.

Anf. 20 MATS OLSSON (s):

Herr talman! I betänkande 1984/85:5 föreslår försvarsutskottet med anledning av regeringens proposition 1984/85:49 att riksdagen skall stifta två lagar som rör civilförsvarets verksamhet på lokal nivå. När lagarna har trätt i kraft den 1 januari 1987 svarar kommunerna i stället för statligt utsedda civilförvarschefer för ledningen i krig av denna verksamhet. Kommunerna skall redan fr. o. m. den 1 januari 1985 svara för den fredstida planläggningen av civilförvarsverksamheten och får särskild ersättning av statsmedel för detta. En lokal civilförvarsmyndighet som är verksam i fred tillkommer därmed. Varje kommun skall upprätta och underhålla fem olika planer för civilförvarsverksamheten. Under den tvååriga övergångsperioden införs enligt tidigare beslut en hemskyddsorganisation i alla kommuner.

Betänkandet är enhälligt utom när det gäller avskaffande av den direktiv- rätt för militär myndighet gentemot civilförvarsmyndighet som finns i gällande civilförvarslag, där det finns en reservation av moderaterna och centerpartiet, samt beträffande ansvaret för kommunernas mobiliseringsplan, där folkpartiet har reserverat sig.

Eftersom utskottet i stort godkänner regeringens förslag, skall jag här endast kommentera de båda reservationerna och börjar med den som behandlar kommunernas mobiliseringsplaner.

I propositionen föreslås att kommunen skall ansvara för följande fredstida civilförvarsplanläggning:

- Plan för kommunens övergripande ledning av verksamheten under beredskap och i krig (*ledningsplan*),
- Plan för kommunal information (*informationsplan*),
- Plan för personal- och underhållstjänst för civilförvarsorganisationen,
- Skyddsplan, inkl. åtgärdsplaner,
- Räddningsplan för kommunen.

Övrig erforderlig civilförvarsplanläggning för kommun- och länsnivån föreslås åvila länsstyrelsen. Förslaget överensstämmer med förslag från provplanläggningskommittén utom såvitt avser mobiliseringsplanläggningen.

Enligt kommittén bör kommunen ansvara för denna. Som skäl härför anger kommittén sammanfattningsvis vad man har sagt i en utredning, Ds Fö 1983:110, att ett kommunalt ansvar för mobiliseringsplanläggningen bättre än någon annan lösning tillgodoser kravet på hög beredskap mot överraskande angrepp. Utredningen anser också att mobiliseringsplanläggningens förankring i en lokal ledningsorganisation är av stort värde i den pressade

situation som kan råda då mobiliseringen genomförs. Flera remissinstanser – däribland kommuner – anser emellertid att länsstyrelsen bör ansvara för kommunens mobiliseringsplan.

Regeringens förslag till lag om ändring i 10 a § civilförsvärlagen innebär att kommunens mobiliseringsplan upprättas och antas av länsstyrelsen i samråd med kommunen.

I motion 1984/85:209 från folkpartiet yrkas att riksdagen beslutar att kommunernas ansvar för civilförsvärsplanläggningen även omfattar mobiliseringsplanläggningen. Motionärerna påpekar att detta föreslogs av provplanläggningskommittén, som var enig om förslaget och hade studerat mobiliseringsplanläggningen särskilt noga genom att låta pröva båda alternativen. Med stöd av vad kommittén uttalat anser motionärerna att beredskapen vid överraskande anfall förbättras och att önskemålen beträffande lokala förhållanden bättre tillgodoses, om kommunerna får ansväret för mobiliseringsplanläggningen.

Företrädare för civilförsvärsstyrelsen har inför utskottet hävdlat att övervägande skäl talar för det alternativ som regeringen föreslår.

Utskottet för sin del har funnit att regeringens förslag när det gäller ansväret för mobiliseringsplanläggningen innebär en lämplig avvägning. Enligt gällande förutsättningar är det staten som i fredstid rekryterar, utbildar och övar personalen i civilförsvärsenheterna samt anskaffar, förårdshåller och underhåller enheternas utrustning. Vid civilförsvärsberedskap ställer staten enheterna till kommunens förfogande. Detta talar för att staten, dvs. länsstyrelsen, också planlägger för civilförsvärsenheternas mobilisering. Kraven på mobiliseringsplanläggningens aktualitet samt de system och arbetsinsatser som krävs för att ständigt hålla krigsorganisationen aktuell utgör enligt utskottets mening skäl för att länsstyrelsen t. v. fortsätter att svara för den del av nuvarande mobiliseringsplaner som består av en eller flera s. k. mobiliseringskalendrar. Varje kalender utgör underlag för arbetet med att genomföra mobilisering av en mobiliseringsenhet och innehåller detaljerade uppgifter om åtgärder, handhavande av viss utrustning, m. m. Liksom föredragande statsrådet anser utskottet att denna planering bör genomföras i samråd med kommunen.

Som motionärerna framhåller bör mobiliseringsplanläggningen vara lokalt förankrad. Det finns därför goda skäl för att den andra delen av nuvarande mobiliseringsplan – den s. k. mobiliseringsöversikten – i det nya systemet upprättas av kommunen. Mobiliseringsöversikten utgör en samlad redovisning av de väsentligaste delarna av de olika mobiliseringskalendrarna. Översikten behövs för att man skall kunna leda och genomföra mobilisering av civilförsvärsorganisationen inom kommunen. Den ger också underlag för samordning med kommunens egen krigsorganisation och med övrig totalförsvärsverksamhet inom kommunen. Länsstyrelsen tillhandahåller underlag för upprättandet av mobiliseringsöversikten. Denna ingår lämpligen i kommunens ledningsplan.

Sammanfattningsvis stöder utskottet propositionsförslaget, att länsstyrelsen även i fortsättningen ansvarar för den del av nuvarande mobiliseringsplan

som behåller detta namn och utgörs av en eller flera mobiliseringskalendrar.

Med anledning av det sagda, herr talman, yrkar jag avslag på reservation 2.

Reservation 1 handlar om förslaget till lag om ändring i civilförsvarlagen, nämligen att man avskaffar den nuvarande bestämmelsen i 9 § om *militär direktivrätt*. Bestämmelsen har följande lydelse:

Om det för nödig samordning av civilförsvaret och försvarsmakten prövas oundgängligt, må regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, överbefälhavaren förordna, att under högsta civilförvarsberedskap militär myndighet må för särskilda fall meddela civilförvarsmyndighet föreskrift om fullgörandet av civilförsvaret åvilande uppgifter.

Detta innebär alltså att militären kan gå in och ge de civila myndigheterna besked om vad som skall hända på en viss plats.

Regeringens förslag i denna del överensstämmer med förslag av en utredare (Ds Fö 1983:7). Under remissbehandlingen har överbefälhavaren, civilförvarsstyrelsen och en länsstyrelse hävdad att en militär direktivrätt bör behållas på lokal nivå. Som exempel på områden där en direktivrätt kan behövas anges vägtrafiken och avspärningar. Överbefälhavaren anser att det sannolikt kan uppstå lägen då en samordnad syn inom totalförsvaret inte kan skapas tillräckligt snabbt för att kunna ligga till grund för nödvändiga beslut. Överbefälhavaren och länsstyrelsen förordar att frågan utreds ytterligare.

Föredragande statsrådet uttalar att den militära direktivrätten kan sägas vara tänkt som en nödfallsutväg då det militära försvarets effektivitet äventyras av oenighet mellan militära och civila myndigheter i situationer när direktiv från högre instans inte kan avvaktas. Allteftersom de civila delarna av totalförsvaret har vunnit ökad organisatorisk stadga och hunnit förbereda sig bättre för sin krigstida verksamhet har – uttalar statsrådet vidare – från civilt håll hävdats att den militära direktivrätten saknar berättigande. Med hänvisning till militära vägtrafikkungörelsen (1974:97) och till lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. (skyddslagen) anser föredragande statsrådet att behoven av militär direktivrätt för vägtrafiken och i fråga om rätten att vistas inom stridszoner och liknande områden är tillgodosedda. Hans slutsats blir att den militära direktivrätten sådan den kommer till uttryck i civilförsvarlagen kan avskaffas. Han anser dock att det är angeläget att överbefälhavaren och civilförvarsstyrelsen i sin planering ägnar ökad uppmärksamhet åt frågan om samverkan på den lokala nivån mellan de militära och de civila delarna av totalförsvaret.

Motion 1984/85:210 från moderaterna behandlar bl. a. den militära direktivrätten. Med åberopande av nämnda remissyttranden anser motionärerna att behovet av militär direktivrätt på lokal nivå f. n. inte är tillräckligt utrett. Enligt deras uppfattning finns det situationer när en direktivrätt är att föredra framför de lösningar som anges i propositionen. De anser därför att frågan bör utredas vidare, bl. a. i samband med utredningen (Fö 1982:03) om tillträdesskydd.

Utskottet anser liksom föredragande statsrådet att den militära direktiv-

rätten sådan den kommer till uttryck i civilförsvarslagen – dvs. som en rätt gentemot civilförsvarsmyndighet – kan avskaffas. Bestämmelsen tillkom år 1944. Beträffande central och regional nivå råder enighet om att den bör avskaffas. När kommunerna om två år tar över ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig finns hos dem av allt att döma både vilja och förmåga att fatta snabba beslut som kan påkallas av det militära läget. Utskottet delar statsrådets uppfattning att frågan om samverkan på den lokala nivån mellan de civila och militära delarna av försvaret bör ägnas ökad uppmärksamhet. I likhet med vad som har skett på regional nivå bör det vara möjligt att ytterligare befästa en gemensam grundsyn i fred.

Jag yrkar med anledning härav även avslag på reservation 1 av moderaterna och centern.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 21 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Det är utan tvivel så att den militära direktivrätten skall användas endast som en nödfallslösning. Men den tekniska utvecklingen är sådan att man måste räkna med ett mycket högt tempo i händelseutvecklingen lokalt om det blir krig, och då krävs det snabbhet i beslutsfattandet. Då är det inte alls säkert att man hinner med det samråd som skulle behövas, för att kunna vidta åtgärder som underlättar de militära operationerna inom stridsområdet.

Nu hänvisar man till att skyddslagen skulle ge möjligheter till sådana direktiv. Vad säger då departementets utredare om detta? Jo:

”Den s. k. skyddslagen innehåller sålunda bestämmelser som ger regeringen rätt att bemyndiga militära chefer att förordna om t. ex. utrymning av ett område, om krigsoperationerna skulle kräva det. Några föreskrifter av denna innebörd har inte utfärdats. Det är därför svårt att säga i vad mån sådana befogenheter kommer att tilläggas lokal militär chef. Måhända är inte heller skyddslagen så avfattad att det är möjligt att med dess stöd fullt ut tillgodose det här behandlade behovet.”

Det är alldeles riktigt – det är inte alls så att skyddslagen i alla lägen går att använda, i den utformning som den har i dag.

Nu håller man på att se över skyddslagen, och den blir kanske bättre i framtiden. Men vad vi begär är att man inte skall avskaffa en möjlighet till militär direktiv rätt, innan man har genomfört klara ändringar av skyddslagen som gör det möjligt att använda den i stället.

Situationen är ungefär densamma som beträffande ett tidigare ärende. Man är inte beredd att göra ändringar, innan man river upp de gamla bestämmelserna, utan man säger: Det får vi se till i efterhand – vi håller på med en utredning, och det klarar sig nog.

Vi är inte tillfreds med det. Vi vill ha en utredning, innan den militära direktivrätten på lokal nivå avskaffas.

Anf. 22 ERIC HÄGELMARK (fp) replik:

Herr talman! Mats Olsson redogjorde för mycket som talar för att

Fredagen den
14 december 1984

*Kommunerna och
civilförsvaret*

kommunerna borde ha ansvaret för mobiliseringsplaneringen, och jag tycker det var bra att han tog upp dessa synpunkter, som finns framförda i propositionen och även i provplanläggningskommitténs betänkande.

Men därefter kom Mats Olsson in på länsstyrelsens uppgifter, och inte blev jag övertygad om att de uppgifterna är så betydande att länsstyrelserna skulle ha ansvaret för kommunens mobiliseringsplanläggning.

Det finns också en viss tveksamhet härvidlag. Det är angivet i propositionen att *t. v.* fortsätter länsstyrelserna med mobiliseringsplanläggningen. Då kan jag fråga Mats Olsson: Varför är det en sådan tveksamhet, och hur länge skall länsstyrelserna fortsätta med den här mobiliseringsplanläggningen för kommunerna?

Jag tror att om kommunerna hade fått ansvaret även för mobiliseringsplanläggningen, så hade det varit intressantare för kommunerna att genomföra de planer som de är ålagda att upprätta. Själva mobiliseringsplanen, som kommunerna skall göra upp, är ju så att säga examensprovet på att kommunerna gör en fin grej – något som verkligen skall kunna fungera, om det skulle bli aktuellt att använda det hela i händelse av beredskap och krig.

Jag tycker det är litet ofint att ta ifrån kommunerna själva det examensprov som deras planläggning skall mynna ut i. Hur länge skall länsstyrelserna fortsätta med sin mobiliseringsplanläggning? Hade det inte varit bättre. Mats Olsson, att kommunerna hade fått börja? Om det sedan visat sig att kommunerna inte klarat av mobiliseringsplanläggningen, då kunde länsstyrelserna ha tagit över detta.

Enligt min mening har man vänt det hela alldeles fel.

Anf. 23 MATS OLSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller den militära direktivrätten är vi naturligtvis oense. Det framgår ju vilken betydelse de två lagar har som nu gäller och som kan utnyttjas i speciella fall för att lösa de problem som eventuellt uppstår. Samtidigt pågår det en översyn av hur lagarna kommer att fungera i en ny situation. De är ju båda gamla. Den ena, skyddslagen, tillkom redan under andra världskriget.

Det finns en ny syn på det här ute i kommunerna. När man nu lägger över dessa nya uppgifter på kommunerna, så innebär det att kommunerna får ta ett helt annat ansvar än tidigare.

De civilförsvarsmyndigheter som skall byggas upp kommer att ägna mer uppmärksamhet även åt de militära frågorna än vad som skett tidigare på lokal nivå. Vi tror att det här kommer att innebära att det blir lättare att snabbt och effektivt diskutera sig fram till lösningar lokalt, ute i kommunerna.

Enligt vår mening kan den gällande bestämmelsen slopas på lokal nivå, och man kan låta militärerna i större omfattning diskutera med de civila myndigheterna. Vi tror inte att det föreligger några risker, Olle Aulin, att det skall bli problem i händelse av krig.

När det gäller vad Eric Hägelmark sade om mobiliseringsplanläggningen, så har ju länsstyrelsen ett övergripande ansvar, som berör hela försvaret,

alltså även det civila försvaret. Det gäller materiel och det gäller personer. Man måste planera på bästa möjliga sätt och göra en fördelning som stämmer inte bara för *en* kommun och för *ett* län utan för hela det behov som kan föreligga i händelse av en krigssituation. Vi tror att länsstyrelsen är den myndighet som f. n. bäst kan klara en sådan fördelning. Därför, herr Hägelmark, yrkar jag än en gång avslag på den reservation som folkpartiet står bakom och bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Anf. 24 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Mats Olsson säger att han tror att det går att diskutera sig fram till lösningar. Men det vi vänder oss emot är just att det kommer att finnas lägen där det krävs en sådan snabbhet i beslutsfattandet att man inte kan hålla på att diskutera. Vi vet hur stora kommunerna är till ytan i dag, tänk på Norrlandskommunerna. Jag kan tänka mig hur det skulle vara att stå där ute på fältet när det krävs en snabb insats – det är långt till kommunledningen – och vara tvungen att diskutera sig fram till lösningar. Det måste alltså finnas undantagsbestämmelser som gör det möjligt för militären att ge anvisningar och direktiv till civilbefolkningen, så att den dels skyddas och inte skadas av de militära operationerna, dels inte är till hinder för de operationer som skall genomföras. Man måste undersöka detta mycket mer noggrant än man har gjort hittills, innan man avskaffar direktivrätten på lokal nivå.

Anf. 25 ERIC HÄGELMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag är inte riktigt säker på att Mats Olsson känner till i hur stor omfattning som länsstyrelserna arbetar med saker och ting som kommunerna måste ha för att hålla en krigsorganisation aktuell. Det är något datasystem och några andra smärre arbetsinsatser. Men de är inte av den art att de motiverar att länsstyrelsen skall ha ansvaret för kommunernas mobiliseringsplanläggning. De uppgifter som länsstyrelserna tar fram skall naturligtvis ställas till kommunernas förfogande, och sedan är det kommunerna som med hjälp av de informationer de får av länsstyrelsen utformar även mobiliseringsplanen. Jag tror att det med det föreliggande förslaget kommer att bli onödigt krångel. Hade kommunerna fått hela ansvaret hade det absolut blivit smidigare och lättare att få fram de mobiliseringsplaner som behövs.

Anf. 26 MATS OLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi kan konstatera att i den situation som Olle Aulin tecknar träder de båda lagar som redan finns i kraft – även om det kan finnas vissa frågetecken kring dem. Det är alltså den militära vägtrafikkungörelsen och skyddslagen som då träder in och löser de problemen. Man behöver inte stå på fälten i Norrhotten och diskutera eller ringa till kommunalkontoret. Det är bara för militären att använda de lagar som finns.

Eric Hägelmark! Jag känner i varje fall till att kommunerna i dag inte har erfarenhet av mobiliseringsplanläggning. Det skulle kanske vara förödande att samtidigt som man inför de två nya lagarna och lägger över nya

arbetsuppgifter på kommunerna också ålägga dem att ta tag i de viktiga uppgifter som det innebär att planera och genomföra en riktig organisation när det gäller personal, materiel och andra resurser som behövs för att klara mobiliseringsplanerna.

Talmannen anmälde att Olle Aulin och Eric Hägelmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 27 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är mycket bra att vi nu får en överflyttning till kommunerna av de delar av civilförvarsorganisationen som ligger på det kommunala planet. Det är någonting som vi från vårt partis sida länge har verkat för. Det är som sagt tillfredsställande att vi nu får den här lagen och kan genomföra en ny organisation. Det är likaså mycket positivt att vi får en ny hemskyddsorganisation. Det är också ett steg i rätt riktning inom totalförvarsorganisationen.

Detta är den senaste etappen i en lång utveckling. Civilförsvaret uppstod, som alla känner till, under beredskapstiden som det s. k. luftskyddet. Det var mer eller mindre spontant på många håll. Så småningom växte det fram ett regelverk, men det blev mycket olika i olika kommuner. På somliga ställen där resurserna och intresset var bra blev det bra organisation, på andra håll var den mycket dålig. Därför var det riktigt att man efter kriget började undersöka hur man skulle kunna börja bygga upp en ny organisation, där staten skulle överta ansvaret. Det ledde till att man fick gemensamma bestämmelser, bl. a. beträffande utbildning, en bra materielanskaffning osv. Det var en mycket bra organisation som då tillkom.

Nu har vi ett annat läge. Vi har andra kommuner och även i många andra stycken förändrade förhållanden. Därför är det riktigt att återgå till ett mera kommunanknutet civilförsvaret i de delar som kan överföras till det kommunala planet. Vi har alltså sett mycket positivt på propositionen och har i stort inga invändningar mot den.

Jag vill ta upp några saker som berörts i debatten. Mobiliseringsplanläggningen behandlas i folkpartireservationen nr 2 av Eric Hägelmark. Vi ansluter oss till denna reservation, och jag yrkar bifall till den. Vi ser det mera som ett olycksfall i arbetet att man inte har begagnat tillfället att nu överföra även mobiliseringsplanläggningen till kommunerna. Som jag uppfattat debatten här överväger man att så småningom göra en sådan överföring, och då hade det varit bättre att göra det med en gång.

Alla som sysslar med dessa frågor vet att om man får en mobiliseringskalender i sin hand – den må vara aldrig så bra och detaljerad – har man ofta ändå inte så stor nytta av denna väl uppgjorda plan om man inte varit med om att utarbeta den. Därför vore det bra om man så snart som möjligt överförde också mobiliseringsplanlägningsansvaret till den kommunala myndigheten och inte låter det ligga kvar på något annat håll. Det är olyckligt att man släppt den frågan i propositionen och gått emot de erfarenheter som man tidigare vunnit.

Också den militära direktivrätten har varit uppe till diskussion. Det är mycket bra att den försvinner. Det är en nödvändig utveckling att de civila totalförsvarsgrenarna blir självständiga och frikopplade från det militära inflytandet. Det har varit alldeles för mycket av sådant inflytande under tidigare år. Vi hade förut systemet med militärassistenter, vilket betydde att officerare i relativt hög position placerades ut i de civila verksamheterna – länsstyrelserna, televerket, posten, SJ osv. Där skulle de sitta och samordna, som det hette. I praktiken betydde det att man hela tiden såg till att militära intressen kom in i den civila totalförsvarsplaneringen. Detta var mycket olyckligt.

Det är att observera att man har krävt och fortfarande åtminstone från vårt parti kräver att det civila samhället skulle kunna få litet motsvarande insyn i den militära organisationen genom lekmannastyrelser, kanske inplacering av lekmannarepresentanter och civila representanter i övrigt, men att det då inte längre funnits så stort intresse.

Det är alltså alldeles utmärkt att den gamla paragrafen från krigsåret 1944 försvinner och att vi får bort det militära inflytandet inom de civila delarna av totalförsvaret. Dessa bör bli mera självständiga. Den civila försvarsorganisationen bör utvecklas till större självständighet, och vi bör kanske också hoppas på att på den civila totalförsvarssidan så småningom få en motsvarighet till ÖB. Det har ju hörts signaler om det, och det är något som vi helt och hållet stöder.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om försvarsutskottets betänkande 6.)

Anf. 28 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera försvarsutskottets betänkande 6 om beredskapslagring av olja och kol m. m.

Beredskapslagring av olja och kol m. m.

Anf. 29 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Vårt lands beroende av olja är mycket stort. Oljekriserna, som inträffat, har skakat om vår nation – liksom andra nationer – ganska rejält. Vårt land är mycket sårbart när det gäller energin.

Under efterkrigstiden har vi ju drabbats av både "bristkriser" och "prishöjningskriser". Av dessa dramatiska händelseförlopp har vi lärt oss att det behövs en försörjningsberedskap när det gäller olja, bensin och andra drivmedel. Den lag som i dag reglerar beredskapslagringen av olja tillkom 1957. Det är nu dags för en revidering.

Vi är också i växande utsträckning beroende av kol och kärnbränsle. Följaktligen behövs en beredskapslagring också för dessa båda energislag.

Fredagen den
14 december 1984

*Beredskapslagring
av olja och kol
m. m.*

I höst har regeringen kommit med en proposition med förslag till en ny lag om beredskapslagring av olja och kol m. m. Propositionen innehåller också förslag om ändrade riktlinjer för denna beredskapslagring.

Efter tidigare riksdagsbeslut skall det finnas två slags beredskapslager för olja: dels en statlig lagring, dels en tvångslagring ute i näringslivet. Enligt den nya lagen skall importörer, återförsäljare och storförbrukare av olja och s. k. ångkol hålla beredskapslager. Det helt nya är att kol skall omfattas av lagringsskyldigheten.

När det gäller oljan är det en ständigt minskande del som lagras av staten. Huvuddelen av dessa beredskapslager hålls av enskilda, dvs. näringslivet och oljebolagen, och det sker enligt den pliktlag som gäller.

I den första av de tre reservationer som finns i utskottsbetänkandet föreslås att riksdagen skall uttala sig om motiven till en bestämmelse i den nya lagen om befrielse från lagringsskyldighet. Det är en gemensam reservation från samtliga borgerliga ledamöter i försvarsutskottet.

Vi anser oss visserligen kunna godta den föreslagna utformningen av 24 §, som anger dispensmöjligheter, men vi är starkt kritiska till föredragande statsrådets motivering till denna bestämmelse. Det har också kommit till uttryck i en avvikande mening, som har nr 3, i näringsutskottets yttrande som bifogas detta försvarsutskottets betänkande. Vi befarar att statsrådets motivering kan tolkas så, att regeringen ges fria händer att medge lättnader för oljeföretag som önskar etablera sig på den svenska marknaden, i den mån etableringen sker på ett sätt som bedöms främja "samhällets intressen".

Sådana grunder för dispens skulle även enligt försvarsutskottets bedömning kunna inbjuda till godtycke och medföra risker för negativa effekter för övriga företag inom oljebranschen. Dispens bör kunna medges endast i fall då en tillämpning av gällande bestämmelser skulle leda till uppenbart orimliga konsekvenser. Vi finner alltså att det föreligger risk för att det uppstår en konkurrensnedvridning och att konkurrensneutraliteten upphävs.

Den risken framhålls också av Stockholms handelskammare, vars verkställande direktör i går kom med den meningen till riksdagen att förkasta propositionen vad gäller dispensregeln.

Herr talman! Detta ärende blev i går kväll mycket uppmärksammat av TV. Både i Aktuellt och i Rapport kom man med avslöjanden om att det har kommit brev till UD från icke mindre än tre ambassader i Stockholm om dispensförslaget i propositionen och i betänkandet. Breven kommer från den brittiska ambassaden, den holländska ambassaden och USA:s ambassad.

I ett av breven – varav något sägs vara hemlighetsstämplat hos UD – framhåller man de förpliktelser som Sverige har enligt OECD-avtal beträffande multinationella företags möjligheter att verka i Sverige. Man påpekar också att regeringsförslaget inte är i linje med vår traditionella politik på det här området. Det strider också mot vad som är kutym länderna emellan.

Jag frågar nu: Vad säger socialdemokraternas taleskvinna, statsrådet Birgitta Dahl, eller utskottets talesman, Roland Brännström, om dessa brev och om det uttalande som i går gjordes av handelskammarens direktör här i

Stockholm? Socialdemokraterna har fått en uppmaning att ändra förslaget, så att vi inte hamnar i den situation som befaras; var och en bör läsa om denna risk en extra gång i reservation nr 1 i utskottets betänkande. Är det inte rent av så att man bör ta en viss hänsyn när det remarkabla inträffar att tre stora länders regeringar, via sina ambassader, går ut med maningen till Sveriges regering och riksdag att ändra i förslaget inför ett beslut av detta slag?

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 1 och även till reservation 2 som jag nu kommer in på. Det finns i det här betänkandet en mycket märklig attityd ifrån socialdemokraterna när det gäller utförsäljningen av olja och kol ifrån de lager som staten innehar. Jag vill fråga såväl statsrådet som Roland Brännström: Varför är det så förskräckligt bråttom med utförsäljningen av de statliga lagren? Regeringen vill i en väldig hast minska dels det statliga oljelagret ytterligare, dels sälja ut hela det statliga lagret av kol, och det skall ske redan under nästa lagringsår.

Föredragande statsrådet anger målet för den statliga oljelagringen under lagringsåret 1986–1987 till ca 1,6 miljoner m³. Detta innebär en minskning med 1,1 miljoner m³ i förhållande till målet för lagringsåret 1985–1986. Det kan i sammanhanget erinras om att råoljelagret minskades från 3,9 till 2,7 miljoner m³ under lagringstiden 1984–1985 och 1985–1986.

För inte så många år sedan var målet för den statliga råoljelagringen 9,5 miljoner m³. Det lagringsmålet låg kvar till 1980. Nu skall vi ner i 1,6 miljoner m³ – märk skillnaden! O.K., oljeförbrukningen har minskat. Men inte så kraftigt som lagringsmålen, även om man noterar övervältringen på enskilda lagringsskyldiga.

Vi moderater framhåller i vår motion nr 240 att det nuvarande statliga råoljelagret bör behållas, i varje fall under en övergångstid. Vi pekar också på att överstyrelsen för ekonomiskt försvar, ÖEF, anser att ett oförändrat statligt oljelager om 2,7 miljoner m³ innebär en god balans mellan lagrad råolja och oljeprodukter. Vidare anser vi att regeringen närmare borde ha utrett de tids- och kostnadsmässiga konsekvenserna av att man behöver ökade lagerutrymmen för den växande lagringen av oljeprodukter.

Vi framhåller också att berörda företag måste ges rimlig tid att anpassa sig till de nya bestämmelserna, något som regeringen enligt företagets mening inte har beaktat. Regeringen borde även ha klarlagt för- och nackdelar med en fortsatt användning av de iordningställda bergrumsutrymmena. Vi har ju byggt mycket stora lagerutrymmen i berg, till höga kostnader.

De åsikter från reservanternas sida som jag nu för fram är åsikter som också hävdats av överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som i föredragningar i utskottet har redogjort för riskerna. Där var självfallet även socialdemokraterna med. I överstyrelsen för ekonomiskt försvar sitter riksdagsmannen Roland Brännström, som är socialdemokraternas talesman i den här debatten. Jag måste, herr talman, be att få fråga Roland Brännström om han underkänner verkstyrelsens bedömning.

ÖEF anser t. ex. att starka skäl talar för att kollagringen hålls på nuvarande nivå, dvs. 750 000 ton. Regeringen vill, som jag har sagt, sälja ut rubbet redan nästa år. Det leder sannolikt till en lagersvacka, innan de som nu skall

Fredagen den
14 december 1984

*Beredskapslagring
av olja och kol
m. m.*

bli lagringsskyldiga har klarat sin upplagring.

Det snabba överförandet av kollagringen till kommuner och företag kan vålla problem också på det viset att det uppstår ett mycket stort utbud på denna mycket begränsade marknad. Om jag minns rätt rörde det sig under fjolåret om en marknadsvoly m på 1,4 miljoner ton.

Vi reservanter motsätter oss alltså den avsedda utförsäljningen av en stor del av råoljelagret och hela kollagret. Det är betänkligt, konstaterar vi, både av beredskapsskäl och på grund av de störningar som kan uppstå.

Herr talman! Jag har nu förbrukat den tid som jag har begärt. Det finns emellertid betydligt mer att säga från reservanternas sida. Gunnar Björk i Gävle kommer att komplettera denna bild. Dessutom har han åtskilliga egna synpunkter. Jag ber också att få hänvisa till de frågor som jag har ställt till dem av socialdemokraternas företrädare som nu vill gå i svaromål. Som jag sade är det en remarkabel händelse, när tre stora länders regeringar genom sina ambassader vänder sig till Sveriges riksdag för att uttala sin oro över konsekvenserna av ett beslut, som vi dess bättre ännu inte har fattat. Det finns alltså möjligheter att korrigera regeringsförslaget, så att vi inte kommer på kant med andra länder i en sådan här fråga. Det är ju inte nödvändigt. Det gäller alltså den omnämnda paragrafen 24 i den föreslagna lagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 i föreliggande betänkande.

Anf. 30 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det förslag som vi i dag behandlar utgör på en gång en modernisering och förenkling av en lagstiftning, som vi har haft under mycket lång tid. Förslaget innehåller även riktlinjer, som innebär att vi fullföljer det beslut som fattades redan i våras. Eftersom oljeersättningspolitiken har varit mycket framgångsrik, är det ju möjligt att minska våra beredskapslager.

Utskottets talesman kommer att ingående belysa dessa frågor. Jag skall därför inte gå in på dem i detalj. Men jag vill ändå konstatera att detta förslag för det första bygger på att vi har en oförändrad syn på vad som är nödvändigt utifrån totalförsvarets krav. Det har inte skett någon ändring därvidlag. För det andra klarar vi med god marginal våra åtaganden i fråga om beredskapslagring såsom ett resultat av överenskommelserna inom IEA. Vi har alltså en god beredskap för alla de typer av kriser som är förutsedda.

Jag kan inte heller se att det ligger något som helst negativt, vilket man från oppositionen antyder, i att använda denna möjlighet för att täppa till de hål i statens budget som vi ärvt från de borgerliga regeringarna. Det är utomordentligt viktigt att varje möjlighet att förstärka statsbudgeten utnyttjas. En av de stora fördelarna med detta förslag är att vi kan spara miljarder åt statsbudgeten.

Jag vill även understryka att vi, när det gäller den praktiska utformningen av hur detta skall gå till, har haft kontinuerliga diskussioner med överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Vi har varit överens med dess ledning om riktlinjerna och den praktiska hanteringen. Regeringen har också till

överstyrelsen framfört att man är beredd att tillskjuta de extraresurser som behövs för att klara de extra arbetsuppgifter som krävs för att vi skall uppnå de mål som här satts upp.

När det sedan gäller den dispensregel som finns i 24 § i lagförslaget och som de senaste dagarna väckt uppmärksamhet vill jag göra följande konstaterande och kommentarer.

Vi har en sådan här dispensregel i den nu existerande lagstiftningen. Den har inte föranlett kommentarer och reaktioner av det slag som vi nu fått. Den utredning som ligger till grund för detta förslag förordade en väsentligt mer generös dispensregel. Utredningen föreslog att alla nytillkommande – jag betonar *alla* – lagringsskyldiga eller lagringsskyldiga med väsentligt ökad verksamhet skulle få medges dispens under det första året. När det förslaget var ute på remiss gjordes inga erinringar från några remissinstanser – inte heller från oljebranschen.

Regeringen antog inte detta förslag. Vad regeringen föreslagit är en väsentlig skärpning av de regler som gäller för att dispens skall få medges, inte bara i förhållande till utredningens förslag utan också i förhållande till den dispensregel som finns i dag.

Jag vill mycket bestämt deklarerat att vad det är fråga om är att dispensregeln skall kunna utnyttjas i undantagsfall, när det eljest skulle kunna uppstå uppenbara orättvisor, olägenheter och orimliga konsekvenser.

Självfallet kommer det inte att bli tal om att tillämpa dispensregeln på ett sådant sätt att grundregeln om att företagen skall arbeta under lika konkurrensvillkor sätts åsido. Det är en självklarhet för Sverige att företag som verkar här skall ha lika konkurrensvillkor.

En annan grundregel som vi kommer att tillämpa, om det aktualiseras att den här regeln skall utnyttjas, är naturligtvis att vi skall värna om den svenska raffinaderiindustrins och de svenska företagens möjligheter att överleva trots de mycket stora strukturproblem som i dag finns på den svenska oljemarknaden.

Jag har velat göra denna deklARATION för att undanröja varje misstanke om att det skulle röra sig om någonting annat än detta. Jag vill än en gång understryka att vi har en dispensregel som med det nuvarande lagförslaget skärps och preciseras.

Anf. 31 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag, liksom alla andra som lyssnade till statsrådet Birgitta Dahl, kan konstatera att hennes och regeringens avsikt med neddragningen av det nuvarande råoljelagret är att täppa till de stora underskotten i regeringens budget. Detta är det främsta skälet till att regeringen föreslår denna ändring i beredskapslagringen. Oljan kan emellertid behövas i situationer då brist uppstår på grund av embargo eller andra åtgärder hos de oljeproducerande länderna eller då händelser som krig inträffar i t. ex. områden varifrån OPEC-länderna levererar sin olja. Det är alltså i första hand fråga om att spara in pengar. Först i andra hand kommer själva försörjningsberedskapen. Statsrådet uttryckte sig inte så, men jag gör den tolkningen.

Reservanterna anser – som de framhåller i skrivningen – att det finns skäl att ta fasta på vad överstyrelsen för ekonomiskt försvar framhåller. Det är i alla fall den myndighet som har ansvaret för oljan liksom försörjningsberedskapen också på en mängd andra områden i vårt samhälle.

När Birgitta Dahl senare i sitt inlägg säger att man har fört diskussioner med ÖEF:s verksledning och är överens med den om riktlinjer och praktisk hantering, förstår jag att man är överens om riktlinjerna. Även vi är överens med regeringen om dem. Men vad innebär den praktiska hanteringen i Birgitta Dahls tolkning eller vokabulär?

I försvarsutskottet har vi fått en föredragning och haft tillfälle att ställa frågor till verksledningen. Vad som därvid har framkommit finns på pränt i betänkandet. Låt mig därför upprepa min fråga också till Roland Brännström, som ännu inte har fått tillfälle att tala. Det är ytterligt angeläget att lyssna till den expertis som finns inom ÖEF.

Anf. 32 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Göthe Knutson sade själv att hans framställning var en tolkning av vad jag skulle ha sagt. Den får stå för honom personligen, men den överensstämmer inte med vad jag sade.

Låt mig för klarhetens skull än en gång deklarerat att den första utgångspunkten för det här förslaget är att vi skall ha de beredskapslager som behövs för att klara beredskapen vid alla typer av kriser, och det gör vi. Lagren räcker för den beredskap som behövs enligt de försvarspolitiska beslut som har fattats, och de täcker också behoven i enlighet med de förpliktelser som vi har inom IEA inför fredskriser.

Den andra utgångspunkten är att vi på dessa grunder har kunnat konstatera att det går att minska våra beredskapslager väsentligt. Det är inte så konstigt med tanke på att vi de senaste åren har lyckats minska vår oljeanvändning med 40 %. Det vore vansinne att inte utnyttja detta för att förbättra statsbudgeten. Våra problem med den hänger ihop med det oerhörda budgetunderskott som vi ärvde från de borgerliga regeringarna. Den här regeringen har lyckats minska de verkliga statsutgifterna. Att budgetunderskottet är ett så stort problem beror på att vi har eftersläpande skuldräntor för den statsskuld som ni från borgerligt håll ådrog svenska folket under de år då ni olyckligtvis hade makten.

Sedan vi fastställt vilken beredskapslagring som behövs och kunnat se att det går att dra ned på den nuvarande, är omsorgen om Sverige och den svenska statens ekonomi det som har styrt våra överväganden.

Anf. 33 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det är tydligt att Birgitta Dahl i denna debatt om försörjningsberedskapen på oljeområdet också vill föra en debatt om ekonomin i landet och vår statsskuld. Som alla andra som har ögonen öppna och öron att höra med kan jag konstatera att socialdemokraterna under de sex år de befann sig i opposition sällan eller aldrig lade fram något väsentligt förslag till besparingar. Ansvaret för den stora statsskulden, som ständiga

underskott medförde, är i högsta grad socialdemokraternas.

Beträffande oljeförsörjningen nämnde jag mera i förbigående, men det är ändå väsentligt, att lagringsmålet så sent som år 1980 var 9,5 miljoner m³. Efter flera justeringar av oljelagringsmålen, som det heter, skall det nu ske en neddragning till en mycket liten mängd av den ursprungliga, nämligen 1,6 miljoner m³. Förlåt upprepningen, men ÖEF ogillar denna ytterligare neddragning. Jag anser att ÖEF:s bedömning bör vara vägledande för det beslut som vi skall fatta.

Vi borgerliga har accepterat riktlinjerna i stort. De är O.K. Men vi kan inte acceptera de motiveringar som anförs av statsrådet för dispensregeln i 24 §. När nu Birgitta Dahl förklarar vad regeringen avser, tror jag inte att det lugnar dem som har slagit larm. Riksdagen bör, säger Stockholms handelskammare, ändra propositionen så att regeringen inte får möjligheter att ge dispenser som innebär att oljeföretag får väsentligt olika möjligheter att konkurrera. Den föreslagna lagen ger regeringen möjlighet att låta vissa företag slippa tvångslagring och därmed komma undan mycket stora kostnader.

Enligt verkställande direktören Sven Swartling skulle lagen allvarligt kunna skada strukturen på den svenska oljemarknaden. En annan allvarlig konsekvens blir att Sveriges internationella anseende skadas. Det är också vad som klart antyds i de brev som jag fäste uppmärksamheten på i mitt inledningsanförande.

Anf. 34 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Bara två kommentarer. Vi har tillsammans med ÖEF:s ledning utomordentligt noggrant gått igenom såväl riktlinjerna som den praktiska hanteringen, och det avser vi att fortsätta att göra. Vad gäller principerna har vi inte på någon punkt skiljaktiga uppfattningar. Det har vi inte heller i fråga om de praktiska svårigheterna, men vi har stor respekt för dem. Det är av det skälet som vi också har förklarat oss beredda att ge ÖEF de extra resurser som kan behövas. Samtidigt måste regeringen i ett allvarligt ekonomiskt läge kunna ställa det kravet på alla sina myndigheter att de anstränger sig litet extra och medverkar i vad som behöver göras för att förbättra Sveriges ekonomi och ändå fullgöra sina skyldigheter.

Låt mig än en gång säga att denna lag inte innebär något nytt liksom inte heller dispensregeln gör det. Vi inför inte något nytt med den formulering av dispensregeln som föreslås mer än i så måtto att vi faktiskt skärper villkoren och inskränker möjligheterna att ge dispens. På den grunden är alltså de reaktioner som kommit i sak obefogade. Men jag kan förstå dessa reaktioner efter de felaktiga rykten som har spritts. Av det skälet har jag varit angelägen att i dagens debatt klart markera vad det är fråga om. Konkurrensneutralitet skall gälla på den här marknaden liksom på alla andra marknader i Sverige.

Talmannen anmälde att Göthe Knutson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 53

**Fredagen den
14 december 1984**

*Beredskapslagring
av olja och kol
m. m.*

Fredagen den
14 december 1984

*Beredskapslagring
av olja och kol
m. m.*

Anf. 35 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Vi behandlar nu en proposition som framlades relativt sent i höstas. Det innebär att den har fått behandlas av berörda utskott i stor hast. Jag tycker inte det är bra att propositionen kommer till kammaren så sent. Särskilt anmärkningsvärt kan det tyckas vara, eftersom propositionen berör en fråga som vi behandlade så sent som i maj detta år. Frågan har alltså nyligen diskuterats, och därför är det svagt att den handläggs på detta sätt i regeringskansliet.

Reservation 1, som jag skall kommentera, berör frågan om beredskapslagring av olja och kol. Vi från de icke-socialistiska partierna har sagt att det finns risk för att vissa länder gynnas när vi genomför lättnader i kravet på att bygga upp tvångslager. Med den debatt som har förts de senaste dagarna och med tanke på de protester som vi har fått från tre ambassader, finns det all anledning att behandla denna fråga mycket seriöst. Jag tycker att statsrådets förklaring på denna punkt inte gav särskilt mycket klarhet.

När det gäller de uttalanden som gjorts från olika delar av oljebranschen vill jag erinra om en intervju i Dagens Industri i går, där Svenska Essos VD Gustav Gradin säger att förslaget är vansinnigt. Han menar att det skapar stora problem för Esso. Även om han får stå för detta uttalande, visar det ändå litet av den oklarhet som råder om förslaget. Informationen har, enligt statsrådet, tydligen inte gått fram.

Vad beträffar riktlinjerna för beredskapslagringen forcerar regeringen nu uppbyggnaden av lager av oljeprodukter. Vi skall få en snabb tillväxt av lagren av oljeprodukter såsom bensin och gasol. Vad som nu händer är att de bergum som vi har byggt upp under många år plötsligt skall tömmas, och vi skall i stället satsa på en ganska stor uppbyggnad av överjordslager av bensin och annat. Detta för självfallet med sig problem ur miljösynpunkt, och vi tycker från de icke-socialistiska partierna att regeringen är ganska svag när det gäller att tala om effekterna härav.

Jag vill fråga: Var skall lagren läggas upp? Vilka kommuner är beredda att ställa upp för denna troligen miljöbesvärliga lagring? Hur skall man göra med omsättningen? Möjligheterna att omsätta lagren har förklarats ganska dåligt. Och, framför allt: Vad skall man ta sig till med alla tomma bergum, som vi plötsligt får vid en satsning på en kraftig uppbyggnad av överjordslagren?

Det finns en mängd frågor som är dåligt belysta, och det verkar inte oroa regeringen särskilt mycket.

Vi tar i den reservationen också upp problemet att regeringen säger att vi skall uppdra åt överstyrelsen för ekonomiskt försvar att sälja ut oljan – samtidigt som regeringen köper ny olja. Vad gäller huvuddelen av de 600 000 m³ som kommer från Iran, säger regeringen att ÖEF skall ta hand om och sälja den. Utöver svårigheterna att sälja ut den olja vi redan har, åstadkommer regeringen således nya svårigheter genom att lägga på överstyrelsen nya uppgifter, eftersom regeringen tydligen nu till varje pris av någon anledning vill tillgodose önskemålen från Irans regering.

Det är intressant att konstatera att statsrådet Birgitta Dahl avstod från att kommentera just detta, som har varit en av diskussionspunkterna under den

senaste tiden och som också har tagits upp i utskottsbetänkandet. Det förhållandet att hon helt avstår från att kommentera den delen, visar den förlägenhet som regeringen känner inför sin egen handläggning av frågan!

I reservation 3 anför centerpartiet att energiförsörjningen ur beredskaps- synpunkt är ganska dåligt hanterad. Det gäller f. ö. hela resonemanget om sårbarhetsaspekten i ett vidare perspektiv. Det är ingen nyhet att regeringen på denna punkt ligger mycket lågt. Det gäller också sårbarheten på livsmedelsområdet. Regeringen visar i livsmedelskommittén ointresse vad gäller att bevaka dessa aspekter och avstår från att gå på djupet i sårbarhetsfrågorna. Det gäller vidare elektroniksidan, data och framför allt – vilket jag här har tagit upp – energisidan. Centern kräver att vi skall försöka få en helhetssyn på sårbarhetsfrågorna.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 och 2 från de icke-socialistiska partierna och reservation 3 från centerpartiet.

Anf. 36 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande 1984/85:6 behandlar frågor om beredskapslagring av olja och kol m. m. Betänkandet baseras på regeringens proposition 1984/85:53. Med anledning av propositionen har väckts tre motioner, av moderaterna, centern och folkpartiet. Motionerna har följts upp i reservationer. Jag återkommer senare till dessa. Låt mig först kortfattat beskriva innehåll och effekter av regeringsförslaget, som genom en ny lag skall träda i kraft den 1 januari 1985.

Enligt den nya lagen skall importörer, återförsäljare och storförbrukare av olja och s. k. ångkol hålla beredskapslager. Storleken på dessa lager bestäms årligen av tillsynsmyndigheten – liksom hittills överstyrelsen för ekonomiskt försvar, ÖEF – på grundval av de lagringsskyldigas försäljning eller förbrukning föregående kalenderår och föreskrifter av regeringen om hur stor andel av de lagringsskyldigas s. k. basmängder för olika varuslag som skall lagras.

I fråga om olja innebär lagen inga större ändringar i förhållande till vad som nu gäller. Beträffande kol finns f. n. ingen lagringsskyldighet.

Riksdagen har dock tidigare ställt sig bakom att en lagringsskyldighet införs enligt samma principer som för olja. Sanktionssystemet bygger liksom tidigare på att en avgift tas ut vid försummelse att lagra.

Vidare föreslås att riksdagen skall godkänna riktlinjer för beredskapslagring av olja, kol och kärnbränsle. I likhet med vad som nu gäller skall det för krig, avspärrning och fredskris finnas en försörjningsberedskapsreserv avseende olja. Dess storlek planeras med utgångspunkt i landets totala beredskapsbehov vad gäller olja. Beträffande kol föreslås en försörjningsberedskapsreserv för krig och avspärrning.

Utskottsmajoriteten stöder regeringens förslag till ny lagstiftning.

Vad gäller motiven om befrielse från lagringsskyldighet, hävdas från borgerligt håll i reservation 1 att dispensreglerna kan leda till olika konkurrensvillkor företag emellan. Jag kan bara konstatera att det finns dispensmöjligheter redan enligt gällande lag utan att någon snedvridning av

konkurrensvillkoren uppstått. Den nu föreslagna lydelsen av 24 § i den nya lagen innebär att befrielse får medges endast om synnerliga skäl föreligger – alltså en skärpning i förhållande till nuvarande bestämmelse. Reservationen bör således avslås.

Det har tidigare förts en diskussion om betydelsen av 24 § mellan statsrådet och företrädaren för moderata samlingspartiet, Göthe Knutson. Han har då hänvisat till vissa reaktioner från företrädare för utländska oljeföretag. Det är kanske inte så märkligt att man i brev från ambassader företräder det som jag skulle vilja kalla partsintressen – och dessa bör tillmätas den betydelse sådana ofta har.

Beträffande reservation 2 vill jag erinra om att det beslut om revidering av gällande oljelagringsprogram som riksdagen fattade våren 1984 innebär en betydande omläggning från statlig lagring av råolja till tvångslagring hos näringslivet av färdiga oljeprodukter. De ekonomiska fördelarna av att minska det totala lagringsbehovet skulle komma främst staten till godo. Förändringarna i beredskapslagringen av råolja och oljeprodukter enligt redovisningen i propositionen ligger i linje med nämnda omstrukturering av oljelagringen och är grundad på en minskning av förbrukningen. Vi kan alltså inte dela uppfattningen i motion 420 att försörjningstryggheten kräver att det statliga råoljelagret behålls på nuvarande nivå.

I anslutning till det resonemanget vill jag ta upp ett par frågeställningar och ge några synpunkter utifrån frågor som Göthe Knutson har ställt. Han har talat om tidigare lagringsmål, över 9 miljoner m³. Vi nådde aldrig det målet, Göthe Knutson. Vi nådde däremot fram till en bedömning som innebar att den målsättningen inte längre var nödvändig och alltså inte heller behövde uppnås. Vi har försökt anpassa lagringsnivån till förbrukningsnivåer som är mer rättvisande.

Göthe Knutson frågar också: Varför så bråttom? Jag vill erinra om att statsrådet redan har gett besked om motiven.

Göthe Knutson har även frågat varför vi inte har tagit mer hänsyn till överstyrelsens syn på de här frågorna. Göthe Knutson liksom jag sitter ju i överstyrelsens styrelse. Den diskussion som har förts utifrån de synpunkter som generaldirektören anförde inför utskottet har kanske till viss del lett till det ställningstagande som Göthe Knutson och de borgerliga företrädarna står för. Men låt mig förklara att de besked som gavs inför utskottet icke var baserade på någon diskussion eller något beslut i överstyrelsens styrelse. Det var uteslutande en redovisning av generaldirektören i ett skede före styrelsens sammanträde där nämnda frågor skulle diskuteras.

Det är ganska uppenbart att några av de synpunkter som anfördes också har diskuterats mellan överstyrelsen och regeringen. De har framför allt att göra med resurser för att möta de omställningsproblem som naturligtvis följer med den ändrade inriktningen. Men jag har den bestämda uppfattningen att den kompetens och förmåga som överstyrelsen besitter möjliggör uppnåendet av det mål som det här är fråga om.

Redan under föregående riksmöte har utskottet framfört synpunkten att en ökad lagring av färdiga produkter i samband med en minskning av

råoljelagringen t. o. m. har vissa fördelar för försörjningsberedskapen, eftersom en sådan lagring kan ianspråkta utan föregående raffinering. Reservation 2 pekar på att ett annat synsätt nu gäller – eller att syftet med neddragningen, att minska statens kostnader, ej är lika angeläget för reservanterna som för oss som företrädar regeringspolitiken. Är det verkligen så, eller vill ni höja målet för den statliga lagringen? Oavsett motivet bör den här reservationen avslås.

Reservation 3 från centerpartiet är tillkommen utifrån ett mera allmänt resonemang i motion 238 angående energipolitikens inriktning och mål. Något klart samband med beredskapslagring kan ej anses föreligga, utan det är fastmer fråga om ett försök att få till stånd en diskussion om centerns alternativ i energipolitiken. Kravet på utredning är i detta sammanhang omotiverat och bör alltså avslås.

Herr talman! Låt mig slutligen få framhålla att det nu framlagda förslaget, som vi socialdemokrater står för, innebär att vi med samma säkerhetspolitiska bedömning som tidigare, men med anpassning till den lägre förbrukning av olja som uppnåtts genom ett framgångsrikt energisparprogram, nu kan tillvarata de ekonomiska fördelar som ligger i förslaget.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 37 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Säkert var det fler än jag som studsade till inför Roland Brännströms sätt att tala om de tre utländska regeringar som genom sina ambassader har sänt brev till UD. Roland Brännström sade att detta var reaktioner från företrädare för utländska oljebolag.

Tänk om man i det engelska parlamentet efter någon liknande framställan från Sveriges regering via vår ambassad i London skulle säga att det här är bara en partsinlaga från företrädare för svenska skogsbolag. Hur skulle Roland Brännström reagera på det? Jag tror att åtminstone andra medborgare här i Sverige kritiskt skulle reagera om man i England eller annorstädes på ett sådant sätt betecknade den svenska regeringen i ett motsvarande fall.

Här gäller det tre länder med vilka Sverige har ett omfattande handelsutbyte. Det är ju inte obekant för Roland Brännström att vårt land är ytterligt exportberoende och att vi har anledning att behålla goda relationer också till dessa länder.

När det gäller överstyrelsens synpunkter, reaktioner och vädjanden noterar jag att vi borgerliga har tagit fasta på vad denna myndighet säger, medan socialdemokraterna med Roland Brännström som talesman säger: Lappri, det där klarar de. Det antyds alltså att ÖEF skulle vara ett så dugligt verk att man där säkert klarar denna omställning. Detta framgick också av statsrådet Dahls plädering.

Visst har ÖEF en duktig personal som klarar även svåra omställningar. Men i det här fallet har man sagt att det går över gränsen för vad som är möjligt. Då vill vi ta hänsyn till detta. Jag har tidigare också beskrivit hur företagens omställningsproblem kommer att gestaltas.

Med detta inlägg vill jag, herr talman, vädja till socialdemokraterna att ompröva sitt ställningstagande.

Fredagen den
14 december 1984

*Beredskapslagring
av olja och kol
m. m.*

Anf. 38 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) replik:

Herr talman! De ambassader som har protesterat är alltså USA:s, Storbritanniens och Hollands ambassader, och det är väl att något förenkla debatten om man säger att de representerar oljebolag.

När det gäller Iranoljan är det intressant att konstatera den tystnad varmed regeringen besvarar frågan. Regeringen Palmes flört med Irans ledning är tydligen någonting som man vill tiga sig ifrån. Jag måste säga att den tystnaden verkligen är talande.

Beträffande frågan i reservation 3, om sårbarhetsaspekterna ur energisynpunkt, tycker jag att Roland Brännström på ett bra sätt redovisar socialdemokraternas intresse och engagemang för dessa sårbarhetsfrågor. Man svarar helt enkelt bara att förslaget är omotiverat och bör avslås. Det är all den sakliga motivering som man tycker att dessa frågor är värda – och det är också belysande.

Anf. 39 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt i mitt anförande att någonting är lappri i sammanhanget, Göthe Knutson. Jag har försökt ge en något mera nyanserad bild av överstyrelsens syn på problematiken.

Jag kan erkänna att Gunnar Nordbeck uttryckte betydande betänkligheter inför tidsfaktorn, men icke inför målet. Detta sade han inför utskottet på ett sådant sätt att väl funderingarna gick i den riktning som borgerligheten helt ställde upp på. Men vi är ändå betydligt försiktigare i fråga om att helt avstå från det värde som ligger i att genomföra den här förändringen inom en snäv tidsram.

Det är alldeles självklart att om svårigheterna hade varit så stora som Göthe Knutson försöker göra gällande, så borde samma uppfattning ha lagts till grund för ett resonemang i styrelsen. Men det har icke gjorts.

Beträffande sårbarhetsfrågorna och energipolitiken, Gunnar Björk i Gävle, så har knappast någon fråga under senare tid varit föremål för så mycket utredande och så många förklarande bedömningar som energipolitiken. Om allt det underlag som är tillgängligt i anslutning till den frågeställningen tas till vara, utvärderas och utnyttjas, så kan vi nog ändå konstatera att något ytterligare utredningsarbete inte behöver komma till stånd. Vi har tillräckligt underlag både för den energipolitik som enligt regeringens uppfattning skall föras och när det gäller att bedöma vad centern föreslår som alternativ.

Huruvida de brev som här diskuteras är ett uttryck för ett partsintresse – vilket är ganska väsentligt i sammanhanget – tror jag inte vi blir överens om. Men det är alldeles självklart att de inte har tillkommit utan att partsintressena i bakgrunden har utgjort en viktig påverkan på dem som har gett uttryck för dessa synpunkter. De sammanhangen tycker jag ändå kan ha en betydelse i anslutning till bedömningen av i vilken utsträckning de skall tillåtas påverka vårt beslut.

Anf. 40 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Roland Brännström inte försvarar sitt tidigare uttryckssätt, dvs. att framställa de brittiska, holländska och amerikanska regeringarna som företrädare för utländska oljebolag. Vi kan kanske därmed hoppas på att undgå diplomatiska förvecklingar.

Roland Brännström hävdar att han inte har sagt lappri när det gäller att ta hänsyn till vad myndigheten ÖEF har bett om och reagerat på. Nej, det kan hända, men socialdemokraterna har ju inte reagerat. Den socialdemokratiska gruppen i utskottet har ju inte alls brytt sig om att ta några hänsyn. Den har i stället ensidigt följt regeringens proposition. Detta är ju detsamma som att den inte har påverkats. Dess värre kommer detta att kunna få mycket besvärande konsekvenser. Detta beklagar vi. Jag hoppas verkligen, och det har vi allihop anledning att göra, att det nu inte uppstår en kris av något slag, t. ex. en avspärning som skulle kunna hindra våra kommuner som är beroende av kol att få in de kvantiteter som behövs för att klara vår uppvärmning. Jag hoppas också att det inte uppstår en ny konflikt som åstadkommer brist på olja som vi är så beroende av, utan att vi i stället kommer att få leva under stabila förhållanden.

Försörjningsberedskapen på det här området är ytterligt angelägen. Den är också ömtålig. Låt oss slå vakt om den på bästa sätt.

Anf. 41 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Göthe Knutson har glömt det allra viktigaste i propositionen, nämligen att de nu ställda lagringsmålen baseras på samma säkerhetspolitiska bedömningar som tidigare. Den neddragning som föreslås framgent förändrar icke det minsta den säkerhet som ligger i tidigare bedömningar, utan är en anpassning till de förbrukningsvolymerna som ligger till underlag för lagringsbestämmelserna. Göthe Knutson pläderar nu för en uppräknig av marginalerna. Jag kan inte förstå varför han har dragit sådana slutsatser.

Beträffande kolet gäller att det kol som f. n. lagras redan finns i landet. Vad som inträffar är att lagringsansvaret flyttar från en part till en annan.

Talmannen anmälde att Göthe Knutson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 42 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Innan vi går till beslut i det här ärendet vill jag göra några markeringar, främst med tanke på frågans fortsatta hantering i regeringskansliet.

Från fackligt håll har man krävt att de svenska raffinaderierna skall få räkna med sin råolja, ca 450 000 m³, i de totala beredskapskraven. Raffinaderiföretagen har i dag räntekostnader på ca 100 milj. kr. per år på ett lager som de inte får tillgodoräkna sig från beredskapslagringssynpunkt. Detta innebär en allvarlig konkurrensnackdel för de svenska raffinaderierna gentemot de bolag som importerar färdiga produkter.

Det måste vara ett samhällsintresse att slå vakt om vår inhemska raffinaderikapacitet. Det kan i varje fall inte vara ett samhällsintresse att missgynna de bolag som raffinerar i Sverige i förhållande till de bolag som importerar färdigprodukter. Jag förutsätter därför att regeringen i den kommande energipropositionen från konkurrenssynpunkt likställer de raffinerande och de importerande oljebolagen.

Herr talman! I artikel III i avtalet mellan Sverige och Norge om ekonomiskt samarbete, särskilt på industri- och energiområdena, ett avtal som skrevs under av Thorbjörn Fälldin på sin tid, förband sig de båda regeringarna att "underlätta -- -- för företag att arbeta i de två länderna".

Herr talman! Jag är en livlig förespråkare för svensk-norskt samarbete, men jag har aldrig tolkat denna artikel i avtalet så, att svenska företag vid en etablering i Norge skulle ges en mer gynnad ställning än de norska. Däremot bör naturligtvis svenska företag få arbeta på samma villkor som de norska. På samma sätt ser jag det, när norska företag vill etablera sig i Sverige. Att "underlätta" för norska företag att etablera sig kan inte innebära att norska företag skall gynnas framför svenska. Det skulle därför vara uppenbart orimligt att ge exempelvis norska oljeföretag, om de vill etablera sig i Sverige, konkurrensfördelar framför de i Sverige arbetande bolagen. Målsättningen måste i stället vara arbete på lika villkor.

Enligt uppgift trycker Norsk Hydro och Statoil på för att få befrielse från den beredskapslagringsskyldighet som åvilar oljebolagen i Sverige.

Regeringen får genom den lag som vi stiftar i dag möjlighet att på "synnerliga skäl", som det heter, medge dispens helt eller delvis från lagringsskyldigheten. Det hävdas, att "synnerliga skäl" är lagstiftningens starkaste uttryck. Jag utgår ifrån att regeringen vid hanteringen av dispensärenden finner att "synnerliga skäl" talar för en stark restriktivitet.

Som jag framhållit tidigare, måste det ligga i "samhällets intresse" – det är också ett uttryck från propositionen – att slå vakt om de svenska raffinaderierna och de svenska oljeföretagen. Det kan i varje fall inte ligga i "samhällets intresse" att missgynna dem.

Herr talman! Jag vill slå fast att näringsutskottets skrivning beträffande dispensmöjligheten, som sedan följs upp i försvarsutskottets betänkande, inte ger utrymme för någon dispens som skulle vara till skada för de oljebolag som verkar i Sverige.

Ca 1 700 arbetare i den svenska raffinaderineringen och lika många indirekt berörda står bakom de synpunkter jag härmed har framfört direkt till statsrådet Birgitta Dahl.

I detta anförande instämde Kurt Hugosson, Torgny Larsson, Lennart Nilsson, Lisbet Calner och Sten Östlund (alla s).

Anf. 43 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! De frågor som Karl-Erik Svartberg tar upp är utomordentligt väsentliga, både frågan om samarbetet mellan Sverige och Norge och frågan om den svenska oljeindustrins framtid. I det sista fallet har frågan ett särskilt

allvar, med tanke på de andra problem som har drabbat samma region av Sverige som den där raffinaderierna finns.

Jag vill poängtera att den nuvarande regeringen på allt sätt strävar efter ett gott samarbete med Norge i båda ländernas intresse. Jag vill också framhålla att det i samarbetsavtalet understryks att samarbetet skall vara i båda ländernas intresse och att också de företagsotableringar och andra arrangemang som förekommer skall ske på affärsmässiga grunder. Detta uttrycks i flera paragrafer i bl. a. oljeprotokollet. Självfallet skall det, som jag tidigare understrukt, råda konkurrensneutralitet på den svenska marknaden, lika väl som vi accepterar att det skall vara så på den norska marknaden.

När det sedan gäller omsorgen om den svenska raffinaderiindustrin vill jag bara deklarerat att regeringen betraktar den frågan som utomordentligt viktig, såväl av sysselsättnings- och industripolitiska skäl som av säkerhetspolitiska skäl. Det är en viktig del av den svenska säkerhets- och neutralitetspolitiken att vi på ett övertygande sätt kan visa att vi kan klara oss på egen hand i varje tänkbar situation. För detta ändamål krävs att vi också kan klara vår energiförsörjning. I det sammanhanget är det nödvändigt att vi har en egen raffinaderikapacitet. Med den utgångspunkten kommer vi att arbeta vidare för att hävda raffinaderiernas möjligheter att fortsätta sin verksamhet.

Anf. 44 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall göra detta inlägg mycket kort. Jag konstaterar att Karl-Erik Svartberg gjorde sig till talesman för den borgerliga oron och misstankarna beträffande riskerna med dispensmöjligheterna enligt de motiv som anges till 24 §. Han bekräftar därmed att det dess värre finns anledning för Storbritanniens, Hollands och USA:s regeringar att reagera till den svenska regeringen.

I övrigt ber jag att få hänvisa till vad vi borgerliga reserverar skriver på s. 18 i försvarsutskottets betänkande 1984/85:6.

Anf. 45 KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill direkt säga att jag är nöjd med den markering när det gäller dispensmöjligheten och därmed också konkurrensneutraliteten som statsrådet Dahl gjorde tidigare i debatten. Jag är också nöjd med statsrådets Dahls markering beträffande vaktsläendet om de svenska raffinaderierna.

Jag förlitar mig hellre, Göthe Knutson, på den svenska socialdemokratiska regeringen och ett uttalande av statsrådet Dahl än på en borgerlig reservation.

Anf. 46 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg ger uttryck för en förnöjsamhet som möjligen har relevans i den bohuslänska fromhet som han representerar. Men dess värre måste vi rätta oss efter fakta, dvs. de skrivningar som föreligger.

När det gäller att förlita sig på regeringar föredrar jag att ta fasta på vad som skrivs i föreliggande betänkanden och i propositionen. Läs s. 50–53 i propositionen! Det är underlaget för vår debatt här och nu.

Anf. 47 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar föreslås att regeringen skall få möjlighet att ge dispens från skyldigheten att lagra olja och kol. Det möjliggör enligt min mening en mycket vidsträckt dispens till ett eller ett fåtal företag. Visst anger departementschefen att regeringen kan ta hänsyn till s. k. särskilda svårigheter som påstås kunna uppkomma för nya företag på marknaden, men enligt min uppfattning är detta fel. Jag menar att det är viktigt att reglerna tolkas så, att konkurrensneutraliteten mellan de på marknaden förekommande företagen bevaras. Det betyder att befrielse från lagringsskyldigheten bara bör ges i vissa mycket specifika och väl definierade situationer. Enligt tolkningen av 24 § är detta krav knappast uppfyllt, enligt min mening.

För att kravet på konkurrensneutralitet skall uppfyllas bör befrielse från lagringsskyldighet egentligen bara lämnas som en generell befrielse för samtliga lagringsskyldiga. Undantag från denna princip, dvs. befrielse från viss eller vissa lagringsskyldigheter, bör endast kunna medges i s. k. force majeure-situationer.

24 § tolkas så att konkurrensneutraliteten mellan olika företag skall upprätthållas. Jag hörde att energiministern tidigare i dag försäkrade att lika konkurrensvillkor skall gälla, och jag hoppas att man kan lita på det.

Den oro som framkom i TV-inslaget i går, som tydligen var grundat på brev från tre utländska ambassader, viftades bort av Roland Brännström som uttryck för rena partsintressen. Det är nonchalant att inte ta någon notis om vad utländska ambassader har att säga i denna ganska viktiga fråga.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 48 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Också när det gäller detta utskottsbetänkande, som behandlar en proposition om beredskapen på oljeområdet och i fråga om andra energislåg, har vi i vpk ställt oss positiva till regeringens förslag. Det finns ett par punkter som jag ändå vill kommentera.

Vi har sedan en tid tillbaka från vpk:s sida varnat för en alltför snabb avveckling av oljan i Sverige, i all synnerhet om den skall ersättas med kol och kanske i ännu större omfattning med kärnkraft. Oljeavvecklingen har gått så snabbt att det kan diskuteras om den bör drivas på ytterligare.

Beredskapslagringen blir i detta sammanhang en fråga av stort intresse. Vi har kommit ned i mycket låga tal, som har nämnts i denna debatt. Det är naturligtvis en tillväjningsprocess, men det finns anledning att inte alltför snabbt avveckla beredskapslagren.

Energiministern har nu två gånger deklarerat att beredskapsmålen är uppfyllda helt och hållet och att i både fredskriser och eventuella krigssituationer behoven skall kunna täckas genom detta förslag. Jag litar naturligtvis på detta besked. Men jag vill också påpeka att det bör finnas en beredskap

inför eventuellt förändrade förhållanden, så att man relativt snabbt kan bygga upp nya lager. Mot den bakgrunden har vi i vpk ingenting att erinra. Det är bra att det sker en omsättning i lagren. Det är inget fel om det samtidigt blir en budgetmässig förstärkning av statsfinanserna.

En annan kommentar som jag vill göra gäller den centermotion som behandlar energiplaneringen och beredskapen inför krig m. m. På detta område finns det säkert åtskilligt att göra, men vi vill inte ha nya utredningar – det behövs inte. Men kanske det rika material som finns, som Roland Brännström sade, borde sammanställas på ett mera sammanfattande sätt ur beredskapssynpunkt. En sådan översikt saknas. Det finns för elförsörjningen och oljeförsörjningen m. m., men en övergripande sammanställning av energiberedskapen för krig och beredskapskriser saknas. Frågan behöver alltså inte utredas, men materialet bör sammanställas.

Jag vill också kommentera TV-programmet i går där det talades om brev från ambassaderna till regeringen. Detta är ganska fantastiskt! Vi diskuterade i kammaren i går multinationella företags sätt att ingripa i enskilda staters göranden och låtanden, och här får vi som ett brev på posten ett bevis på hur det går till. Jag tycker att regeringen kan ta detta med stor ro. Regeringen kan ta det som ett bevis för att den politik som man ger uttryck åt i denna proposition är bra, eftersom man har fått en reaktion från dessa "påtryckare", som jag vill kalla dem i detta fall.

Det är också följdriktigt att moderaternas representant Göthe Knutson går i taket och tar dessa oljeintressen i försvar. Man kan tänka sig, herr talman, vad som skulle ha inträffat om vi hade fått motsvarande brev från den andra stora gruppen på den internationella arenan – ett brev från Sovjetunionens ambassad eller från Rumäniens ambassad – och vem Göthe Knutson då hade stigit upp och försvarat. Men nu ser vi här hur man från moderaternas sida ställer upp för de internationella "multisarna", för den internationella storfinansen. Det är avslöjande, och det är bra att det så klart avslöjas som det har gjorts av Göthe Knutson här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Försvarsutskottets betänkande 5

Mom. 1 (den militära direktivrätten enligt civilförsvarslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 124 för reservation 1 av Gunnar Björk i Gävle m. fl.

Mom. 2 (ansvaret för kommunens mobiliseringsplan)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 32 för reservation 2 av Eric Hägelmark.

Mom. 3–6

Utskottets hemställan bifölls.

Fredagen den
14 december 1984

*Anslutningen av
privatpraktiseran-
de tandläkare till
tandvårdsförsäk-
ringen*

Försvarsutskottets betänkande 6

Punkt 1 (lag om beredskapslagring av olja och kol)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 138 för reservation 1 av Per Petersson m. fl.

Punkt 2

Mom. 1-3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (försäljning av statliga lager av råolja och kol)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Per Petersson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (en utredning rörande energiförsörjningssystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 46 för reservation 3 av Gunnar Björk i Gävle och Ulla Ekelund. 1 ledamot avstod från att rösta.

6 § Anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:7 om förlängd reglering av anslutning av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen (prop. 1984/85:79 delvis).

Anf. 49 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! I detta betänkande föreslås en förlängning av nuvarande rigorösa bestämmelser för tandläkares rätt att ansluta sig till tandvårdsförsäkringen. Motivet är fortfarande en utjämning av tillgången på tandläkare mellan olika delar av landet, enligt det lagförslag som finns i betänkandet. Samma motivering förelåg i fjol. I nuvarande lagförslag har bara årtalet ändrats.

Herr talman! Tillgången på tandläkare är god i hela vårt land. Det behövs ingen etableringsbegränsning för att tillgodose en regional utjämning. Förbudet innebär dessutom förakt för den näringsfrihet som råder i vårt land. Näringsfrihet innebär bl. a. att den enskilde har rätt att välja form för sin verksamhet.

”Socialstyrelsen håller f. n. på med en översyn av sysselsättningsläget inom tandvården för år 1985. Denna översyn av sysselsättningsläget syftar till att ge underlag för bedömningar angående tandläkarnas sysselsättningsituation under nästa år.”

Herr talman! Detta var ett citat ur ett uttalande av socialministern häromdagen i denna kammare. Nästa år infaller ju faktiskt om några veckor. Säkerligen har socialstyrelsen därför upplyst regeringen om att brist på tandläkare inte längre är något motiv för denna lagparagraf. En eventuell kvarvarande obalans skulle vara hävd omgående, om regeringen gav unga

arbetslösa tandläkare möjlighet att arbeta inom det yrke de utbildat sig för – en utbildning som kostar oss skattebetalare närmare 1 milj. kr. för varje tandläkare som erhåller sin legitimation. 1985 lämnar ungefär 350 nya tandläkare högskolorna. Jag tycker att ni allesammans verkligen skall räkna och begrunda.

Etableringsbegränsningen för privattandläkarna har gått hand i hand med försäkringen. Det dröjde faktiskt bara ett halvt år innan regeringen kom underfund med att hela nettotillskottet av tandläkare behövde tillföras folktandvården för att barn- och ungdomstandvården skulle kunna byggas ut enligt målsättningen i 1973 års tandvårdsreform. Riksförsäkringsverket hade för säkerhets skull i lagtexten till övergångsbestämmelserna fått tillstånd att föreskriva att nya tandläkare *inte* fick föras upp på förteckning över tandläkare hos allmän försäkringskassa. Denna möjlighet utnyttjades naturligtvis omgående. Etableringsstopp, lika med näringsförbud, infördes på Svenska flaggans dag 1974 och finns fortfarande kvar 1984. Det är bara motiveringarna som växlar år från år.

Motiveringarna för resten! I ett frågesvar för ett tag sedan sade socialminister Sten Andersson här i kammaren att försäkringen nu inte har råd att anställa särskilt många fler tandläkare, med hänsyn till det statsfinansiella läget. Tandvårdsförsäkringen har helt plötsligt blivit arbetsgivare till den privata tandläkarkåren. Med hänvisning till vårt ekonomiska läge vill socialministern med andra ord hindra de socialt och ekonomiskt svaga grupperna i vårt samhälle att få den tandvård de i dag äger rätt till.

Vi betalar ju själva större delen av vår försäkring genom att avstå löneutrymme. Våra försäkringspremier är inga produktionsskatter som regeringen har rätt att fritt förfoga över. Pengarna skall gå till tandvård för oss allesammans, och det finns fortfarande, herr talman, ett stort eftersatt behov. Gertrud Sigurdsen säger själv i proposition 79 att exempelvis bland dem som är intagna på landstingens vårdinrättningar, bland hemsjukvårdspatienterna och bland de handikappade finns ett stort eftersatt behov. Invandrarna är en annan grupp som kommer att behöva tandvård i framtiden, allt enligt sjukvårdsministerns utsago.

Det finns alltså många kvarvarande arbetsuppgifter innan målsättningen är nådd. Och målsättningen är ju en god tandhälsa och en god tandvård på lika villkor för hela befolkningen.

Jag kan nämna att orden "till rimlig kostnad", som fanns i den förra målsättningsparagrafen, har tagits bort. Jag undrar varför man egentligen gjort på detta sätt. I proposition 79 säger sjukvårdsministern att det är nödvändigt att se över ersättningsreglerna inom tandvårdsförsäkringen. Ingen vet, herr talman, vad det i dag innebär eller vad det kommer att innebära i framtiden. Därför är dessa ord en fullt tillräcklig spärr mot överetableringen.

En privatpraktiker är ju en småföretagare vars verksamhet måste löna sig. Ingen startar i dag en tandläkarrörelse utan att först veta, eller åtminstone tro sig veta, att tillgången på patienter är sådan att rörelsen blir lönsam. Fri etablering ger en helt naturlig spridning av tandläkarna över hela vårt land.

Fredagen den
14 december 1984

*Anslutningen av
privatpraktiseran-
de tandläkare till
tandvårdsförsäk-
ringen*

Det är just denna fördelning över landet som regeringen har hindrat med sina rigorösa etableringsbestämmelser.

I dag råder det som sagt ingen brist på tandläkare, men väl brist på möjligheter för tandläkarna att utöva sitt yrke. Inom den offentliga tandvårdssektorn finns praktiskt taget inga lediga tjänster för de ca 200 tandläkare som söker jobb. Folktandvården är fullt utbyggd, och landstingen anställer av ekonomiska skäl få nya tandläkare. Många befintliga tjänster konverteras till s. k. AT-tjänster. Inom den privata sektorn råder ett rigoröst näringsförbud, trots att målsättningen för tandvården inte är uppfylld. Jag tycker att vi skall ta till vara denna välutbildade arbetskraft, när det fortfarande finns så mycket att göra.

Herr talman! Vi moderater har under hela denna tioårsperiod sagt nej till etableringskontrollen. Vi anser att målsättningen att bereda samtliga medborgare en god tandvård till skäliga kostnader kunnat nås och kan nås genom frivillig samverkan mellan offentlig och privat tandvård. Etableringskontrollen är ett stelbent, byråkratiskt och naturligtvis med ideologiska förtecken försett system. Det finns fortfarande plats för många tandläkare inom den privata vårdsektorn om etableringsbegränsningen upphävs. Etableringsbegränsningen bör upphävas med omedelbar verkan för att bereda arbetstillfällen för många av de unga tandläkarna.

Jag yrkar med detta bifall till reservation 1 som fogats till betänkandet.

Vi har också en specialisttandvård i vårt land av mycket hög kvalitet. För dessa specialister råder totalt yrkesförbud i dag inom den privata sektorn. Endast de som var verksamma 1972 kan arbeta vidare inom yrket, med en förhöjd taxa. Nya specialister är alla hänvisade till den offentliga sektorn.

Herr talman! Tandlossningssjukdomarna exempelvis kommer framdeles att kräva ett stort tillskott av tandläkare. De i dag yrkesverksamma upphör av åldersskäl ganska snart med sin yrkesutövning. De kan inte ersättas av andra specialister, så har regeringen bestämt. Valfrihet och konkurrens bör också råda inom specialisttandvården.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Till sist skulle det vara bra om utskottets talesman, så småningom åtminstone, hade något råd att ge till alla unga tandläkare som i dagarna lämnar högskolorna. Det går ju inte att år efter år säga nej, utan att komma med något konstruktivt förslag till hur de skall ordna sin tillvaro.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Efterfrågan på tandläkare kan i dag tillgodoses i stora delar av landet. I stället för brist på tandläkare har vi i dag ett tandläkaröverskott som gör att tandläkarna har svårt att få arbete. Landstingen kan inte anställa alla nytexaminerade tandläkare, och etableringskontrollen försvårar för nya tandläkare att öppna egen praktik.

När etableringskontrollen infördes för ungefär tio år sedan var situationen

helt annorlunda. Det rådde en stor brist på tandläkare.

Regeringens argumentation för att behålla etableringskontrollen har också förändrats i takt med att tandläkarbristen har minskat. Det ter sig knappast särskilt trovärdigt att vara för etableringskontroll av tandläkare när det finns ett tandläkaröverskott, om syftet med etableringskontrollen är att erbjuda människor en så bra tandvård som möjligt.

Tandläkare kan rimligtvis antas fungera något så när rationellt. Det är knappast troligt att tandläkare i stora skaror skulle etablera sig på orter där behovet redan har tillgodosetts. Det krävs stora investeringar för att starta en tandläkarpraktik, och en tandläkarpraktik måste givetvis ha ett tillräckligt patientunderlag för att gå ihop. Allt talar snarare för att en fri etableringsrätt skulle leda till att utbudet av tandvård bättre skulle motsvara efterfrågan på tandvården än vad som i dag är fallet.

Nu har regeringen, som jag antydde, ändrat sin argumentation. Nu säger man att vårt samhällsekonomiska läge inte tillåter en obegränsad expansion av tandvårdskostnaderna. Det är litet oklart vad regeringen avser med detta. Ersättning från tandvårdsförsäkringen utgår ju efter prestation.

Enligt folkpartiets mening måste behovet av tandvård vara styrande för tandvårdens dimensionering. Regeringen hävdar att syftet med etableringskontrollen är att säkerställa att alla människor ges tillgång till en god tandvård. Vi tror att det syftet bättre tillgodoses om etableringskontrollen avskaffas. Men vi är överens om målet om en god tandvård till alla.

Regeringen tycks tro att en fri etableringsrätt skulle medföra att en mängd onödig tandvård skulle utföras av tandläkarna, som i brist på patienter skulle börja utföra onödiga tandvårdsinsatser. Det tror inte vi.

Den samhällsekonomiska kostnaden för tandvården när den är så utbyggd att efterfrågan kan tillgodoses är rimligtvis inte beroende av om det råder etableringskontroll eller inte, utan av hur rationellt verksamheten bedrivs.

En fri etableringsrätt skulle medföra en hälsosam konkurrens mellan folktandvården och privata tandläkare och också givetvis mellan olika privata tandläkare. Det finns all anledning att anta att detta också leder fram till att den samhällsekonomiska kostnaden minimeras.

Undersökningar av tandvårdens kostnader pekar också på att de privata tandläkarna har lägre kostnader än folktandvården. I propositionen nämns att man strävar efter att pressa kostnaderna inom folktandvården, och detta är givetvis bra. Denna strävan blir säkerligen ännu mer uttalad i en situation med fri etableringsrätt.

Mot denna bakgrund vill jag fråga socialdemokraterna vad de menar med att fri etableringsrätt skulle leda till ökade samhällsekonomiska kostnader.

Det är glädjande att alla de tre icke-socialistiska partierna sluter upp bakom kravet på fri etableringsrätt. När det gällde sjukvården fanns tyvärr inte samma enighet. Vi hoppas och tror att också centerpartiet kommer att medverka till att den översyn av ersättningssystemet för tandvården, som aviseras i propositionen, leder fram till en fri etableringsrätt inom tandvården och inte till en motsvarighet inom tandvården till den s. k. Dagmaröverenskommelsen.

*Anslutningen av
privatpraktiseran-
de tandläkare till
tandvårdsförsäk-
ringen*

Även inom specialisttandvården finns det behov av valmöjligheter och fri konkurrens. De begränsningar som gäller för privattandläkares rätt till specialisttaxa bör därför avskaffas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationer som finns i utskottets betänkande.

Anf. 51 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I proposition 79 föreslås en ny tandvårdslag, att träda i kraft den 1 januari 1986. Den delen av propositionen skall behandlas av socialutskottet. Vad vi har att ta ställning till i socialförsäkringsutskottet är en ändring av årtalet 1984 till 1985 i lagen, innebärande en förlängning av etableringskontrollen med ett år.

Denna fråga har behandlats i riksförsäkringsverkets tandvårdsdelegation, i vilken privattandläkarna självfallet är representerade. Vid sammanträde den 22 november 1984 beslutades om en förlängning, och ledamöterna hade inte något att erinra mot detta.

Vårt utskottsbetänkande är daterat den 4 december 1984. Barbro Nilsson i Visby ingår i socialförsäkringsutskottet och kunde inte vänta på behandlingen av ärendet i kammaren, och har väl inte heller förtroende för mig – även om hon ställer frågor till mig i min egenskap av utskottets talesman – utan framförde i en frågestund med socialministern för exakt en vecka sedan, den 7 december, samma argument och samma citat, med anledning av vad Gertrud Sigurdsen hade sagt.

Jag har, herr talman, ingenting att tillägga utan anser att Barbro Nilsson vid det tillfället borde ha utnyttjat frågestunden, om hon hade ytterligare frågor att ställa.

Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan.

Anf. 52 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! Anledningen till att jag ställde en fråga till socialministern var följande, Doris Håvik. När ärendet var uppe för ett år sedan och jag kom för att få en debatt här i kammaren i frågan låg på min bänk ett brev från Doris Håvik, där det stod att Doris Håvik inte önskade någon debatt av den anledningen att ett förslag om tandvården inför 1980-talet skulle komma i början av år 1984 – läs protokollet! Det kom inget förslag, och jag vågade faktiskt inte lita på Doris Håvik i detta ärende. Därför ställde jag min fråga.

Men socialministern hade inget råd att ge unga tandläkare. Han svarade över huvud taget inte på mina frågor. Han kommenterade inte ens mitt påstående att den privata tandvården är avsevärt effektivare än den offentliga tandvården. Det måste innebära att han höll med mig. Det gör också Gertrud Sigurdsen i propositionen.

Jag tycker att det är ett hån mot alla unga tandläkare att år efter år få etableringsstoppet förlängt med samma motivering. Det är ju helt fel att påstå att det i dag inte råder någon regional balans. Det finns tandläkare runt om i vårt land. Men det behövs flera tandläkare på många ställen.

Hade vi fått en debatt i fjol, Doris Håvik, hade jag inte behövt ställa min fråga. Men på grund av det brev som låg i min bänk blev det som det blev!

Anf. 53 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag förstår synpunkten att det vid denna sena tidpunkt i slutet av veckan inte behöver föras någon längre debatt om det här – vi vet var de olika blocken står i den här frågan.

Jag sade förut att jag är glad att det nu är tre partier som ställer upp bakom kravet att etableringskontrollen skall försvinna. Jag hoppas att vi skall göra det också i fortsättningen.

Jag fick känslan av att Doris Håvik menade att det här ärendet inte riktigt hörde hemma hos socialförsäkringsutskottet utan skulle behandlas i socialutskottet, och det tycker jag är litet tråkigt. Vad vi talar om är trots allt etableringskontrollen.

Vi har i många år krävt att den skall försvinna, och vi kommer att fortsätta med det. Jag hoppas innerligt att man från andra sidan också fattar hur det fungerar ute i livet. Om man släpper etableringen fri tror jag att det kommer att ordna sig på allra bästa sätt. Vi vet att även de privata tandläkarna tar ett ansvar för sitt arbete och för vad de gör. Jag är helt övertygad om att det inte kommer att etableras några tandläkare på ställen där det förut finns ganska många.

Vad jag inte kan förstå – jag nämnde det i min fråga – är vad som skulle öka de samhällsekonomiska kostnaderna om vi skulle satsa på en fri etablering för tandläkarna.

Anf. 54 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det framgår klart av propositionen att man under det kommande året skall ha överläggningar när det gäller en ny tandvårdstaxa. Tandläkarförbundet har i sitt eget organ, Tandläkartidningen, med tillfredsställelse uttalat att man med stort intresse kommer att delta i överläggningarna.

Jag vill också erinra om att privattandläkarna i tandvårdsdelegationen icke haft något att invända mot fortsatt etableringskontroll, vilket jag tog upp i mitt första anförande: Man har godkänt en förlängning under den tid överläggningarna pågår 1985.

Jag vill till Barbro Nilsson i Visby säga att det skall bli oerhört intressant att under den allmänna motionstiden i januari se vad moderaterna har att föreslå motionsvägen när det gäller fortsatt utbildning av tandläkare. Vi hade ju en debatt här i kammaren om utbildningen av tandläkare där vi var överens, även om ni inte orkade stå loppet ut när vi skulle votera i frågan om tandläkarutbildningen vid tandläkarhögskolorna. Den debatten kan vara intressant att föra i fortsättningen.

Barbro Nilsson säger att dessa unga, nytexaminerade tandläkare utöver sina utbildningskostnader skall dra på sig etableringskostnader, kostnader för övertagande av praktik, och börja konkurrera. Hur många unga tandläkare finns det i den fria konkurrensens namn utrymme för i Visby, där Barbro Nilsson med make är tandläkare? Jag tycker det är ganska cyniskt att säga att de kan konkurrera på det området.

Åtminstone de privattandläkare jag har talat med – i Göteborg – tycker att

*Anslutningen av
privatpraktiseran-
de tandläkare till
tandvårdsförsäk-
ringen*

detta är en bra proposition och att etableringskontrollen fungerar alldeles utmärkt. Men det måste väl medföra någon form av dualism att vara både moderat och privatvårdsläkare – för privatvårdsläkarna vill ha etableringskontrollen kvar.

Anf. 55 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! Det var mycket det här, Doris Håvik.

När det gäller ersättningsystemet, som man nu skall utreda, säger tandläkarförbundets ordförande – vi har tydligen läst samma artikel – så här: "Vi har – – – gjort fullständigt klart för departementet, att om det ändrade finansieringssystemet innebär bestämmelser som påminner om 'Dagmar' – – – då har tandläkarförbundet ingen möjlighet att delta i ett sådant arbete."

Tandläkarförbundet är vårt fackförbund, som representerar både unga och gamla tandläkare. Förbundet säger klart och tydligt att etableringsstoppet måste hävas snarast.

Vad beträffar Barbro Nilsson, tandläkare och moderat osv., så, Doris Håvik, har ni ju ordnat det så illa för oss att den tandläkare som arbetar mindre än 30 timmar i veckan inte har någon möjlighet att behålla sin etablering. Därför arbetar de flesta tandläkare över 50 år i dag mycket längre än tidigare. Tänk om de kunde gå ned i tid och ta en ung tandläkare till sig, som så småningom fick ta över klientelet. Det är ju på det sättet det skall gå till. Det finns säkerligen många tjänster där unga tandläkare skulle kunna arbeta utan alla de kostnader som en nyetablering innebär. Det kallas i dag för assistenttjänst, och det finns nästan inte någon möjlighet att få en sådan.

Om man bara *vill* finns det emellertid möjligheter, men det är väl helt enkelt så, att regeringen över huvud taget vill minska den privata sektorn och öka den offentliga, dvs. göra tandvården allt dyrare för oss skattebetalare.

Anf. 56 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Doris Håvik talade om de nya tandläkare som utexamineras. Det är inte dem vi syftar på när det gäller att öppna nya praktiker och få en massa kostnader. Vi syftar på de tandläkare som är "gamla i gården", som har fått en fin utbildning även inom folktandvården och som kan vilja etablera sig fritt och ha en egen praktik. Då lämnar vi också platser för de nyutexaminerade tandläkarna att komma in inom folktandvården och där få fortsatt fin utbildning.

Jag är helt övertygad om att folktandvården har en stor uppgift att fylla, och den kommer att ha det även i fortsättningen. Man kommer alltså att få en fortsättning på den mycket fina utbildning som tandläkarna på våra högskolor får. Om vi släpper etableringskontrollen tror jag att detta kommer att lösa sig rent automatiskt. Jag tror inte att vi behöver tänka på att de nyutexaminerade skall få en massa höga kostnader. Jag tror inte att det fungerar så på marknaden.

Anf. 57 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag utgår ifrån att de tandläkare som sitter i tandvårdsdelegationen, som har tillstyrkt förlängd etablering, representerar såväl yngre som äldre tandläkare. De har, som sagt, inte haft något att erinra. Jag tycker att det skulle vara felaktigt av riksdagen att motsätta sig den enhälliga tandvårdsdelegationen, som den 22 november kom fram till detta beslut.

Dessutom har tandläkarna med tillfredsställelse – verklig tillfredsställelse – hälsat inbjudan till fortsatta överläggningar under kommande år. Vi får ytterligare tillfälle att diskutera detta och följa vad man kommit fram till, när det finns ytterligare en proposition om tandvårdstaxa på riksdagens bord.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (privattandläkares rätt till specialisttaxa)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 105 för reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

7 § Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1984/85:10 Socialförsäkring för statens utsända tjänstemän m. m. (prop. 1984/85:78 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Vuxenutbildningslag

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1984/85:8 om vuxenutbildningslag (prop. 1984/85:37).

Anf. 58 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! I den proposition som nu behandlas föreslås att en särskild vuxenutbildningslag skall ersätta hittills gällande föreskrifter i förordningar om grundutbildning för vuxna, om kommunal vuxenutbildning och om statens skola för vuxna. Om det här är inte så förfärligt mycket att säga, utan det är något som i princip utan vidare kan accepteras.

Men på en punkt finns det anledning att reagera. Man vill i lagen förbjuda kommunerna att ta ut avgifter för olika kurser, medan det däremot blir fritt

fram för kommunerna att ta ut självkostnadspris för läromedel, skyddskläder och andra ting som kan finnas med i sammanhanget.

Vi kan för vår del inte acceptera att man beskär kommunernas frihet att själva avgöra om de vill ta ut sådana här avgifter eller inte. Vi anser tvärtom att man genom en sådan här bestämmelse sannolikt kommer att hindra åtskilliga kurser, som det kunde vara intresse av, att komma till stånd. Det bör över huvud taget finnas en generell möjlighet för kommunerna själva att avgöra om de vill avgiftsbelägga en kurs eller inte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 2.

Men även på en annan punkt finns det anledning att reagera – och kanske att reagera rätt starkt. Det gäller regeringens handläggning av detta ärende.

I början av april i år fick vi en proposition – 1983/84:169 – där det föreslogs nya riktlinjer för vuxenutbildningen. Från moderat sida efterlyste vi i sammanhanget ett lagförslag. Vi önskade att man skulle behandla dessa riktlinjer tillsammans med det lagförslag, som det antydde skulle komma senare. Den propositionen avgjordes den 14 november av riksdagen. Två veckor tidigare hade den proposition som vi i dag har att behandla lagts på riksdagens bord.

Hela det här tillvägagångssättet är anmärkningsvärt. Det är självfallet en bakvänd ordning att först lägga fram en proposition om allmänna riktlinjer och ett halvår senare lägga fram själva förslaget till lagtext. Detta förstärker intrycket av slarv i departementet. Jag tror inte att det är för hårda ord att säga att detta också visar en uppenbar nonchalans mot riksdagen från regeringens sida.

Enligt vår mening bör riksdagen nu göra ett uttalande, där det klart sägs ut att regeringen i framtiden skall presentera sina förslag så att det blir möjligt att åstadkomma en samlad behandling av en frågas alla aspekter.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation 1.

Anf. 59 BENG T WIKLUND (s):

Herr talman! Vi kan väl vara överens om att försöka korta av den här debatten. Jag blev klar över det då Birger Hagård i stort sett inte tog upp så många av sakfrågorna i sammanhanget. Så jag tror att vi är ganska överens.

När det gäller kommunernas frihet att ta ut avgifter har vi inte velat vara med på sådana tankegångar, eftersom det skulle innebära en ganska stor skillnad mellan de olika kommunerna. Man behöver ha vissa riktlinjer och regler för hur avgifterna skall tas ut. Vi är tydligen också överens, reservanterna och utskottsmajoriteten, om att det behövs en lagstiftning på detta område.

Frågan om det otillständiga, eller vad det nu var Birger Hagård sade, i att man inte hade lagförslaget till behandling samtidigt som man antog principerna för utbildningsfrågorna kan väl diskuteras hur länge som helst. Jag tror att vi i utskottet har starka sakliga skäl för vårt agerande. Om jag inte uppfattade Birger Hagård fel så sade han att det rörde sig om ett halvår. Riksdagen tog faktiskt ett beslut i principfrågan den 14 november. Det tror jag att Birger Hagård också sade. Det kanske inte är så särskilt bra, men

heller inte så väldigt svårt, att ta ställning till frågan så snabbt efteråt. Det fanns en viss grund för att anta lagförslaget senare, för om det hade inträffat någonting vid riksdagsbehandlingen i november hade ju utskottet haft möjlighet att justera det lagförslag som vi i dag har att ta ställning till.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag avslag på de två reservationerna och bifall till utskottets hemställan i sin helhet.

Anf. 60 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är just detta som är poängen: riksdagen antog inte propositionen förrän den 14 november men hade alltså två veckor tidigare fått propositionen vad gäller själva lagförslaget. Detta tyder på att man mycket väl hade kunnat behandla det i ett och samma sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (principer för propositioners innehåll och avlämnande)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 76 för reservation 1 av Per Unckel m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (möjlighet till avgiftsfinansiering av kurs)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Ny organisation för luftfartsverket, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1984/85:7 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (prop. 1984/85:25 delvis).

Anf. 61 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till den moderata reservationen i trafikutskottets betänkande 7 och i övrigt till hemställan i betänkandet. Samtidigt vill jag deklarerat att jag inte kommer att begära rösträkning.

Herr talman! Det finns en lång rad utredningar av olika slag som har visat på det olämpliga i att ett verk har både myndighetsutövning och affärsdrivande verksamhet. Från press och allmänhet har också riktats hård kritik mot sammanblandningen av myndighetsutövning och affärsverksamhet. Det har angetts en rad exempel på hur olika verk kan utnyttja sin monopolställning. Detta har främst gällt televerket och posten.

Konkurrensen sätts ur spel genom att verket utnyttjar sin monopolställning. Det kan man kanske inte påstå att just luftfartsverket gör, men principen att skilja myndighetsutövning från affärsverksamhet är mycket viktig och bör gälla.

Det är olyckligt att samma instans som i egenskap av rörelseidkare tillverkar och säljer en produkt också provar och godkänner konkurrenternas produkter. Förutom att det är väsentligt att åtgärda denna sammanblandning finns det effektivitetsvinster att göra genom ett avskiljande. Det är vår uppfattning i moderata samlingspartiet.

Uppenbarligen tror också regeringen det, eftersom propositionens förslag i vad gäller omorganisationen av luftfartsverket motiveras med att man vill uppnå bättre marknadsinriktning och större effektivitet. Det gör man genom att skilja de rörelsedrivande verksamheterna och myndighetsutövningen åt.

Detta är skäl som vi verkligen kan ställa oss bakom. Men det förefaller något egendomligt att regeringen inte tar steget fullt ut, dvs. fullständigt avskiljer myndighetsutövningen från den affärsdrivande verksamheten.

Vad beträffar flygplatserna föreslår regeringen att de ges en större självständighet och eget resultatansvar. Det anser vi vara förslag i rätt riktning. Vi har därför, herr talman, inte velat gå emot förslagen i propositionen, men har genom en motion markerat att vi anser att förutsättning och behov finns för ett fullständigt avskiljande av myndighetsfunktionen från den affärsdrivande verksamheten.

Vi har angett att en bra modell för att ge flygplatserna eget resultatansvar och möjligheter att nå större effektivitet är aktiebolagsformen. Vi föreslår därför att regeringen återkommer med förslag i enlighet med vår motion.

Utskottet har inte velat tillstyrka vårt yrkande i motionen. Därför har vi sett oss nödgade att på denna punkt markera vår principiella inställning genom en reservation. Folkpartiet har i ett särskilt yttrande ställt sig på samma linje vad beträffar önskvärdheten av ett fullständigt avskiljande av den rörelsedrivande verksamheten från myndighetsutövningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i trafikutskottets betänkande 7 och i övrigt bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 62 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Svenskt inrikesflyg har under de senaste åren haft en gynnsam utveckling och har därmed fått sin rättmätiga plats i vår trafikförsörjning. Allt talar för att denna positiva utveckling kommer att fortsätta under resten av 1980-talet. I proposition 25, bil. 4, framhåller föredraganden att det är naturligt att luftfartsverket främjar en på sunda ekonomiska villkor grundad utveckling och verkar för att en tillfredsställande flygtransportförsörjning uppnås och vidmakthålls till lägsta möjliga kostnader. Det framhålls vidare att man med detta bl. a. menar att verket självt eller att verket i samverkan med övriga intressenter skall vidta eller initiera åtgärder som stärker sektorns långsiktiga konkurrensförmåga. För att säkerställa konkurrensförmågan krävs att luftfarten bedrivs med hög säkerhet och effektivitet samt på en hög servicenivå.

Det sägs vidare att verkets handlande bör präglas av en ökad marknadsorientering. En sådan inriktning bör också ta sig uttryck i en anpassning av luftfartsverkets organisation. Luftfartsverket har nu föreslagit en ny organisation som kommer att syfta till ökad marknadsorientering.

I stort innebär den nya organisationen att flygplatserna får ett delegerat ansvar direkt under verkschefen, att flygplatsavdelningen i samband därmed avvecklas och en teknisk avdelning inrättas, att en marknadsstab inrättas och att en starkare avgränsning görs mellan verkets myndighets- och rörelsedrivande enheter.

Utskottets moderata ledamöter har i sin reservation, som Görel Bohlin nu redogjorde för, hävdatt att det inte är tillräckligt med en starkare avgränsning mellan verkets myndighets- och rörelsedrivande enheter, utan att de anser att det borde vara en fullständig avgränsning. Detta har inte utskottsmajoriteten ställt sig bakom, utan vi yrkar avslag på reservationen och den motion som den bygger på.

I propositionen föreslås också att regeringen bemyndigas att besluta om framtida ändringar i luftfartsverkets organisation. Utskottet ser ingen anledning att motsätta sig detta, men utskottet vill dock framhålla att beträffande de framtida och mera principiella ändringarna av organisationen som kan finnas påkallade, bör förslag härom fortsättningsvis föreläggas riksdagen för godkännande.

I utskottsbetänkandet behandlas vidare utbyggnadsbehovet för inrikesflyget på Arlanda flygplats. Sedan inrikesterminalen togs i bruk har emellertid utvecklingen blivit en helt annan än den förväntade. Antalet regionala flyglinjer beräknas uppgå till 13 eller 14, och där är ca 120 flygplansrörelser per dag. Det har blivit en tiofaldig ökning av trafikintensiteten jämfört med vad som planerats.

Därför krävs det nu ytterligare uppställningsplatser för flygplan, ökade utrymmen för väntande passagerare, större lokalutrymmen för incheckning och biljettförsäljning samt större lokaler för restaurangverksamheten, som har ökat med 100 % i förhållande till vad som förutsågs i programarbetet.

Det totala investeringsbehovet uppgår till 25 milj. kr., och utskottet föreslår att riksdagen till Flygplatser m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag på 25 milj. kr.

I anslutning till utskottsbehandlingen har en motion från sju centerpartister behandlats. I motionen har man framhållit att möjligheter bör skapas att minska trycket på Arlanda genom att överföra en del transfertrafik till andra flygplatser, främst Landvetter och Sturup. Eftersom inget bifall till motionen har yrkats, och eftersom det i det särskilda yttrandet av Rune Torwald och Gösta Andersson framhålls att man har för avsikt att återkomma med en mera fyllig motion i ärendet under 1985 års allmänna motionstid, avstår jag från att kommentera den centerpartistiska motionen. Jag inväntar den allmänna motionstiden och vad som kommer att framhållas om inrikesflyget i den kommande budgetpropositionen.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fredagen den
14 december 1984

*Ny organisation för
luftfartsverket,
m. m.*

Anf. 63 RUNE TORWALD (c):

Fru talman! Det är rätt, som Sven-Gösta Signell säger, att vi från centerns sida inte har reserverat oss till förmån för motionen. Det beror bl. a. på det förhållandet att vi hade litet för kort tid på oss i utskottet att skaffa in material som ordentligt kunde belysa de frågeställningar vi ville redovisa och ha bedömda genom motionen.

Jag vill ändå redan i dag i korthet säga några ord. Vi har under hand fått sådana upplysningar att vi konstaterar att den mycket kraftiga tillväxten i fråga om flygplansrörelser och passagerarantal på Landvetter och som Sven-Gösta Signell har redovisat inte bara är en effekt av ökad trafik utan i viss mån också en effekt av att de stora flygbolagen ser det ur strikt ekonomisk synpunkt för egen del intressant att koncentrera trafiken till få omstigningsplatser. Genom att travestera ett känt uttryck skulle jag vilja säga: Vad som är bra för SAS är inte alltid bra för Sverige och för resenärerna.

Med nuvarande taxepolitik och linjedragning blir det så att många genom att de tvingas flyga via Arlanda odiskutabelt får längre restider än om de hade kunnat utnyttja Landvetter eller Sturup för sina resor exempelvis till kontinenten. Detta har tydligen i de yttersta av dessa dagar noterats av länsstyrelsen i Malmöhus län, som kräver att man skall ordna direktförbindelse mellan Sturup och Hamburg, så att inte Sydsveriges resenärer skall tvingas byta plan i Köpenhamn för att komma till Hamburg. På samma sätt finns det exempel på att det skulle vara betydligt gynnsammare för resenärerna i Västsverige och Mellansverige, om man exempelvis kunde använda Landvetter för direktflygningar till London, Paris, Amsterdam osv. Med den taxesättning och den linjedragning som i dag tillämpas ställer det sig i många fall mycket billigare att använda småflygplan för matartrafik direkt till Köpenhamn än att flyga via Landvetter för att sedan färdas vidare.

I går redovisades f. ö. i Stockholms lokalradio att luftfartsverket just på grund av den ökade trafiken, som Sven-Gösta Signell framhöll här, hade långt framskridna planer på såväl banutbyggnad och ny terminal som förbättrade förbindelser mellan Stockholms city och Arlanda. Behovet av det sistnämnda, dvs. bättre förbindelser mellan Stockholms centrum och Arlanda, är vi väl alla överens om. Däremot menar vi i centern att man genom att stimulera till ett bättre utnyttjande av tillgänglig kapacitet i första hand på Landvetter och Sturup skulle kunna skjuta på ytterligare investeringar på Arlanda i kanske tio år eller mer, något som skulle innebära påtagliga samhällsekonomiska fördelar.

För dagen nöjer jag mig med detta konstaterande. Vi får ha en mera djuplodande diskussion i dessa frågor när vi skall ta ställning till luftfartsverkets investeringskrav för 1985/86 och för återstoden av 1980-talet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkt 2

Mom. 3 (fullständig avgränsning mellan luftfartsverkets myndighets- och rörelsefunktioner, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

Om de grekiska reselärarnas verksamhet

10 § Svar på fråga 1984/85:253 om de grekiska reselärarnas verksamhet

Anf. 64 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Hugo Hegeland har frågat mig hur jag ser på den förändrade inriktningen av de grekiska reselärarnas verksamhet i Sverige.

Enligt de ursprungliga intentionerna (SÖ-FS 1979:206) skulle de grekiska reselärarna, knutna till Grekiska institutet, kunna utnyttjas vid svenska skolor för att informera om Grekland och därigenom vara en resurs för i första hand hemspråksundervisningen för grekiska invandrabarn. Det förutsattes uttryckligen att de berörda lärarna inte får anställas som hemspråkslärare i Sverige.

Frågan om rekrytering av hemspråkslärare utomlands har behandlats i samband med 1980 års budgetproposition, varvid föredraganden framhöll att förutsättningar för en sådan rekrytering inte föreligger.

Det finns enligt min mening inte skäl att förändra inriktningen av de grekiska reselärarnas verksamhet. Något önskemål om detta har inte heller framställts från den grekiska statens sida. Jag utgår alltså ifrån att de överenskomna förutsättningarna för reselärarnas verksamhet i Sverige beaktas. Verksamheten skall således utgöra en kompletterande resurs för hemspråksundervisningen, inte ersätta denna.

Anf. 65 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Berörda lärare får inte – som det mycket riktigt står i svaret – anställas som hemspråkslärare i Sverige. Statsrådet säger att det inte finns skäl att förändra inriktningen av de grekiska reselärarnas verksamhet. Vidare säger han att något sådant önskemål inte heller framställts från den grekiska statens sida. Statsrådet utgår från att gällande överenskommelse beaktas, men så är det inte.

I realiteten har svenska hemspråkslärare – som ofta är av grekisk härkomst och således talar grekiska lika flytande som de grekiska reselärarna – friställts, därför att de s. k. grekiska reselärarna tar över hemspråksundervisningen, vilken de meddelar på sin fritid. De inom det svenska skolväsendet anställda lärarna har alltså blivit sysslolösa som en följd av att grekiska reselärare tagit över undervisningen på sin fritid. De grekiska reselärarna

Om de grekiska reselärarnas verksamhet

lockar de grekiska invandrabarnen till sig, eftersom barnen i deras undervisning kanske ser en annan metod, mera auktoritet och en möjlighet att inhämta kunskaper enligt det gamla skolsystemet – som ännu gäller i Grekland.

Jag kan anföra ett exempel på vad som kan bli följden av detta. Exemplet är hämtat från en icke obekant ort, nämligen Emmaboda. Det som hänt i Emmaboda utgör bakgrunden till min fråga. En grekisk invandrare där, anställd inom den svenska skolan, har i realiteten blivit sysslolös sedan andra på fritiden tagit över undervisningen. På schemalagd tid meddelade denne grekiska invandrare tidigare undervisning i svenska. Han talade då också om förhållandena i Sverige. Det är ju det som han skall göra. Han följer svenska läroböcker. De grekiska reselärarna gör inte det, utan de följer sin egen litteratur, så där har inte svenskt skolväsende något inflytande.

Jag undrar om statsrådet ändå inte anser att dessa grekiska reselärare i realiteten missbrukar den svenska statens gästfrihet? Det är ju svenska staten som ställer lokaler till förfogande och har gått med på detta arrangemang.

Språk- och kulturutredningen uttrycker i sitt betänkande en viss kritik över reselärarnas verksamhet. Man säger att den inte tycks fungera så som angetts i 1979 års överenskommelse. Man säger vidare att samarbetet på skolan har varit dåligt och att det varit bristande information både när det gäller institutlärarnas existens och när det gäller deras avsedda funktion.

Jag vill fråga statsrådet om han verkligen är helt nöjd med nuvarande situation.

Anf. 66 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag har också sett det exempel som Hugo Hegeland redovisar och vet att det på sina håll i landet varit motsättningar mellan grekiska barns föräldrar och hemspråklärare – man har haft olika synpunkter på hur undervisningen skall bedrivas.

På den punkten har jag i mitt svar understrukit vad som gäller för överenskommelsen. Den avser reselärarnas verksamhet i den svenska skolan. Reselärarna är till för att ge service, för att förstärka, för att vara den kompletterande resurs som jag talar om. De skall alltså inte vara hemspråklärare – de anställs inte som hemspråklärare. De skall ge kunskap om grekisk kultur och grekiskt språk utöver det som hemspråkläraren ger.

Jag vet också att det är ett antal av dessa reselärare som etablerat sig på en ort och driver något som kan kallas fritidsskolor på lördagar o. d. Då får vi höra kravet på att detta inte borde tillåtas. Men detta berörs inte av överenskommelsen. Jag har i mitt svar sagt att jag förutsätter att överenskommelsen hålls. Jag kommer att begära in uppgifter om i vad mån man från det svenska skolväsendets sida anser att man har tillräckligt stort utbyte av de tjänster som reselärarna ger. Men vad reselärarna gör på sin fritid måste de själva få bestämma, på samma sätt som det för föräldrarna måste vara fritt att låta barnen gå i skola på lördagar och söndagar, om de skulle önska så.

Man får i vårt land gå i studiecirkel utan att den har godkänd lärare och utan att det ges bidrag till dem. Man har frihet att välja sina fritidsaktiviteter.

Detta vill jag inte ingripa mot och försöka ändra på, utifrån det krav som kommer från dem som verkar inom skolväsendet.

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

Anf. 67 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Det är klart, herr statsråd, att det inte gäller att ingripa mot fritidsaktiviteter – det vare mig fjärran, som representant för moderata samlingspartiet, som mer än något annat parti trycker på den enskildes frihet. Men reellt handlar det faktiskt om att man inte följer den ingångna överenskommelsen, som statsrådet också är underrättad om.

Jag har också hänvisat till språk- och kulturutredningens betänkande, där man uttrycker kritik över reselärarnas verksamhet – inte vad de gör på fritiden utan effekten av detta avtal mellan den svenska och den grekiska staten, som alltså inte gäller fritiden utan den hemspråksundervisning som grekiska lärare, sponsrade av grekiska ambassaden, bedriver. De använder sin verksamhet till att kritisera den svenska undervisningen och svenska lärare.

Det är inte fråga om någon fritidseffekt, utan det är fråga om att de svenska barnen till invandrare underlåter att delta i den undervisning i den svenska skolan som sker på skoltid, för att i stället följa grekiska reselärares undervisning på fritid.

I och för sig är det ju över huvud taget frivilligt att gå i skola, om andra än föräldrar kan erbjuda motsvarande undervisning. Men det är inte fråga om detta, utan här använder man grekiska böcker, man talar om det grekiska skolväsendet, det grekiska samhället osv. och framför kritik mot det svenska samhället.

Det är detta som ligger bakom att dessa grekiska invandrabarn drar sig ifrån den svenska undervisningen. Det beror alltså på att de grekiska reselärarna kritiserar de svenska lärarna, det svenska samhället och det svenska skolväsendet samt lockar över barnen till denna hemspråksundervisning på fritid.

Detta var ju inte meningen med avtalet. Det håller väl ändå statsrådet med om?

Anf. 68 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Mitt intryck är nog allmänt sett att våra invandrare, liksom flertalet svenska medborgare, tycker att vi har en ganska bra skola med goda lärare. Jag vet att det undantagsvis har förekommit konfrontationer, beroende på att man haft olika värderingar av innehållet i undervisningen. Detta gäller inte minst konfessionella frågor.

Men det aktuella fallet rör ju inte en undervisning inom skolans ram. Det gäller en undervisning som bedrivs utanför skolan, och jag förutsätter att den typ av undervisning som har kritiserats inte sker eller inte kan ske med hjälp av timplanejämknings inom skolan. Den måste alltså förläggas utom skoltid. Om detta innebär att någon avstår från en möjlighet att få hemspråksundervisning, så kan man självfallet inte hindra vederbörande från detta.

Om de grekiska reselärarnas verksamhet

Jag tycker att frivilligheten i fråga om hemspråksundervisning faktiskt är viktig. Vi måste slå vakt om den principen. Därför vill jag nöja mig med att konstatera att vad regeringen har anledning att kontrollera är att avtalet fungerar för *skolans* behov, inte för barnens *bedömda* behov av hemspråksundervisning.

Anf. 69 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för detta förtydligande. Vi är helt överens om att vad frågan gäller är att ingången överenskommelse också skall följas.

Jag tackar även för löftet att statsrådet kommer att hålla sig underrättad om att det ingångna avtalet faktiskt följs. Vad som händer är nämligen att det får verkningar på skolschemat under dagtid, det får verkningar på undervisningen vid de svenska skolorna genom att en del flyttas till fritidsverksamheten och kallas för fritidsundervisning. Men eftersom denna undervisning bara delvis ersätter den undervisning barnen får i skolan, så kan man säga att därigenom har det uppstått en effekt som inte var avsedd.

Jag förlitar mig på att statsrådet kommer att hålla sig nogga underrättad om den fortsatta utvecklingen.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på frågorna 1984/85:256 och 269 om tidsplanen för vissa regionala TV-sändningar

Anf. 70 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Berit Oscarsson har frågat mig om jag ser några hinder för att den tidsplan som innebär att regionala TV-sändningar över Mellansvenska och Värmlandsdistrikten skall starta under budgetåret 1985/86 skall kunna hållas.

Bengt Wittbom har frågat mig om regeringen avser fullfölja riksdagens beslut om sändningsstart med regionala nyheter under våren 1986 i Örebro- och Karlstadsdistrikten.

Eftersom dessa frågor rör samma problem besvarar jag dem i ett sammanhang.

Sveriges Radio AB har i uppdrag att planera och genomföra utbyggnaden av de regionala TV-sändningarna och redovisar varje år sina planer. I årets anslagsframställning har moderbolaget redovisat en planerad sändningsstart från Örebro för Mellansvenska distriktet och Värmlandsdistriktet under budgetåret 1985/86. Detta överensstämmer med de planer företaget tidigare presenterat. En osäkerhetsfaktor i detta sammanhang är den besparing på 50 milj. kr. som enligt riksdagens beslut skall fördelas på koncernens samtliga bolag. Det är mot den bakgrunden som Sveriges Television i sin redovisning av medelsbehov till moderbolaget pekat på möjligheten att senarelägga starten av de regionala sändningarna från Örebro som ett av fyra tänkbara besparingsalternativ. Enligt vad jag erfarit gäller dock den ursprungliga

planen fortfarande, vilket innebär att sändningarna över Mellansvenska och Värmlandsdistrikten bör kunna komma i gång under budgetåret 1985/86.

Anf. 71 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Tack för det positiva svar som jag har fått på min fråga.

Det är för oss som bor i området betydelsefullt att de regionala TV-sändningarna kommer i gång vid den tidpunkt som riksdagen har beslutat. Redan våren 1973 sändes på försök regionala nyheter för Västmanlands, Örebro, Södermanlands och Värmlands län. Under tre månader sändes dagligen tio minuter med regionala program över Mellansverige. 1970 startades den första regionala TV-sändningen. Sedan dess har det alltså snart gått 15 år. De regionala nyhetssändningarna har ökat till 15 minuter per dag, och åtta distrikt i landet har nu regional-TV. Men Mellansverige saknar fortfarande, alltså efter 15 år, regionala nyheter.

Alla är säkert medvetna om vilket viktigt område Mellansverige är. Trots det saknar vi fortfarande regional-TV. Ta bara som exempel det som händer inom stålindustrin och utvecklingen i Bergslagskommunerna. Det är stora viktiga frågor för hundratusentals människor. Vad visas i TV och hur belyser man där dessa viktiga frågor? Jo, i bästa fall blir det ett kort inslag i Aktuellt och Rapport. Vi anser att det är angeläget att vi lever upp till 1978 års riksdagsbeslut om att vi skall ha en ökad samhällsdebatt utanför Stockholm.

Televisionen i Örebro-Karlstad är just nu inne i ett intensivt planerings-skede. Mellan de två distrikten har etablerats en god och mycket konstruktiv samverkan. Därför är det viktigt att sändningarna så snart som möjligt kommer i gång.

Jag är alltså glad över det positiva svar jag har fått på frågan i dag och ser fram emot att sändningarna skall starta.

Anf. 72 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag tror att Berit Oscarsson har läst statsrådets svar litet för snabbt, även om vi naturligtvis tackar för det. Detta är inte något klart besked om att de regionala TV-nyheterna kommer att börja sändas.

Vad svaret egentligen innehåller, som jag kan läsa det, är följande: Det har sedan riksdagen fattade sitt beslut och sedan TV gjorde upp sin plan dykt upp en ny osäkerhetsfaktor, nämligen beslutet om besparingar på ytterligare 50 milj. kr., som Sveriges Radio TV måste hantera. Den svårighet som uppstår genom besparingskravens påverkan på Sveriges Radio TV:s slutgiltiga beslut undanröjs inte i svaret.

Statsrådet Göransson konstaterar att detta är ett problem, men att man ännu inte har sett slutresultatet av hur detta problem kommer att påverka sändningsstarten. Slutklämmen i svaret är ju inte att dessa sändningar skall komma till stånd, utan vad som står, fru talman, är att de bör kunna komma till stånd.

Det är, efter vad jag kan uppfatta, den situation som gäller fram till dess att det finns ett slutgiltigt beslut fattat om hur de 50 miljonerna i ytterligare besparingar skall läggas ut inom Sveriges Radio TV.

Nr 53

**Fredagen den
14 december 1984**

*Om tidsplanen för
vissa regionala
TV-sändningar*

Innan jag får anledning att uttrycka min tillfredsställelse å tittarnas i Örebro och Värmlands län vägnar får nog statsrådet Göransson vara så snäll att undanröja frågetecknen kring när dessa sändningar kan börja. Statsrådet borde ge oss ett klart besked om att regeringen har en absolut ambition att se till att riksdagens beslut fullföljs och att de regionala nyhetssändningarna i den sista regionen i landet startar under våren 1986.

Anf. 73 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Några få ord till Bengt Wittbom.

Genom riksdagens beslut om genomförande av en extra besparing för Sveriges Radios vidkommande komplicerades en stor del av planeringen. Från Sveriges Radios sida har man som en av fyra punkter framfört tanken att man skulle kunna senarelägga starten för de regionala sändningarna. Jag har i mitt svar redovisat detta förhållande men också sagt att de ursprungliga planerna faktiskt gäller. Enligt de uppgifter som Sveriges Radio lämnar blir det alltså start nästa budgetår.

Detta är vad mitt svar innehåller. Jag tycker att Bengt Wittbom borde kunna vara nöjd på den punkten. Jag begär å andra sidan inte att han därmed också skall uttala tacksamhet från samtliga TV-tittare i hela regionen. Det räcker att de kan konstatera att de kommer att få regionala nyhetssändningar. Sedan får var och en tala för sin egen tacksamhet.

Anf. 74 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Att TV-tittarna blir glada om de regionala TV-sändningarna kommer till stånd tror jag att vi kan vara alldeles övertygade om. De har nu väntat snart 15 år på sådana sändningar. Trots att vi framför allt i Örebro har vant oss vid att få hysa en viss tålmodighet i denna fråga, tycker jag att det vore bra om statsrådet ville uttala uppfattningen att det av de fyra besparingsalternativen som innehåller en senareläggning av starten faktiskt inte är särskilt lämpligt. Jag kan inte förstå annat än att det fram till dess att det finns ett beslut om hur besparingarna skall utformas också finns en risk för en ytterligare tidsmässig förskjutning av starten för de regionala TV-sändningarna.

Vi har ju tidigare fått vänja oss vid senareläggningar av starten för regionala TV-sändningar i vår del av landet. Det är alltså inte alldeles utan fog som vi också den här gången är litet bekymrade över att det som Sveriges Radio TV nu faktiskt uttalar kan komma att negativt påverka den av riksdagen senast beslutade starttidpunkten.

Anf. 75 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Låt mig då ytterligare försöka förklara sambanden mellan de olika redovisningarna, dvs. vem som har sagt vad och när det har sagts.

Regeringen har inte haft några planer på att skjuta upp starten av TV-sändningarna från Örebro. Däremot har regeringen i fjol fått ett av riksdagen korrigerat förslag. Riksdagen tyckte i det sammanhanget att man skulle överväga också den möjlighet som en besparing beträffande Örebro

kunde innebära. I förslaget ställdes krav på en generell besparing på 50 miljoner. I beslutet på den punkten deltog såvitt jag vet även Bengt Wittbom.

Sedan har Sveriges Television AB när det ställts inför besparingskravet sagt att man som en av fyra punkter kan tänka sig senareläggning av starten. Till det har moderbolaget Sveriges Radio AB sagt att man tycker att en annan besparingsmetod skall väljas. Det är också vad som framgår av mitt svar. Mot denna bakgrund drar jag slutsatsen om när sändningarna bör kunna komma i gång. Om Bengt Wittbom tycker att detta är ett oklart och dåligt besked, kan jag dess värre inte göra något åt den saken.

Anf. 76 BENGTT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag är inte övertygad om att det kommer att bli så, förrän sändningarna de facto startar. Erfarenheten säger att det är klokt att inta den ståndpunkten.

När det gäller besparingar inom Sveriges Radio och TV är statsrådet lika väl medveten som jag om att vi har andra finansieringsmetoder för att klara Sveriges Radio och att vi dessutom har en annan syn på hur man skall hantera de i realiteten fasta personalkostnader som Sveriges Radio och TV drog på sig under expansionstiden på 1960-talet. Men jag får väl låta mig nöja med detta och hoppas att det är riktigt att besparingsalternativet att skjuta starten fram i tiden aldrig kommer att realiseras. Jag får därmed slutgiltigt tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1984/85:240 om sysselsättningen i Uddevallaregionen

Anf. 77 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Siri Häggmark har frågat industriministern på vilket sätt han avser att tillse att sysselsättningen i Uddevallaregionen kan vidmakthållas.

Frågan har överlämnats till mig.

Siri Häggmarks fråga är ställd mot bakgrund av det besvärliga orderläge som Uddevallavarvet var i när frågan ställdes.

Uddevallavarvets och Svenska Varvs styrelser beslutade i tisdags att inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av Uddevallavarvet. Detta innebär att betydande sysselsättningsproblem kan komma att uppstå i regionen. Regeringen har därför redan inlett arbetet med ett brett åtgärdsprogram som kan sättas in för att minska dessa problem så snart definitiv klarhet har nåtts om Uddevallavarvets framtid. En särskild arbetsgrupp är tillsatt inom regeringskansliet för att arbeta med dessa frågor.

Arbetsgruppen arbetar med förberedelser för arbetsmarknads-, regional-, industri- och trafikpolitiska insatser i Uddevallaregionen. Regeringen har också beslutat tillkalla en särskild regional arbetsgrupp för insatser i regionen.

Om sysselsättningen i Uddevallaregionen

Riktlinjerna för arbetet är att arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall kunna sättas in bl. a. för utbildning, arbetsförmedling och för att skapa sysselsättning. Regionalpolitiska insatser skall utnyttjas för att öka Uddevallaregionens konkurrenskraft och bidra till att ny sysselsättning skapas. Industripolitiska åtgärder skall inledas för att stabilisera, utveckla och förnya företag i regionen. Samarbete skall inledas med näringslivet om att förlägga ny produktion till Uddevallaområdet.

Bland de konkreta åtgärder som gruppen arbetar med kan följande nämnas:

- extra arbetsförmedlingsinsatser,
- tidigareläggning av väg- och järnvägsinvesteringar samt andra offentliga investeringar,
- möjligheter till regionalpolitiskt stöd,
- förstärkta regionala resurser för närings- och regionalpolitiska insatser,
- industripolitiska åtgärder för utveckling och förnyelse av företag i regionen,
- samverkan med näringslivet om sysselsättningskapande åtgärder i regionen,
- åtgärder för förstärkt riskkapitalförsörjning till företag i regionen.

Arbetet bedrivs med stor skyndsamhet för att åtgärder snabbt skall kunna sättas in.

Anf. 78 SIRI HÄGGMARK (m):

Fru talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Jag ställde den för tre veckor sedan, och då var oron rörande varvets framtid stor; den inte bara präglade dem som arbetar på varvet och Uddevalla kommun utan berörde hela mellersta och norra Bohuslän, ja, även delar av Dalsland.

Vi uppfattade tystnaden från regeringens sida som både kompakt och olycksbådande. Jag har en viss förståelse för den – det var en situation som kan vara litet besvärlig för en socialdemokratisk regering. Det var inte bara varvet som var i farozonen; det kom ju så mycket på en gång: ASSI:s fönsterfabrik varslade om en nedläggelse, och Mattssonföretagets varv i Marstrand varslade om att 160 av de 220 anställda måste sägas upp; Skandiaverken i Lysekil berörs ju också om det skulle bli en nedläggning av Uddevallavarvet.

Det är alldeles givet att vi som bor där uppe väntade. Det talades om ett paket med planer på hur krisen skulle kunna klaras, om det värsta skulle hända. Nu har vi fått paketet, och det är bra. Nu vet vi åtminstone – i dag den 14 december – hur det gick med Uddevallavarvets framtid. Det ser inte ut att kunna bli någon framtid.

Jag ämnar inte inhösta några billiga politiska poäng genom att påminna om socialdemokratiska utfästelser när det gällde att trygga jobben. Situationen är alldeles för allvarlig för det. Opportunism skapar inga jobb, det vet människor i dag.

Den här listan innehåller väldigt många saker. Jag är tillfredsställd med de

löften rörande Uddevallaregionen som industriministern gett. Det får kosta vad det kostar, enligt ett uttalande.

När jag tittade på listan såg jag att det stod talat om tidigareläggning av väg- och järnvägsinvesteringar. Jag skall be att arbetsmarknadsministern tar med sig ett förslag från mig direkt till regeringen. Vi borgerliga ledamöter på Bohusbanken har väckt åtskilliga motioner om brobyggnadsprogram för Bohuslän. Det är bara att sätta i gång och projektera. Det kan gälla ett internt brosystem inom Öckerö kommun, en bro till Marstrand inom Kungälv kommun och Svanesundsbron på Orust, för att nämna några exempel. Detta är projekt som man kan starta, och för många av broprojekten finns god framförhållning och planering. Jag anhåller alltså om åtgärder.

Anf. 79 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag instämmer helt och fullt när Siri Häggmark säger att situationen är mycket allvarlig i Uddevallaregionen. Vi vet att det finns företag som i sin tur är beroende av varvet och att deras situation i framtiden också kan vara i farozonen, om varvet inte kan fortsätta.

Regeringen är mycket medveten om vilka stora och allvarliga konsekvenser detta får för regionen. Därför bedrivs också arbetet i regeringen på ett mycket brett sätt. Vi är självfallet medvetna om att insatser kommer att krävas – både lokalt och centralt – och att alla krafter måste samverka, både det privata och det offentliga näringslivet, för att vi skall kunna lösa de här frågorna på ett tillfredsställande sätt.

Jag är glad över att Siri Häggmark i sin replik också gav uttryck för uppfattningen att man från de borgerliga partiernas sida är villig att medverka till lösningar.

Anf. 80 SIRI HÄGGMARK (m):

Fru talman! När den största industrinedläggningen någonsin sker, är det väl alldeles självklart att alla goda krafter måste samverka för att komma fram till lösningar. Det gäller ju människor. Det gäller människors framtid.

Det är viktigt att ett utvecklingsprogram kommer i gång snarast. Det har ju också arbetsmarknadsministern sagt. Både på kort och lång sikt måste omfattande differentierings- och strukturomvandlingsåtgärder vidtas. Jag tänker t. ex. på handeln och servicenäringen. Jag tänker på Uddevalla kommun, där man verkligen är bekymrad över de kostnader som kan drabba kommunen. Så visst är det viktigt att man kommer i gång, och det måste ske något snarast. Människors oro föder så mycket diskussioner. Man undrar och funderar. Rykten kommer i gång om både det ena och det andra. Därför är det som arbetsmarknadsministern säger bra.

Jag vill emellertid påminna än en gång om våra broprojekt i Bohuslän. Tag med detta hem!

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om bibehållande
av den demografiska
databasen i Jörn***13 § Svar på fråga 1984/85:254 om bibehållande av den demografiska databasen i Jörn****Anf. 81** Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Karin Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att gå in med särskilda medel för att säkerställa arbetstillfällena vid demografiska databasens i Haparanda filial i Jörn.

Filialen i Jörn bedrivs sedan en längre tid som beredskapsarbete. I budgetpropositionen 1983/84:100, bilaga 12, framgår att några ytterligare forskningsprojekt inte planeras att läggas ut på filialen i Jörn. I och med detta saknas möjligheten till att permanenta verksamheten.

Sedan 1978 är Umeå universitet huvudman för den demografiska databasen, som också har en egen styrelse. Det måste vara en fråga för huvudmannen om verksamheten i Jörn skall fortsätta att drivas och i så fall i vilken omfattning. Om länsarbetsnämnden i Västerbottens län inom tilldelade medelsramar prioriterar sysselsättningen inom just denna verksamhet i Jörn, finns möjligheter att fortsättningsvis kunna anvisa beredskapsarbetare till denna databasfilial. Detta är dock en fråga mellan demografiska databasen och länsarbetsnämnden.

Anf. 82 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på frågan. När det gäller databasen i Jörn, som bedriver demografisk verksamhet, handlar det om en ny teknik i glesbygd. Speciellt detta att man med datateknik kan skapa arbetstillfällen i glesbygd har betytt väldigt mycket i en bygd av Jörns karaktär, där det över huvud taget inte finns arbetstillfällen att erbjuda kvinnor. Det finns några arbetstillfällen inom vårdyrkena, men det är väldigt svårt att tänka sig någon utveckling av sådana arbetstillfällen. Det svar som jag har fått i dag ser jag allvarligt på, eftersom det enligt vad jag förstår innebär att verksamheten i Jörn kommer att läggas ned framöver.

Tydligen har databasverksamheten hamnat mellan ett par tre stolar. Jag tycker emellertid att arbetsmarknadsmässiga skäl talar för att verksamheten skall bibehållas. Huvudmannskapet för verksamheten åvilar Umeå universitet. Ett annat departement håller alltså i den. Finansdepartementet styr de pengar som behövs för verksamheten. Uppenbarligen har det inte gått fram att det faktiskt finns en lång rad forskningsprojekt, som behöver det underlag som kan tas fram med dessa demografiska databaser. Det har jag fått vidimerat vid samtal med huvudmannen under denna vecka.

Även från SCB finns starka önskemål om att få använda denna databasverksamhet för att gå igenom allt det statistiska material som SCB har. Det skulle alltså vara förödande för forskningsverksamheten om databasverksamheten inte kan fortsätta. Dessutom bedrivs den till en billig kostnad. Budgeten i Jörn rör sig om 3,6 milj. kr. per år och på detta har man anställt 21 personer, varav de allra flesta kvinnor. I löner går ut 2,5 milj. kr. per år.

Inga andra arbetstillfällen skulle kunna skapas i denna bygd till så låg kostnad. Det talar för att arbetsmarknadsministern bör driva denna fråga

starkt för att kunna permanenta denna verksamhet. Det vore djupt olyckligt om den skulle upphöra.

Jag vet inte hur man skall kunna samordna de olika departementens arbete för att denna verksamhet skall få fortsätta, men jag har ett starkt önskemål om att så kan ske. Jag skall med intresse läsa budgetförslaget i januari för att se om där finns några positiva synpunkter på denna verksamhet.

Anf. 83 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Det är faktiskt på det sättet att vi har haft ett samarbete mellan de närmast berörda departementen om den här databasen och andra liknande problem. På senkvåren 1983 bildades en interdepartemental arbetsgrupp för att se över dessa frågor.

Vi har här haft beredskapsarbete under en lång tid och på ett sådant sätt att det egentligen inte överensstämmer med de bestämmelser och regler som gäller.

I Ramsele har man kunnat lösa frågan genom att slå samman den registreringsbas som fanns där med Svensk Arkivinformation i Ramsele. Huvudmannen har här varit riksarkivet, som har stora problem med verksamheten i dag men som ändå delvis kunnat lösa denna fråga.

När det gäller databasen i Jörn anser universitetet enligt de uppgifter jag har fått att denna verksamhet i och för sig är intressant men att man trots det ändå prioriterar den mycket lågt jämfört med andra aktiviteter som man bedriver. Om Karin Israelsson har rätt i sin uppfattning att prioriteringen nu skulle vara en annan finns det naturligtvis förutsättningar för huvudmannen att göra omprioriteringar inom sin egen verksamhet. Men detta stämmer alltså inte riktigt med de uppgifter som vi tidigare fått till departementet.

Denna verksamhet bedrivs fortfarande som beredskapsarbete, och det ankommer på länsarbetsnämnden att, vid en jämförelse med andra beredskapsarbetsprojekt, bedöma om man vill fortsätta att bedriva verksamheten på detta sätt.

Anf. 84 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för det förtydligande av svaret som hon gav i denna replik.

Jag förstår att universitetet har bekymmer med sin ekonomi; alla verksamheter bedrivs numera under en betydligt kallare stjärna än tidigare. Men just i detta fall tycker jag att arbetsmarknadsdepartementet har ett ansvar för arbetstillfällena i Jörn. De i denna verksamhet vid universitetet involverade personer som jag har haft kontakt med och som tycker att verksamheten är viktig har sagt mig att denna forskning har stor betydelse för framtiden. Även det förhållandet att SCB har ett intresse av att få sitt statistiska material bearbetat på dessa baser talar för att arbetsuppgifter verkligen inte saknas.

Jag gläder mig också åt att det finns en interdepartemental grupp som arbetar med dessa frågor. Jag hoppas att man fortsätter sina diskussioner från utgångspunkten att det är nödvändigt att dessa databaser får vara kvar. Jag

inser att vi även hemma i Västerbotten på länsnivå måste slåss för denna verksamhet och göra klart för alla inblandade att det är viktigt att verksamheten permanentas och i framtiden kan erbjuda kvinnor arbete i en bygd av Jörns karaktär.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1984/85:274 om möjligheterna att utnyttja övertid

Anf. 85 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Bengt Wittbom har frågat mig om regeringen avser att inom kort lägga fram förslag som innebär ytterligare begränsningar av, eller direkt förbud mot, möjligheterna att utnyttja övertid ute på arbetsmarknaden.

Frågan är ställd mot bakgrund av att jag i ett brev till arbetsmarknadens huvudorganisationer anhållit om uppgifter om vilka avtal om avvikelser från arbetstidslagets bestämmelser som träffats inom resp. område och om vilka arbetstagar kategorier som omfattas av dessa. Arbetsmarknadsparterna har också i övrigt ombetts att redovisa sina erfarenheter av den nya lagen.

Brevet skall ses mot bakgrund av att arbetstidslagen, som gällt sedan den 1 januari 1983, alltigenom är dispositiv. Genom lagen har parterna således haft möjlighet att såväl på central som lokal nivå ersätta lagens bestämmelser genom överenskommelser i kollektivavtal. Avsikten med min förfrågan är att regeringen skall få en överblick över hur dessa möjligheter utnyttjats i praktiken. Genom införandet av s.k. mertid för deltidsanställda, som arbetar längre än avtalad arbetstid, har också övertidsarbetets omfattning blivit oklar.

I samband med lagens tillkomst diskuterades f. ö. att en utvärdering borde genomföras efter en tid.

Jag utgår från att det material som nu kommer fram även kommer att behandlas i delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA). DELFA, där Bengt Wittbom f. ö. är ledamot, har också på förhand informerats om syftet med mitt brev till huvudorganisationerna.

Som ett direkt svar på Bengt Wittboms fråga vill jag framhålla att jag står fast vid det jag tidigare har sagt om övertiden. Visar det sig att den nya lagen medför att den tidigare långsiktiga trenden mot minskat övertidsuttag verkligen har brutits, är jag beredd att aktualisera ändringar av reglerna. Övertid i sig måste finnas. Det är också naturligt att övertiden ökar i en högkonjunktur. Problem kvarstår dock att få fram ordentlig statistik. DELFA arbetar med de här frågorna och undersöker möjligheterna att få fram en bättre övertidsstatistik bl. a. i samråd med SCB.

Anf. 86 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Skälet till att jag har ställt den här frågan är egentligen att arbetsmarknadsministern i ett interpellationssvar till mig den 14 maj i år, då vi diskuterade

ungdomsarbetslösheten, helt oförhappandes faktiskt tog upp frågan om möjligheterna att begränsa rätten till övertidsuttag. Arbetsmarknadsministern sade då bl. a. så här:

”Jag vet inte om industrins arbetsgivare är medvetna om de risker som de tar när de i dag, på det ena företaget efter det andra, sträcker sig så långt som de gör när det gäller att utnyttja övertiden. — — — Rösterna för att ändra lagstiftningen, för att minska möjligheterna till övertidsuttag, ökar nu för varje dag. Jag har här i riksdagen sagt att om den nya lagen långsiktigt visar sig ge en annan tendens när det gäller övertiden än den som vi tidigare har haft under en tioårsperiod, nämligen att vi får ett ökat övertidsuttag, kommer vi att behöva ändra lagen.”

Så sade alltså Anna-Greta Leijon i våras. Om jag satt ute i industrin skulle jag inte kunna tolka arbetsmarknadsministerns önskan om att få in uppgifter om övertidsuttaget som någonting annat än ”att nu börjar det bli dags”. Därför tycker jag det vore bra om arbetsmarknadsministern kunde deklarerat vilken regeringens ambition är. Är den att utnyttja övertidsuttaget och begränsningar i det till att försöka åstadkomma de nya jobb som man inte lyckats åstadkomma med sin politik i övrigt? Har regeringen samma uppfattning som en del ganska onyanserade debattörer i arbetstids- och sysselsättningsfrågan, nämligen att det finns ett utrymme för ett ganska stort antal nya jobb, om man försöker tvinga fram en ersättning av den arbetskapacitet som ligger i övertiden med heltidsarbetstillfällena?

Den här debatten om möjligheterna att genom en arbetstidsbegränsning öka sysselsättningen börjar få fotfäste också i Sverige. Vår uppfattning är att socialdemokratin och även delar av fackföreningsrörelsen i varje fall har intagit en mycket realistisk ståndpunkt när det gäller kraven på minskad arbetstid för att skapa fler jobb. Men vi ser nu en risk i att trycket på regeringen ökar i och med att dess sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik faktiskt inte har varit särskilt framgångsrik. Vi är också rädda för att de här tendenserna att ge sig på övertiden också kan leda till försök att reglera fram fler riktiga jobb. Vi delar naturligtvis regeringens oro över rekordarbetslösheten och den ständigt försämrade situationen på arbetsmarknaden. Men till skillnad från arbetsmarknadsministern tror vi inte att ytterligare inskränkningar av företagets möjligheter att arbeta på rimliga villkor kommer att förbättra situationen. Tvärtom kommer det med stor sannolikhet att ytterligare långsiktigt förvärpa arbetslösheten.

Anf. 87 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Det framgår av både det som Bengt Wittbom säger nu men i ännu högre grad av den fråga han har ställt, att han har tolkat det som jag sade i debatten med honom i våras på ett alldeles felaktigt sätt.

Han säger i sin fråga att jag umgicks med planer på att styra eller starkt begränsa företagets och de anställdas rätt att använda övertid som ett kortsiktigt medel att överbrygga flaskhalsarna i produktionen. Jag har aldrig sagt detta, men jag har framfört uppmaningar och önskan om att många företag hjälper till att lösa de problem som vi har på arbetsmarknaden, bl. a.

genom att anställa ungdomar med utnyttjande av de s. k. rekryteringsstöden. Det sade jag i debatten med Bengt Wittbom i våras.

Jag förde ganska många debatter om denna fråga. Jag hade en annan debatt i april månad med Lars-Ove Hagberg. Jag sade där följande, som jag citerar direkt ur protokollet:

”Vi ser i dag i samband med konjunkturuppgången att många branscher har problem med att rekrytera yrkeskunnig personal till vissa nyckelpositioner. S. k. flaskhalsproblem uppstår då. Ett förbud mot eller en kraftig begränsning av övertidsarbetet skulle i sådana fall kunna få svåra konsekvenser. Genom att företagen då skulle kunna tvingas tacka nej till order skulle slutresultatet på längre sikt kunna bli att alla anställda i de berörda företagen drabbades.”

Något förbud har alltså aldrig föresvävat mig – inte heller att man skulle kunna undgå sådana här flaskhalsproblem. Däremot är jag oroad över de rapporter som jag får från många håll ute i landet om att den nya övertidslagen faktiskt utnyttjas på ett sätt som riksdagen inte hade avsett att den skulle utnyttjas på.

Jag har alldeles nyligen från Svenska Bankmannaförbundet fått deras enkät om övertiden på bankområdet. Tiden är knapp i replikerna, jag säger därför som en del talare brukar säga till mig: Jag hoppas att Bengt Wittbom ger mig chansen att få en replik till, så att jag kan redovisa enkäten.

Anf. 88 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag får väl göra det. Även jag tycker att det är bra att Anna-Greta Leijon har nyanserat vad man uppfattade att hon faktiskt sade den 14 maj. Det som emellertid är litet märkligt i den här frågan är att det de facto måste vara så, att regeringen umgås med planer på att begränsa de nuvarande möjligheterna för företag och anställda att använda övertid på det sätt som de själva kommer överens om – mellan företagen och de anställdas organisationer.

Arbetsmarknadsministern sade faktiskt i debatten den 14 maj, vilket hon nu också bekräftat, att det nuvarande övertidsuttaget tyder på att det finns utrymme för fler nyanställningar i industrin. Det kan inte tolkas som något annat än att arbetsmarknadsministern faktiskt anser att det är möjligt att ersätta en hygglig del av det nuvarande övertidsuttaget med fasta anställningar. Det går inte riktigt ihop med den andra uppfattning som arbetsmarknadsministern gav uttryck för i talarstolen för en stund sedan, nämligen att om inte företagen får en möjlighet att genom den här flexibiliteten maximalt utnyttja sin kapacitet och ta order, kommer det på litet sikt att ge negativa effekter på sysselsättningen. – Detta går inte ihop.

Jag kan förstå att arbetsmarknadsministern kan vara trängd av en del intressen, som faktiskt vill försöka åstadkomma en kraftig begränsning av övertidsuttaget och som tror att vi därmed skall uppnå högre sysselsättning, men jag tycker att det vore bra om arbetsmarknadsministern i fortsättningen höll fast vid den senaste deklarerade uppfattningen, nämligen att begränsningar av övertidsuttag och möjlighet till flexibilitet i arbetslivet faktiskt bara

kommer att skapa negativa konsekvenser – och tyvärr också sämre möjligheter för industrin att sysselsätta fler människor.

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

Anf. 89 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! En del övertid är fullt skälig, annan är det inte, enligt min mening. Den nya övertidslagens bestämmelser innebar inte att riksdagen avsåg att långsiktigt öka övertidsuttaget i förhållande till vad som förekom tidigare. Man ville ha ett enklare, mera hanterligt system.

*Om möjligheterna
att utnyttja övertid*

Bankmannaförbundet har, som jag nämnde tidigare, gjort en enkät. Man har gått ut till 30 banker – ett urval som förbundet anser vara representativt på bankområdet. Men det är i och för sig inte någon vetenskaplig undersökning. Av resultatet framgår att övertids- och mertidsuttaget under första halvåret 1984 är stort. Om trenden håller året ut, vilket den tycks göra enligt de bedömningar som man gör nu, så blir över- resp. mertiden 35 % större 1984 än 1983. Enligt de beräkningar som Bankmannaförbundet har gjort motsvarar det 1 400 nya jobb.

Jag tror att varken Bankmannaförbundet eller någon annan menar att om man förbjöd den här övertiden skulle det komma 1 400 nya jobb. Men det framgår av undersökningen att det faktiskt också ibland förekommer övertid som egentligen inte borde förekomma, som helt enkelt beror på dålig personalplanering. Och jag hoppas att vi kan vara överens om att den nuvarande lagen inte skall utnyttjas för att skapa sådana förhållanden – och att vi på marginalen också kan få nyanställningar om vi skärper på detta område.

Anf. 90 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Min grunduppfattning, arbetsmarknadsministern, är att den gällande lagstiftningen i stort sett är bra, för den ger utrymme för parterna på arbetsmarknaden att både centralt och lokalt faktiskt kunna träffa avtal om hur övertiden skall tas ut och läggas ut. Jag har mycket stort förtroende för de fackliga organisationernas möjligheter att bedöma vad som är rimligt och inte rimligt och vad som behövs för att just det företag där de arbetar skall gå så bra som möjligt. Det är ju detta som alla värnar om – sin arbetsplats och sitt företag – för att man skall vara trygg i sitt jobb.

Det ligger mycket nära till hands att fråga om arbetsmarknadsministern tror att det är möjligt att i lag genomföra en så detaljerad reglering att man faktiskt i varje enskilt fall kan avgöra vilket övertidsuttag som är rimligt och vilket som inte är rimligt. Övertidsuttag uppstår ju – i alla fall i en marknadsekonomi i privata företag – när företag får order. De kan ju ramla in litet hur som helst – det beror på hur duktig man är. Får man inte ta ut den övertid som behövs, enligt överenskommelse med personalen, för att bli duktig, då blir det inga order. Så försök er inte på någon detaljreglering på arbetsmarknaden! Det här kan vi lämna till parterna. Jag tror att de klarar detta alldeles utmärkt.

Anf. 91 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag tror inte heller på en detaljreglering. Men det finns ju faktiskt på många håll en oro för att den nya lagen inte utnyttjas på det sätt som riksdagen har avsett – och som parterna avsåg när de träffade överenskommelse på detta område.

Friheten för parterna att träffa avtal, som jag är mycket angelägen om, måste användas på ett sådant sätt att vi också är säkra på att man kan följa de regler om skydd för arbetare i olika avseenden som vi har velat ställa upp här i riksdagen.

Om de närmare redovisningarna från de olika organisationerna ute på arbetsmarknaden och en ytterligare statistik visar att vi genom den nya arbetstidslagens bestämmelser fått ett utnyttjande som bryter den tidigare tendensen – som jag tycker är bra – till minskad övertid, då anser jag att det är dags att vi diskuterar hur vi skall göra i stället. Men där är vi inte än. Vad vi håller på med nu i arbetsmarknadsdepartementet är att skaffa oss bättre underlag, bättre kunskap, och få del av parternas synpunkter på den här frågan.

Anf. 92 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Det finns viss risk att det här blir tjatigt, men det är faktiskt så att en industrisektor i tillväxt ständigt kommer att uppleva flaskhalsar och ständigt stå i den situationen att man måste ta ut extra arbetstid för att kunna ta maximalt antal order, vara maximalt effektiv och ge maximal trygghet till sina anställda. Detta går naturligtvis i vågor. Tror man långsiktigt på expansion kommer man att anställa. Vi har inte nått dit än, arbetsmarknadsministern, och det är ett av regeringens bekymmer när det gäller sysselsättningsutvecklingen.

Jag vill ge det rådet att innan ni funderar över att i riksdagen uttala sådana här saker ha litet is i magen och vänta. För om industrin ser framför sig en stabil expansion kommer nyanställningar. Om industrin inte upplever expansion kommer inga nyanställningar, och ni kommer inte att åstadkomma ett enda jobb vare sig genom att stå här i talarstolen och tala om regleringar eller genom att faktiskt genomföra dessa. Då kommer detta att bekräfta för industrin att ni inte har förtroende för det sätt på vilket man inom industrin hanterar situationen.

Anf. 93 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Vad som har hänt under de två år då socialdemokraterna har haft regeringsmakten är att vi vänt den nedåtgående tendens som rådde i industrin. Under de borgerliga åren förlorade vi närmare 150 000 jobb inom industrin. Under de två år som vi nu suttit i regeringen har vi vänt utvecklingen. Sysselsättningen ökar nu inom industrin. Det är naturligtvis glädjande.

Vad Bengt Wittbom än ger för goda råd visar det sig faktiskt att det behövdes en socialdemokratisk regering för att åstadkomma en positiv anda i svensk industri.

Anf. 94 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Jag förstod att det här skulle komma, så jag tog med mig det officiellaste av all officiell statistik i Sverige på detta område, nämligen SCB:s indikatorer över vad som händer i näringslivet. Jag läser upp de siffror som är framtagna för den senaste jämförbara perioden, mellan 1982 och 1984. Det gäller tredje kvartalet 1982 jämfört med tredje kvartalet 1984. Vi kan konstatera att antalet sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden, i riktiga jobb, var 4 206 000 i tredje kvartalet 1982 och 4 200 000 tredje kvartalet 1984.

Er politik så långt har lett, arbetsmarknadsministern, till minus 6 000 riktiga jobb, i och för sig några fler i industrin men många färre på andra områden. Det är så att säga den nål som sticker hål i den sysselsättningsmyt som ni byggt upp. Ni har inte åstadkommit ett enda extra riktigt jobb med er politik. Detta är fakta.

Anf. 95 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Verkstadsberedningen kommer i dag med en konjunkturbedömning. Där meddelas att de 25 000 jobb som branschen förlorade mellan 1979 och 1983 bör kunna återtas 1984–1985.

Anf. 96 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Veckans Affärers rundfråga till 200 företag talar om att man nu är mycket bekymrad över att vi står inför samma situation som 1980, nämligen en nedgång i industriproduktionen under de närmaste tolv månaderna med 3 à 4 %, vilket omräknat i sysselsättningseffekt skulle innebära en större nedgång än den ökning vi haft under det senaste året, och detta i högkonjunktur. Så detta vittnar om något annat.

Det finns många siffror, och det är klart att man behöver siffror för att visa att man lyckats. SCB kan knappast anklagas för att vara tendentiös. Men vi skall inte ta upp denna fråga nu när vi talar om övertid.

Resultatet hittills, Anna-Greta Leijon, är minus 6 000 riktiga jobb och 66 000 konstlade jobb som gjort människorna bidragsberoende, dvs. AMS-arbeten. Det är SCB:s fakta. Så länge arbetsmarknadsministern inte kan motbevisa dessa föredrar jag att tro på SCB.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1984/85:266 om ökad satsning på pelletsanläggningar**Anf. 97** Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig i vilken omfattning det s. k. oljeersättningsstödet utnyttjats för att utveckla och marknadsföra pelletsanläggningar och om regeringen är beredd att göra särskilda insatser för att garantera produktion och avsättning beträffande Mora Pellets.

*Om ökad satsning
på pelletsanlägg-
ningar*

Riksdagen beslutade i december 1980 om stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m. (prop. 1980/81:49, NU 19, rskr 100). Beslutet innebar bl. a. inrättandet av en särskild fond, oljeersättningsfonden (OEF). Dess verksamhet överfördes den 1 juli 1983 till statens energiverk. För den första treårsperioden uppgick stödbehovet till 1 700 milj. kr.

Riksdagen beslutade i december 1983 om fortsatt stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m. samt för investeringar inom energiområdet för perioden den 1 januari 1984 – den 30 juni 1987. De anläggningar som har prioriterats när stöd lämnas är sådana som utnyttjar inhemska bränslen. Det totala stödet för perioden uppgår till 1 650 milj. kr. Därutöver kan stöd erhållas genom 1983 eller 1984 års investeringsprogram.

Resultatet av de nämnda åtgärderna har varit mycket goda. På mycket kort tid har användningen av inhemska bränslen ökat från en låg nivå till att i dag svara för en icke obetydlig del av värmeförsörjningen. Uppemot ett hundratal större pannor, eldade med inhemska bränslen, är i drift eller förväntas tas i drift inom den närmaste tiden. F. n. används totalt 53 TWh inhemska bränslen, motsvarande 5 miljoner ton olja, i det svenska energisystemet.

Mora Pellets AB erhöi i maj 1981 ett lån på 10 milj. kr. från oljeersättningsfonden, varav företaget lyfte 8 milj. kr. hösten 1983.

I december 1983 eftergav statens energiverk 8 milj. kr. av lånet med motiveringen att de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för verksamheten förutsågs utebli.

I december 1983 ansökte vidare Mora Pelletsfabrik om ett nytt lån hos statens energiverk om 18 milj. kr. Energiverket avslog ansökan med motiveringen att projektet visade för dålig lönsamhet.

Mot bakgrund härav är regeringen inte beredd att göra några ytterligare insatser för att garantera produktion och avsättning beträffande Mora Pelletsfabrik.

Anf. 98 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! På 1970-talet planerades ett femtiotal pelletsanläggningar. Nu har vi fem i drift. Därav är Mora Pellets en. Orsaken till denna nedgång har vi kunnat se dels i utvecklingens problem, dels i att samhället inte har tagit ett övergripande grepp över området. Man har inte haft någon samordnad planering för att ta vara på den inhemska utvecklingen. Jag skulle också vilja nämna en tredje orsak, nämligen ellinjen, om man får kalla den så. Kommuner och andra som har sysslat med planeringen har under lång tid varit mer intresserade av annat och blockerat utvecklingen.

Moras satsning på pellets skedde i den anda som angavs i bl. a. kärnkraftsdebatten. Man hade intentionerna att satsa på inhemska bränslen. Man gjorde det. Man var blåögd. Man gjorde många lokala misstag. Man var valhänt. I dag har detta kostat moraborna, från den äldste till den yngste, 5 000 kr. var, om man slår ut kostnaderna på alla.

Just nu försäljs Mora Pellets till ett Johnsonföretag. Det sker alltså en privatisering. Man kan ju fundera över varför denna privatisering sker – är

*Om ökad satsning
på pelletsanlägg-
ningar*

anläggningen oerhört olönsam eller inte?

Hur står detta i förhållande till den energipolitik som linje 2 stod för, nämligen att forskning och utveckling rörande förnybara energikällor skulle forceras under samhällets ledning? För det första har detta inte gjorts – det tror jag energiministern måste erkänna. För det andra måste Mora Pellets innebära ett fruktansvärt nederlag, eftersom här sker en privatisering. Det anses alltså finnas en marknad så att man kan fortsätta.

Beträffande de frågor som jag ställde, tycker jag det är väldigt positivt att man satsar på inhemska alternativ och att man använder oljeersättningsfonden. Men den fråga jag ställde om hur mycket som har satsats på pelletsanläggningar får jag inget svar på.

Den andra frågan gällde om regeringen inte längre vill satsa på Mora Pellets. Jag är litet förvånad över att en socialdemokratisk energiminister i dagens läge helt kan strunta i Mora Pellets och låta ett privat företag ta hand om den fortsatta verksamheten.

Varthän skall vi gå? Vilka är riktlinjerna för framtiden? Hur skall vi ha det med tillverkningen av pellets framöver? Det måste vara ganska oroande att ett privat företag kan ta hand om pelletstillverkningen i Mora.

Frågorna är alltså: Vad skall vi göra i framtiden? Vad skall vi satsa på?

Regeringen borde naturligtvis ha ingripit i ett tidigare skede och sett till att utvecklingen i Mora Pellets hade gått rätt väg. Genom att ett Johnsonföretag nu tar hand om verksamheten följer man en dålig väg.

Anf. 99 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Lars-Ove Hagberg blandar ihop en hel del saker, och jag skulle vilja hyfsa debatten.

Det energiuvecklingsprogram och energiforskningsprogram som vi – i stort sett i politisk enighet – lanserade under 1970-talet var till sin karaktär mycket vidsträckt och inte särskilt målinriktat. Det viktigaste var emellertid att få i gång verksamheter. Det gällde faktiskt också för många enskilda initiativ som togs.

I dag är vi i en situation när vi på ett helt annat och mer målmedvetet sätt kan satsa på det vi ser ger god ekonomi. Av barnsjukdomarna kan vi lära oss att vi måste utveckla hela system, från energiuvinningen – i detta fall skogsbränsle som används till energiändamål – till förbränningen i enskilda anläggningar. Vi har fått många lärdomar på den vägen.

Det är inget fel på regeringens beslutsamhet när det gäller satsningar – inte heller på satsningarnas omfattning. Men det har gjorts en hel del misstag ute på fältet. Det vore dåligt av oss att inte lära av dem.

Denna regering satsar mer än någon annan regering har gjort, både i pengar och när det gäller målmedvetenhet. Och för första gången har vi ett utvecklingsprogram som sträcker sig ända från grundforskning till praktisk introduktion.

Det är alldeles riktigt att det är inhemska bränslen som prioriteras. Men det är också rätt att det inte är pelletsanläggningar i första hand, utan anläggningar där det används inhemska bränslen i mindre förädlad form.

Anledningen är helt enkelt att det i dag ger den bästa ekonomin. Jag anser att det är en riktig utveckling, men vi fortsätter också att satsa på pellets och på användningen av pellets. Däremot betalar vi inte för illa skötta anläggningar därför att den som har varit ansvarig – vem det än är – inte har planerat för verksamheten på rätt sätt.

Anf. 100 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Det var inte särskilt mycket till hyfsning. Vad jag frågade efter var riktlinjer för framtiden.

Jag håller naturligtvis med Birgitta Dahl om att det är ett oerhört dilemma när någon, i en viss anda, har försökt bygga upp en anläggning i den tron att samhället skulle stödja verksamheten men staten sedan inte gör det. Man hade dåliga kunskaper i Mora, och nu står man där. Men vad ger det för lärdom för framtiden, energiministern?

Hur blir det när vi nu har ett Johnsonföretag inne på marknaden? Vad kommer det företaget att göra? Hur stämmer denna utveckling med linje 2:s uttalanden? Det är denna lilla problematik som jag vill ställa Birgitta Dahl inför.

Det kan ju vara ett exempel för framtiden, energiministern, att ett Johnsonföretag – privata intressen – kommer in i bilden när utvecklandet, enligt linje 2, skulle ske i samhällets regi. Min poäng är att det blir på detta sätt, om inte regeringen griper in. Naturligtvis kan ansvaret vältras över på centerpolitiker i Mora, men helhetsgreppet framöver måste väl ändå den socialdemokratiska regeringen kunna ta.

Vad händer med pelletstillverkningen i morgon? Användningen av pellets är i dag inte så lönsam som användningen av mindre förädlade bränslen, säger energiministern. Men frågan är vad som händer framöver. Jag tycker att energiministern har ett kortsiktigt perspektiv.

Jag anser att energiministern inte alls hyfsade debatten, tvärtom. Jag menar att regeringen sitter på två stolar. I en grannkommun till Mora initieras – av Birgitta Dahls partivänner – en debatt om en elsatsning. Jag undrar hur kommunernas energiplanering framöver kommer att se ut när man försöker sitta på två stolar samtidigt. I den ena kommunen skall man satsa på el och i nästa på inhemska bränslen. Det går inte i längden att hoppa så.

Anf. 101 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Så länge det fanns hopp om att Mora Pellets skulle kunna utvecklas på ett positivt sätt fick företaget ett mycket generöst stöd. Men då det stod klart att projektet inte var sunt gick inte staten med på att hålla det under armarna med konstlade medel. Vi tycker att de som var ansvariga skulle ta sitt ansvar.

Detta projekt skall jämföras med de hundratal andra projekt med inhemska bränslen som är välskötta och lyckade och som har fått stöd med mycket betydande belopp från regeringen. Sedan vi som företrädde linje 2 i energiomröstningen fick hand om energipolitiken har det antligen blivit fart

på framgångsrika företag och framgångsrika utvecklingslinjer när det gäller utnyttjande av inhemska bränslen. Det bästa exemplet är att det nu finns ett hundratal anläggningar på detta område som ett resultat av vårt arbete under två år.

Nr 53

**Fredagen den
14 december 1984.**

*Om ökad satsning
på pelletsanlägg-
ningar*

Anf. 102 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag är mycket tillfredsställd över varje framsteg som görs – det skall jag erkänna. Kritiken handlar om hur hela energipolitiken är sammansatt. Jag nämnde nyss att man sitter på olika stolar i olika kommuner när det gäller planeringen. Skilda intentioner uttalas ju här. Jag nämnde att man i grannkommunen till Mora är helt fascinerad av denna elkrafts- och vattenkraftsutbyggnad. Det är partikamrater till Birgitta Dahl som det handlar om där.

Jag tycker att energiministern skall fundera på en sak. Ett Johnsonföretag köper nu fabriken, och företaget betalar i och för sig inte någon billig slant. Man säger att man skall utveckla verksamheten. Endera är det lönsamt för detta företag att ta över verksamheten, och då överlastas förlusterna på kommunen och skattebetalarna, eller också gör företaget någon form av manipulation som kan hänföras till det skattetekniska området. I så fall tycker jag att energiministern skall studera detta.

Anf. 103 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jag kan försäkra att vi mycket noggrant följer vad som händer i Mora.

Riksdagen antog i går regeringens proposition om utvecklad kommunal energiplanering. Syftet med den är att man i kommunerna skall ha effektiva instrument för att där planera för en sådan utveckling av vårt energisystem som svarar mot de långsiktiga målen för svensk energipolitik såsom de har fastställts efter folkomröstningen. Det innebär – vilket är en grundläggande tanke i lagen – att man skall utnyttja de lokala resurserna på bästa sätt och att man skall få rätt fördelning i användningen av t.ex. el, som är ett utomordentligt bra energislag, och inhemska bränslen, som vi främjar av alla krafter.

Anf. 104 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag vill bara påminna om att utvecklingen kan gå regeringen ur händerna på det sättet att det kan komma in privata intressen. Se då till att linje 2:s klausul om att samhällsintresset skall vara med och styra också är med i bilden i framtiden. Man skall stävja den nuvarande tendensen att privata intressen tränger sig in både vad det gäller el och vad det gäller de inhemska bränslena.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1984/85:288 om svältkatastrofen i Etiopien**Anf. 105 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:**

Fru talman! Oswald Söderqvist har frågat mig vilken uppfattning den svenska regeringen har om vissa förhållanden i Etiopien. Han har hänvisat till uppgifter enligt vilka den etiopiska regeringen avsiktligt förhindrar hjälpinsatserna till vissa områden och använder den internationella hjälpen som ett led i det pågående inbördeskriget i framför allt provinserna Tigré och Eritrea.

Katastrofen i Etiopien, där drygt 7 miljoner människor svälter, har hårdast drabbat de norra provinserna Wollo, Tigré och Eritrea. Inbördeskriget har försvårat försörjningssituationen för människorna i dessa provinser.

Enligt Internationella Röda korskommittén som koncentrerar sitt hjälparbete till dessa konflikttrabbade provinser är det mycket svårt att undsätta svältande människor i avlägsna byar bortom större hjälpcentra. Detta har bidragit till att SIDA också lämnat stöd till enskilda organisationer som från Sudan sänder livsmedel till Tigré och Eritrea. Det bör dock framhållas att samstämmiga uppgifter från ett flertal bedömare pekar på att distributionen av förnödenheter i Etiopien är jämfört med många andra länder i liknande situation tämligen effektiv.

Enligt den information regeringen kontinuerligt erhåller från vår ambasad och vårt biståndskontor i Addis Abeba, FN och frivilligorganisationerna har den etiopiska regeringen inte funnit det möjligt att samarbeta med motståndsrörelserna i Eritrea och Tigré för att underlätta hjälparbetet. Enligt samma information tyder ingenting på att den etiopiska regeringen avsiktligt skulle förhindra hjälpinsatser till svältande människor i dessa provinser.

Anf. 106 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. För drygt ett och ett halvt år sedan ställde jag en liknande fråga till utrikesministern i samband med att de första larmrapporterna om en svältkatastrof började droppa in. Jag vet att också UD fick skrivelser om dessa förhållanden vid den tidpunkten. Det gläder mig att den uppfattning som utrikesministern redovisar i dag väl sammanfaller med vad utrikesministern sade till mig i frågedebatten den 12 april 1983.

Jag vill gärna citera ur utrikesministerns svar den gången:

”Den svenska regeringen följer kontinuerligt situationen i Etiopien.

Långvarig torka har försatt stora delar av Etiopien i ett svårt försörjningsläge. Livsmedelsbristen är särskilt stor i provinserna Wollo, Gondar, Tigré och Eritrea. Stora befolkningsgrupper har drabbats. F. n. lider närmare två miljoner människor av hungersnöd.

Enligt våra erfarenheter tar Etiopien väl hand om erhållet bistånd. Det hindrar inte att det i ett så fattigt land finns stora svårigheter att nå ut till alla hjälpbehövande.”

Detta sammanfaller som sagt väl med utrikesministerns svar i dag.

Orsaken till att jag ställt min fråga är att jag är av den uppfattningen att det pågår en kampanj både internationellt och här hemma i Sverige som går ut på att man försöker misstänkliggöra den etiopiska regeringens förmåga och framför allt vilja att nå ut till svältoffren. Det är ju, som vi alla känner till, en mycket stor katastrof. Det har också sagts att man från den etiopiska regeringens sida inte i tid har uppmärksammat denna katastrof. Det faktum att vi för ett och ett halvt eller snart två år sedan visste om förhållandena, att den etiopiska regeringen då gick ut och bad om hjälp och varnade för den här situationen, motsäger dessa påståenden. Jag tycker att det var ett mycket bra svar som jag fick av utrikesministern.

Jag vill ställa en kompletterande fråga. Utrikesministern talar om enskilda organisationer som lämnar stöd från Sudan. Avser utrikesministern därmed den organisation som kallas War on Want och som på ett ganska egendomligt sätt har försökt ta hand om distributionen och mot den etiopiska regeringens vilja försökt påverka hjälpsändningar, speciellt i de norra delarna av landet?

Anf. 107 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Det råder en allvarlig och väpnad konflikt mellan å ena sidan den etiopiska regeringen och dess trupper och å andra sidan olika befrielseörelser. Den etiopiska regeringen har inte kontroll över alla delar av landet. Nöden är stor också i de delarna, och vi försöker att få fram livsmedel till de människor som befinner sig i dessa områden. Därmed kan vi alltså inte gå genom den etiopiska regeringen i första hand utan får välja andra vägar. Det blir således svenska organisationer som får bedriva samarbete med andra organisationer. Men i viss mån sänder de också själva ut människor på farofyllda uppdrag, vilka kommer att vara vår kanal i detta sammanhang. Den organisation som Oswald Söderqvist nämnde har vi – såvitt jag vet – inget samarbete med.

Anf. 108 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Min uppfattning skiljer sig inte från utrikesministerns när det gäller dennes analys av läget i Etiopien. Vi vet att där pågår, och har pågått i många år, ett krig och att det därför naturligtvis är svårt att nå ut med hjälp till människorna i området.

Jag tycker att utrikesministerns besked här var ett bra besked, nämligen att Sverige inte samarbetar med organisationen War on Want. Från den organisationens sida har man uppträtt på ett sätt som verkligen kan ifrågasättas i internationella sammanhang. Jag hoppas att man från svensk sida inte heller i fortsättningen kommer att ha något samarbete med den organisationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om rätten att när-
vara vid intervjuer
med utrikesminis-
tern*

17 § Svar på frågorna 1984/85:293 och 297 om rätten att närvara vid intervjuer med utrikesministern

Anf. 109 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jan-Erik Wikström har ställt följande två frågor till mig:

Vad var skälet till att journalisten vid TV-Aktuellts invandrarredaktion Tonchi Percan inte fick delta i intervjun med utrikesministern och avser statsrådet att vid senare tillfälle ge Percan en sådan möjlighet?

Tänker utrikesministern vidtaga några åtgärder för att motverka det intryck som man kan få utomlands, att den svenska regeringen har blivit beredd att falla undan för utländska påtryckningar i liknande sammanhang?

Ulla Tillander har ställt följande fråga till mig:

Har statsrådets vägran att ta emot journalisten från Aktuelltts invandrarredaktion berott på att den svenska regeringen har tagit otillbörlig hänsyn till de önskemål som tidigare uttryckts från det lands sida som utrikesministern nyss besökt?

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Inför mitt officiella besök i Jugoslavien bad TV-Aktuellts invandrarredaktion om en intervju. Jag sade att intervjun borde göras efter mitt besök i Jugoslavien, vilket accepterades. Intervjun skulle utföras av en journalist vid TV-Aktuellts invandrarredaktion vid namn Vladimir Savic, vilken också infann sig på avtalad tid på utrikesdepartementet och genomförde intervjun med mig. Savic fick svar på alla sina frågor och nämnde varken före eller under intervjun att invandrarredaktionen hade anledning till något missnöje. Då emellertid ett par av hans frågor hade en egendomlig utformning frågade jag honom efter intervjun vad som åsyftats med dessa frågor. Först nu fick jag höra att ytterligare en medarbetare från TV-Aktuellt hade önskat närvara vid intervjun.

Vid intervjutillfället framhölls att det var angeläget att intervjun gjordes på den utsatta dagen för att kunna sändas vid nästkommande invandrarprogram på serbokroatiska. Intervjun har emellertid inte sänts, enligt uppgift därför att man inom invandrarredaktionen blivit irriterad över att inte ytterligare en journalist, förutom Savic, fått närvara vid intervjutillfället.

Låt mig slutligen framhålla att jag varken när jag gav intervjun eller vid något annat tillfälle har utsatts för påverkan att vägra journalister tillträde.

Anf. 110 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret, vilket kom föredömligt snabbt. Jag framställde nämligen min fråga i måndags.

Uppseendeväckande information har givits i dagspressen, i radio och TV om att en svensk journalist vägrats delta i en intervju med utrikesministern. Journalisten avvisades, enligt samstämmiga uppgifter, i porten till utrikesdepartementet. Man hänvisade till att hans närvaro skulle vara "alltför känslig".

Senare har UD:s presschef, Lars Lönnback, gjort avbön. I en tidning säger han följande: "Vi fattade ett felaktigt beslut. Vi borde ha arbetat för att

journalisten Percan fått vara med vid intervjun med utrikesminister Lennart Bodström.”

Som svar på min fråga hade jag väntat mig att utrikesministern rakt och enkelt skulle erkänna att ett misstag begåtts och att han skulle beklaga detta och lova att ett sådant misstag inte skulle upprepas.

Svaret från utrikesministern rymmer egentligen inte något svar på de frågor som har ställts. Jag skulle därför vilja fråga utrikesministern – och jag gör det med utgångspunkt i att ett misstag kan hända i de bästa familjer: Var det ett misstag att Tonchi Percan avvisades av UD:s tjänstemän? Kommer han – om han nu eller framdeles begär det – att få göra en intervju med utrikesministern?

Anf. 111 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga.

Till en början vill jag notera att utrikesministern inte försvarar den händelse då den svenske journalisten från TV-Aktuellts invandrarredaktion plötsligt blev avvisad av tjänstemän vid UD:s pressbyrå, men utrikesministern tar inte heller avstånd från det som skedde.

Det har framkommit i pressen tidigare – och det styrks också av vad Lennart Bodström säger i sitt svar – att han själv var ovetande om det inträffade. Jag vill med anledning av svaret knyta några reflexioner till det som hänt.

För det första vill jag ta fasta på den kraftiga reaktionen från journalistkretsar mot det som skedde. Den var spontan och uppriktig och ett uttryck för vrede och bestörtning. Man reagerade på det enda riktiga sättet när man i ett land som Sverige, med betryggande demokratiska rättigheter, plötsligt stöter på fasoner som diametralt strider mot dessa rättigheter och som absolut inte hör hemma här.

Den andra reflexion som det finns anledning att göra gäller det förhållandet att ett sådant intermezzo trots allt äger rum. De ansvariga på UD:s presstjänst säger att de har handlat reflexmässigt. Men ”reflexmässigt” kan ju inte betyda annat än vanemässigt, utan eftertanke, tanklöst. När man på UD:s presstjänst handlar reflexmässigt i en situation då det gäller att fatta snabba beslut är det märkligt att man fattar ett beslut i en riktning som strider mot grundläggande demokratiska rättigheter. Det är det motsatta beslutet som borde ha varit det reflexmässiga.

Det finns ett annat motiv som jag också vill peka på. Situationen var så känslig, har det sagts – ordet ”känslig” är nästan ett nyckelord. Jag frågar: Känslig för vem? Jo för en utländsk ambassad som haft panna att ställa krav på svensk TV beträffande vem som skulle anställas och inte anställas. Situationen var känslig, fick journalisten höra – det skulle vara för känsligt om utrikesministern syntes sida vid sida med en person som är persona non grata i sitt hemland och kunde förväntas ställa en del kritiska frågor om förhållandena i detta land. Det är nog bra med finkänslighet, men den borde ha varit riktad åt rätt håll, nämligen mot den journalist som är svensk medborgare och som drastiskt visades bort. Finkänsligheten riktades i stället

åt ett håll där klarspråk vore på sin plats.

Jag tror att utrikesministern bör ge sin presstjänst litet råg i ryggen, så att man inte förfaller till den finkänslighetens servilitet som lätt kan bli vanemässig.

Därför vill jag sluta med att fråga om utrikesministern tänker vidta några åtgärder, så att detta blir en engångsföreteelse.

Anf. 112 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! När saken fått så stora proportioner och efter att ha tänkt ytterligare på detta, har UD:s presstjänst förklarat att man beklagar att Percan inte fick närvara när Savic gjorde den intervju som var avtalad.

Därmed borde saken vara utagerad. Det är saligt att förlåta, brukar det sägas. Om det förhåller sig så borde väl indignationen nu kunna lägga sig hos den eller dem som känt sig kränkta.

Jag tycker det är att gå till överdrift att därutöver begära att jag, som till alla delar har fullgjort vad som krävts av mig, skulle ge mig ut på någon extra botgöravandring.

Jag har ansträngt mig att trots ett pressat program ge invandrarredaktionen tid för en intervju, så att programmet kunde sändas i ett förestående invandrarprogram. Jag har infunnit mig på utsatt tid. Jag har tagit emot den journalist som beställt tiden. Jag har utan varje undantag besvarat alla hans frågor. Programmet har ännu inte sänts.

Sedan ställer man här frågan om jag skall ta emot vederbörande för en ny intervju. Skulle det inte ligga närmare till hands att ifrågasätta om inte den intervju borde sändas som faktiskt har spelats in?

Anf. 113 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag tycker att utrikesministern väljer en svår väg i sitt försvar.

Jag sade att ett misstag kan hända i de bästa familjer. Jag har varit med om att som ansvarigt statsråd få erkänna misstag som i realiteten har begåtts av *medarbetare*. Men det kan vara nödvändigt att göra på detta sätt, så att inte någon oklarhet kvarstår.

Det som gjorde mig bekymrad var att utrikesministern nu närmast framstod som kränkt därför att journalisterna hade reagerat. Men det är väl naturligt att företrädare för journalisterna reagerar, när en representant för kåren blir bemött på det sätt som skedde vid UD.

Jag tycker alltså att det naturligaste för utrikesministern hade varit att säga: Ett misstag har skett. Jag som ansvarig för utrikesdepartementet beklagar detta – misstaget skall inte upprepas. Skall det vara så svårt att göra detta?

Sedan kan man ibland känna sig kränkt på både det ena och det andra sättet genom journalisternas framfart. Men det är inte detta som är det avgörande, utan det avgörande är: Kan vi räkna med att ett liknande bemötande inte kommer att ske i framtiden från UD:s sida?

Anf. 114 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Att det här fallet väckte speciell uppmärksamhet berodde ju på att det är samme journalist som vid upprepade tillfällen tidigare har varit utsatt för påtryckningar från samma utländska makt. Jag tror att det finns de som upplever att detta närmar sig personföljelse, och sådant får man helt enkelt inte stillatigande låta passera. Man borde sätta en ära i att högt och otvetydigt avvisa sådana försök en gång för alla.

Det är visserligen viktigt med goda och vänskapliga förbindelser, men det får inte finnas minsta misstanke om att man har dem till priset av eftergifter från vår sida på vitala punkter:

Anf. 115 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag har inte påstått att jag har blivit kränkt. Möjligen kan man säga att de har blivit kränkta som inte fick se det program som det var så nödvändigt att spela in.

Vad beträffar fortsättningen, så har jag väl gjort klart att alla journalister kommer att behandlas lika. Den som har bestämt tid för en intervju kommer att få denna intervju. I övrigt hänvisas man till de presskonferenser som hålls.

Vi har 150 utländska journalister i Stockholm. Vi har ett stort antal tillresande utländska journalister. Vi har ett stort antal svenska journalister som arbetar med utrikespolitik. De är alla likställda. De legitimeras inte av utrikesdepartementet, även om en del har önskat att vi skulle utställa något slags legitimationskort. Har de sin tidnings, sin redaktions förtroende, så har de också tillträde på lika villkor.

Anf. 116 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag förmodar att det här var det närmaste som utrikesministern kunde komma ett erkännande av att ett misstag har skett. Det är märkligt att det svåraste svenska ord som vi känner är ordet förlåt. Det är litet grand av det som skulle behövas: Ett misstag har skett. Vi beklagar detta. Vi ber om ursäkt.

Det tycker jag faktiskt hade varit på sin plats.

Anf. 117 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag vill än en gång uttrycka den förhoppningen, att utrikesministern verkligen ser till att det vidtas åtgärder, så att en sådan här händelse vid UD:s presstjänst blir en engångsföreteelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:70**Anf. 118 Statsrådet ROINE CARLSSON:**

Fru talman! Jag vill anmäla att Per Westerbergs interpellation nr 1984/85:70 om verksamheten vid Zenith Shipping AB på grund av arbetsbelastning kommer att besvaras först den 11 januari 1985.

*Om statliga företags
beställningar
utomlands***19 § Svar på fråga 1984/85:229 om statliga företags beställningar utomlands****Anf. 119** Statsrådet ROINE CARLSSON:

Fru talman! Jörn Svensson har med hänvisning till det aktuella läget för Uddevallavarvet frågat industriministern om denne vill medverka till att statliga företag inte medvetet förlägger stora beställningar utomlands, när motsvarande kapacitet och kompetens finns vid andra, likaledes statliga, företag i Sverige.

Frågan har överlämnats till mig.

Statliga företag måste för att uppnå tillfredsställande lönsamhet köpa in varor och tjänster till bästa möjliga villkor. Jag anser därutöver att statliga företag vid sina inköp bör undersöka om andra statliga företag med lämplig kapacitet och kompetens kan leverera de önskade varorna eller tjänsterna till konkurrenskraftiga villkor. Jag utgår från att så sker. Inköp av statliga myndigheter och affärsverk regleras av upphandlingsförordningen.

Anf. 120 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret, men det är av kända skäl inte stor mening att ha någon mer omfattande debatt om den här saken på grund av inträffade händelser sedan frågan ställdes. När jag senast tog upp Uddevallasituationen och ställde frågan till industriministern blev jag hänvisad till arbetsmarknadsministern. Jag beklagar litet grand att jag då inte var tillräckligt vaken för den signalen, eftersom jag då naturligtvis borde ha förstått att det fram i december skulle ha fattats sådana beslut om Uddevallavarvets öde att denna fråga helt och hållet var en fråga för arbetsmarknadsministern och inte för industriministern.

Emellertid finns det kvar en liten principfråga som det kunde vara intressant att en aning utveckla. Det är den fråga som gäller konkurrensen beträffande prissättningen mellan företag, företrädesvis varv, i olika nationer. Om mina uppgifter är riktiga hade Uddevallavarvet offererat ett pris på 260 miljoner till statens järnvägar, medan det norska rederiet hade offererat 180 miljoner. Det är alltså 80 miljoners skillnad. Det skulle vara intressant att höra om biträdande industriministern menar att denna stora skillnad i det offererade beloppet mellan två länder som måste ha en likartad kostnadsstruktur verkligen kan spegla någon konkurrens på lika villkor eller någon verklig skillnad i kostnader. Måste inte här på den norska sidan föreligga sådana ting som kraftigt snedvrider konkurrensen? Hur tänker man i regeringskretsarna inför sådana exempel?

Anf. 121 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Fru talman! Den fråga som Jörn Svensson ställer senast kan jag till viss del verifiera. Sverige har haft ett mycket uttalat intresse av att olika varvsnationer skall uppträda likartat på marknaden. Det här arbetet har framför allt rört sig inom OECD:s ram. Men lika fullt känner vi att olika länder är mycket innovationsrika på det här området, och i det här fallet har det just fått dessa

konsekvenser. Jag tror inget land i längden har någon nytta av dessa olikheter i uppträdandet. Jag bara konstaterar att detta är vad som har inträffat i det här fallet.

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

Överläggningen var härmed avslutad.

Om varvsnäringen

20 § Svar på interpellation 1984/85:68 om varvsnäringen

Anf. 122 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Fru talman! Elving Andersson har frågat mig följande:

1. Vilka åtgärder planerar regeringen vidta för att uppfylla riksdagsbeslutet om att vi skall ha två nybyggnadsvarv i Sverige?
2. Om regeringen inte avser att ingripa för att avhjälpa den akuta krisen vid Uddevallavarvet och varvet således riskerar en nedläggning, vilka åtgärder avser regeringen att i så fall vidta för att klara sysselsättningssituationen i Uddevallaregionen?

Riksdagen fastställde den 1 juni 1983 varvspolitiken till utgången av år 1986. Produktionsstödet för varven, de s. k. avskrivningslånen, förlängdes i syfte att om möjligt bevara fartygsproduktion på en sänkt kapacitetsnivå vid de två nybyggnadsvarven inom Svenska Varv, Uddevallavarvet och Kockums. Enligt beslutet skall dock Svenska Varv anpassa produktionskapaciteten ytterligare till marknadsförutsättningarna om så erfordras.

Uddevallavarvets och Svenska Varvs styrelser har den 11 december i år beslutat förbereda nedläggning av Uddevallavarvet och inleda MBL-förhandlingar om detta. Skälet är främst att marknaden för bulk- och tankfartyg ytterligare har försämrats sedan 1983 års riksdagsbeslut.

Vad avser Elving Anderssons andra fråga har statsrådet Anna-Greta Leijon i sitt svar till Siri Häggmark nyss lämnat en redovisning av de åtgärder regeringen ämnar vidta för att möta de sysselsättningsproblem som kan uppstå i Uddevallaregionen.

Anf. 123 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka Roine Carlsson för svaret på min interpellation och inledningsvis konstatera, att situationen nu är helt annorlunda jämfört med hur den var då jag skrev min interpellation, genom att regeringen via styrelsen för Svenska Varv nu har beslutat att lägga ned Uddevallavarvet. Beslutet har emottagits med stor bestörtning i Uddevalla och i hela mellersta och norra Bohuslän. Bestörtningen är särskilt stor beroende på att socialdemokraterna i valrörelsen 1982 framställde sig som garant för sysselsättningen, och socialdemokraterna hävdade lokalt i Uddevalla att de aldrig skulle kunna medverka till att några jobb försvann vid Uddevallavarvet.

Varvspolitiken har ju varit uppe till behandling åtskilliga gånger under årens lopp i riksdag och regering, och tydligen har nu socialdemokraterna bytt uppfattning. De har ju också tidigare, under de icke-socialistiska regeringarnas tid, drivit en mycket opportunistisk varvspolitik.

Låt mig, fru talman, redovisa ett par citat som jag har hämtat från en socialdemokratisk partimotion (1978/79:141) som berör vissa varvsfrågor:

"Inte minst med hänsyn till den omfattande personalminskning som tidigare skett och fortfarande pågår vid varven och det utomordentligt allvarliga arbetsmarknadsläget vid varvsorterna är det enligt vår mening oacceptabelt att regeringen inte ens tar så mycket ansvar för dem som är anställda vid varven att omfattande avskedanden kan undvikas."

I samma motion säger man vidare: "Samtidigt måste för det andra de samhällseliga kraven på att omställningar skall ske i socialt acceptabla former tillgodoses. Omställningar som resulterar i en omfattande arbetslöshet kan inte accepteras från samhällsekonomska, sociala eller mänskliga utgångspunkter."

Vad är det som har inträffat sedan 1979 som gör att vad man sade då inte gäller i dag?

Med de här citaten som bakgrund är det för mig oförståeligt att regeringen nu har fattat det mycket drastiska beslutet att under en väldigt kort tidsperiod avveckla Uddevallavarvet. När varvsfrågorna senast var uppe till behandling i riksdagen under våren 1983 gjorde vi från centerpartiets sida den bedömningen att det i framtiden inte skulle finnas utrymme för två stora nybyggnadsvarv i Sverige. Vi föreslog därför att riksdagen skulle besluta att omstrukturera Kockums varv för annan verksamhet, framför allt inriktad på tung verkstadsindustri, och att Uddevallavarvet skulle behållas intakt för nyproduktion av fartyg. Att vi den gången valde den lösningen berodde på att det fanns större möjligheter att klara en omstrukturering av Kockums än det fanns i Uddevalla, bl. a. beroende på varvsanläggningen som sådan men också beroende på att den regionala arbetsmarknaden hade helt andra förutsättningar att klara en sådan omstrukturering i Malmöregionen än i Uddevallaregionen.

Det har nu tyvärr visat sig att vi från centerns sida gjorde en korrekt bedömning, nämligen den att det inte finns utrymme för två stora nybyggnadsvarv, men vi har nu i stället hamnat i den situationen att det är Uddevalla som skall avvecklas. Om vi på våren 1983 hade fått gehör för de idéer som vi hade från centerns sida, hade situationen i Uddevalla och i Bohuslän i dag varit en helt annan, och jag är övertygad om att det då inte hade funnits några diskussioner om att lägga ned Uddevallavarvet.

Men riksdagens majoritet beslöt 1983 alltså att inriktningen av varvspolitiken skulle vara att vi skulle ha kvar två nybyggnadsvarv i Sverige. Det är alltså dessa intentioner som nu inte har följts upp av regeringen. Man har i stället, utan att frågan har behandlats i riksdagen, beslutat avveckla varvet i Uddevalla. Det finns i det här sammanhanget också anledning att peka på att det, av de drygt 20 miljarder kronor som staten totalt har satsat på varvsnäringen, endast är en mycket liten del som har kommit Uddevallavarvet till godo. Totalt sett kan man inte hävda att verksamheten vid Uddevallavarvet under åren har varit tärande från samhällsekonomsisk synpunkt. Jag menar för min del att det hade funnits all anledning att låta Uddevallavarvet fortleva för att, i den uppgång som vi vet måste komma förr

eller senare i den internationella varvskonjunkturen, kunna vara med som en av världens mest effektiva och moderna anläggningar för fartvagnsproduktion.

När det gäller min andra fråga, som berör regeringens åtgärder för att klara sysselsättningsituationen vid en varvsnedläggelse, hänvisar statsrådet i sitt svar till det svar som Anna-Greta Leijon tidigare här i dag har lämnat till Siri Häggmark. Tyvärr måste jag konstatera att detta svar innehåller lika litet av konkreta förslag som de pressmeddelanden som tidigare har kommit från industri- och arbetsmarknadsdepartementen.

När man talar om sysselsättningsituationen i regionen handlar det inte enbart om de ca 2 400 personer som är direkt anställda vid varvet. Anställda i ungefär ett femtiotal mindre företag, som är underleverantörer till varvet, berörs också. Dessutom finns det andra företag i Uddevalla som har varslat om uppsägning eller beslutat om nedläggning. Totalt torde det röra sig om 5 000–6 000 personer, som inom en ganska nära framtid hotas av arbetslöshet. Det handlar om långt mer än hälften av alla industrisysselsatta i regionen. Det krävs nu statliga insatser av aldrig tidigare skådat slag för att mildra effekterna av denna kris.

I regeringens proposition angående varvspolitiken 1983 beräknade statsrådet Roine Carlsson de samhällsekonomiska kostnaderna för en avveckling av Uddevallavarvet till ungefär 2 000 milj. kr. Jag utgår nu ifrån att man från regeringens sida är beredd att ställa upp med statliga pengar i den storleksordningen. Men som vi alla vet räcker det många gånger inte med enbart pengar för att kunna skapa nya jobb. Jag är av den uppfattningen att den ettåriga respittid som Uddevallavarvet har fått är alldeles för kort. Det finns inga praktiska möjligheter att få fram nya jobb i den omfattning som fordras under en så kort tidsperiod som ett år.

I olika sammanhang brukar man hänvisa till att det finns en expanderande arbetsmarknad i grannkommunen Trollhättan och menar att där finns en del av lösningen på Uddevallas sysselsättningsproblem.

För det första bör det påpekas att för de allra flesta av dem som är berörda av varvsnedläggningen i Uddevalla är inte de lediga jobb som finns i Trollhättan tillgängliga. Vad man där i första hand söker är ungdomar, helst med specialutbildning.

För det andra kan vi från Uddevallas sida inte acceptera att Uddevalla på något vis skall förvandlas till en sovstad, där människor bara bor och måste pendla till andra orter för att få sin utkomst. Därför är det viktigt att här i dag slå fast att alla ansträngningar måste inriktas på att skapa en fungerande arbetsmarknad i Uddevallaregionen som inte bygger på utpendling.

Det är tusentals människor i Uddevalla och i mellersta Bohuslän som i dag känner en mycket djup oro inför framtiden. Det är en mycket dyster julklapp som regeringen under den gångna veckan har gett dem. Dagens frågedebatt här i riksdagen har tyvärr inte gett några besked, som kan stilla den oro som dessa människor känner.

Jag vill avslutningsvis ställa ett par kompletterande frågor till Roine Carlsson:

1. Hur omfattande statliga insatser är man beredd att sätta in? Är regeringen beredd att ta fram de två miljarder kronor som man tidigare har beräknat att en nedläggning av Uddevallavarvet skulle komma att kosta?
2. Tror Roine Carlsson att det finns möjligheter att skaffa fram nya jobb i den storleksordning som jag här tidigare har beskrivit under den korta tid, ett år, som står till förfogande, innan varvet skall vara avvecklat?

Anf. 124 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! Jag hade hoppats att diskussionen om Uddevallaproblematiken här i dag skulle präglas av funderingar och idéer om hur man tillsammans över alla gränser skall försöka medverka till att lösa de problem som egentligen är oerhörda. Jag hörde på Dagens Eko i dag att om samma situation hade inträffat i Storstockholm, då hade 45 000 människor blivit utan arbete.

Elving Andersson antyder tyvärr här i talarstolen – och det är inte första gången utan det har hänt vid åtskilliga tidigare tillfällen – att det finns lokala politiker från Uddevalla, och då menar han naturligtvis mig, som i valrörelser och vid andra tillfällen har ställt ut en mängd löften. Sådana uppfattningar sprider Elving Andersson. Om man upprepar sådant tillräckligt ofta upplever människor det naturligtvis som sanningar. Jag tycker att Elving Andersson, som ändå borde vara en ansvarig politiker, skulle fundera litet på vad det är han säger.

Verkligheten är den att i den situation – men det är i och för sig ganska meningslöst att tala om detta i dag – som vi levde i före 1983 års riksdagsbeslut hävdade Uddevallavarvet och de anställda att det inte gick att dra ned på kapaciteten. Varvsnäringen och varvet krävde ett visst antal människor för att man skulle kunna klara situationen. Det är självklart att vi som politiker från Uddevalla då måste hävda denna uppfattning. Sedan uppkom emellertid den situationen att både de fackliga organisationerna och företagsledningen i Svenska Varv kom fram till att det går att dra ned på kapaciteten, om man vidtar vissa åtgärder. Det tyckte vi naturligtvis inte om. Det innebar att arbetsuppgifterna försvann för omkring 400 människor.

Elving Andersson påstår att centerpartiet skulle ha alternativ när det gäller varvsfrågan. Människor kan eventuellt få uppfattningen att Elving Anderssons parti skulle ha haft en offensiv varvspolitik, som man talade om förra året. Det är ingalunda så. Centerns varvspolitik kallade jag då för ihoprafsat strunt. När man talade om en omstrukturering av Kockums, då menade man från centerns sida att detta skulle ske efter 1985. Under 1986 skulle Kockums omstruktureras. Till vad? Skulle man konkurrera med Arendals varv om verksamhet? Det fanns över huvud taget ingenting i centerns varvspolitik som hade någon substans.

Vad förra årets riksdagsbeslut handlade om kan vi ha olika uppfattningar om. Man kan tycka att varvsnäringen fick för litet pengar. Vi socialdemokrater i Bohuslän hävdade ju att varven kanske borde ha fått mer pengar och att man borde studera varvsnäringens utveckling även efter 1985. Men det är ju så här i livet att man inte kan blunda för verkligheten. Även om vi då inte fick

gehör för vår linje, utgjorde i varje fall inte centerns politik något alternativ på detta område.

Man kan i detalj studera vad centern egentligen föreslog inför förra årets riksdagsbeslut beträffande avskrivningslån. Centerns talesman i varvsdebatten, Ivar Franzén, sade då att centern biträdde utskottsmajoriteten då det gäller en förlängning av avskrivningslånen men på den lägre nivån, beräknad till 25 kr. per produktionstimme. Det var alltså centerns förslag. Regeringens förslag när det gällde avskrivningslånen var, om jag inte har räknat fel, omkring 57 kr. per produktionstimme.

Det är därför litet falskt av Elving Andersson att i den allmänna debatten vilja ge ett intryck av att centern skulle ha något alternativ när det gäller varvsfrågan. Det är ju ingalunda så. Centerpartiet hade framför allt mindre pengar.

Herr talman! Eftersom Elving Andersson försöker utmåla sig själv och sitt parti såsom ett parti, som skulle bedriva en offensiv varvspolitik, har jag velat ta dessa minuter i anspråk för att tala om för kammarens ledamöter och naturligtvis också få antecknat till protokollet att det inte är på det sättet. Det är emellertid viktigt att vi tillsammans försöker klara problemen.

Det finns ändå en del frågor som människor ställer sig efter att ha läst i pressen. De frågar: Varför kunde inte varvet få fortleva när det fanns order? Uddevallavarvets ledning har ju förklarat att order är på gång och att man borde ha kunnat få litet mer tid. Människorna vill självfallet få reda på sanningen. Det vore bra om statsrådet med utgångspunkt i att det naturligtvis finns expertis på detta område kunde svara på frågan: Hur ser marknaden för fartysproduktion ut? Finns det någonting som talar för att man skulle kunna vända på situationen och få en ljusning under de närmaste åren?

En annan fråga, som jag också skulle vilja ha belyst av statsrådet, handlar om Svenska Varv och inriktningen av dess verksamhet i framtiden. Kommer Svenska Varv att medverka till att försöka skapa alternativ på varvsområdet? Man bör naturligtvis ta till vara den kunskap, de erfarenheter och de duktiga medarbetare som finns på varvet. Regeringen – även vi andra politiker och näringslivet samt över huvud taget alla som kan medverka till att skapa möjligheter till en trygghet för människorna i framtiden – har ett stort ansvar i denna situation.

Jag läste ett inlägg av industriminister Thage Peterson i dagens nummer av Aftonbladet. Han säger där: "Vi lämnar ingen i sticket. Åtgärderna kommer att finnas och vara i gång i samma takt som folk lämnar varvet. Ingen skall behöva gå utan ett alternativ ---." Detta är naturligtvis väldigt starka ord. Vi sätter stor tilltro till att man skall kunna åstadkomma denna modell. I den dystra situationen i Uddevalla har regeringen verkligen en chans att visa vad som är regeringens politik när det gäller sysselsättningsfrågorna.

Det är helt klart att om regeringen inte uppfyller de förväntningar som människor har på regeringens sysselsättningspolitik, då blir detta inte enbart en fråga för oss i Uddevalla och Bohuslän, utan då blir det en fråga för hela landet. Människorna runt om i landet följer naturligtvis utvecklingen för att se hur det kommer att gå för Uddevalla i framtiden. Därför är jag helt

övertygad om att det som regeringen har uttalat är förpliktande. Vi räknar naturligtvis med att man i regeringen arbetar från den utgångspunkten, att man så snabbt som möjligt med olika insatser skall klara problemen för människorna i Uddevallaregionen och i Bohuslän och att man skall försöka finna alla de möjligheter som står till buds. Gör regeringen inte det, så kommer vi socialdemokrater att ligga illa till framöver.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 125 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag vill till Elving Andersson säga följande:

Jag tycker det är trist att Elving Andersson i den här situationen, när vi står inför en så omfattande omställning nere i Bohuslän, åberopar motioner och diskussioner om hur marknaden var 1979 och frågar varför inte detta gäller 1984. Jag kan förstå frågan, och jag vill undvika att vara polemisk, men jag tror Elving Andersson om så gott att han förstår att mycket har skett sedan 1979 exempelvis på oljemarknaden. Man transporterar nu färre ton olja, man transporterar den kortare sträckor. Jag kan informera Elving Andersson om att ett uttryck för att förhållandena har ändrats är att 500 oljetankfartyg är upplagda på grund av att det inte finns några laster för dem.

Hur många gånger har inte Svenska Varvs styrelse diskuterat marknadssituationen? Hur många gånger har man inte frågat sig: När kommer vändpunkten? Man har konstaterat att den lyser med sin frånvaro. Och i diskussionerna 1984 är det ju inte 1978 års situation man har att ta ställning till. Jag tror att Elving Andersson bör besinna detta.

Jag vill också ta upp en annan sak. Regeringen har fattat beslut, säger Elving Andersson. Men fakta i det här fallet är att Svenska Varvs styrelse och Uddevallavarvets styrelse, som regeringen har utsett att leda bolaget, har gått igenom situationen, bedömt marknadsutvecklingen och kommit till resultatet att man bör inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av verksamheten. Jag kan förstå Elving Anderssons politiska nit när han säger att det är regeringen som har fattat beslutet, men jag vill upplysa honom om att regeringen har utsett en styrelse för Svenska Varv som har att fatta beslut i sådana här angelägenheter. Men sedan beslut har fattats har regeringen självfallet blivit informerad och därvid satt i gång ett mycket intensivt och omfattande arbete för att förbereda slutpunkten för varvet.

Jag tar det faktiskt som ett oerhört stort förtroende från Elving Andersson när han i dag, fredag eftermiddag, efterlyser konkreta och omfattande åtgärdsprogram för Sveriges största industrinedläggelse, som en styrelse fattade beslut om i tisdags eftermiddag. Jag är ledsen att jag på denna punkt inte riktigt kan motsvara Elving Anderssons förtroende och här i dag redovisa konkreta åtgärder som skall vidtas när omställningen skall sätta i gång. Jag vill ändå till Elving Andersson säga att regeringen och regeringskansliets tjänstemän och även ett omfattande kontaktnät inom svenskt näringsliv arbetar med denna fråga, som är så oerhört avgörande för de anställda på Uddevallavarvet.

Jag hoppas att vi med denna förklaring om att vi inte kan motsvara det stora förtroende som Elving Andersson har för oss skall kunna få ytterligare några veckor på oss. Jag vill också tillägga att när jag tillträdde arbetet med bl. a. varvsfrågor stod Svenska Varv inför en konkurs och kunde inte fullfölja arbetet med bokslut. Det var det arvegods som jag tog över. Jag tycker dock att vi inte skall förlänga debatten med frågan om orsak och verkan.

Regeringens varvsförslag och majoritetens beslut i riksdagen 1983 räddade verksamheten vid Uddevallavarvet. Sedan dess har marknaden blivit ännu sämre. Det har visat sig att Uddevallavarvet inte har möjlighet att ta hem nya order.

Till Lennart Nilsson vill jag säga att jag instämmer i väldigt mycket av Lennart Nilssons analys av situationen. Det här är en omfattande och mycket allvarlig fråga. Det är riktigt att det pågick diskussioner om nya order den 11 december när styrelsen beslöt att förbereda en nedläggning av Uddevallavarvet. Om varvet hade lyckats att ta hem dessa order skulle det ha skett till priser som inte skulle ha täckt produktionskostnaderna. Vidare skulle eventuella order ge varvet en kort respittid på några månader innan nya order måste tas. Möjligheten att ta hem nya order till priser som täcker kostnaderna är praktiskt taget obefintlig.

Svenska Varvs resurser kommer nu i stor utsträckning att tas i anspråk för att klara avvecklingen av Uddevallavarvet. Vi har även under hand meddelat Svenska Varv att det också skall undersöka möjligheterna att bidra till att förbättra den situation som nu råder i Uddevalla och grannkommunerna.

Anf. 126 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag förstår att Roine Carlsson tycker att det är trist att jag påminner om gamla socialdemokratiska riksdagsmotioner angående varvspolitiken. Det kanske inte är så trevligt att bli påmind om att det man en gång sade inte gäller i dag.

De uttalanden som görs i den av mig tidigare refererade socialdemokratiska partimotionen är ju av principiell natur och har inte så mycket att göra med det dåvarande varvskonjunkturläget, utan är som sagt principiella. Där sägs t. ex. följande: "Omställningar som resulterar i en omfattande arbetslöshet kan inte accepteras från samhällsekonomiska, sociala eller mänskliga utgångspunkter."

Det här måste väl, statsrådet Carlsson, vara principiella uttalanden. Jag undrar vad det är som gjort att man i dag företräder en annan princip än vad man gjorde tidigare.

Jag har naturligtvis helt klart för mig att situationen är annorlunda i dag. Vi har väl alla under årens lopp hyst förhoppningen att den internationella varvskonjunkturen skall förbättras och att man i andra länder skall vidta motsvarande åtgärder som vi i Sverige har gjort för att dra ner kapaciteten, men det har vi inte fått uppleva. Att utifrån denna förändrade världsbild hävda att man behöver ändra sin principiella syn på hur nedläggningar och neddragningar skall ske tycker jag ändå är att dra för stora växlar.

Formellt är det naturligtvis så som statsrådet säger, att det formella

beslutet om varvsnedläggelse har fattats i Svenska Varvs styrelse och i Uddevallavarvets styrelse. I praktiken måste det väl ändå vara regeringen som bär ansvaret för detta. Det kan väl inte ha varit så att regeringen inte ens har varit informerad om vilket beslut man tänkte ta? Det finns ju representanter från industridepartementet i Svenska Varvs styrelse, och naturligtvis har dessa kontakter funnits – det är jag helt övertygad om. Låt oss därför göra fullt klart att det i praktiken, om än inte formellt, är regeringen som har tagit ställning till att Uddevallavarvet skall läggas ner.

Herr talman! Låt mig så säga några ord till Lennart Nilsson. Jag förstår att också han är ledsn för att jag påminner honom om vad han har sagt tidigare. Det är förstås inte alltid så roligt att bli påmind om svikna löften. Men Lennart Nilsson antydde dessutom att jag skulle ha farit med osanning i mina citat, och det vill jag skarpt tillbakavisa.

Vidare säger Lennart Nilsson att den linje som centern företrädde i riksdagen vid det senaste varvsbeslutet, 1983, var "hoprafsat strunt". Jag tror nog att varvsarbetarna i Uddevalla inte upplever det på det viset. Vi hade utan tvivel inte haft den situation som vi i dag har i Bohuslän om Lennart Nilsson och hans partikamrater hade lyssnat på oss och följt vår linje den gången.

Avslutningsvis vill jag upprepa en av mina kompletterande frågor till statsrådet Roine Carlsson. Jag frågade honom om storleksordningen på de medel som regeringen kan vara beredd att satsa för att räta upp situationen i Uddevalla. Är regeringen beredd att ta fram de 2 miljarder kronor som man tidigare har talat om att en varvsnedläggelse skulle komma att kosta?

Anf. 127 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag satt och lyssnade på debatten i radion. Först hade jag inte tänkt delta i den, men sedan tyckte jag att centerpartisten började bli litet väl fräck när han lovordade det förslag som centerpartiet hade presenterat våren 1983. Han sade att någon hade kallat det för ett hoprafsat strunt. Jag håller med den som gjorde det påståendet. Går man i dag runt och frågar varvsexperter, både i Sverige och utomlands, blir det helt klart att den uppfattning centern hade våren 1983 var just ett hoprafsat strunt.

Vi moderater hade vid den tidpunkten det förslaget – och det står vi för – att Sverige skulle ha kvar bara ett storvarv. Det finns inte resurser att behålla fler. Det kunde ha blivit Kockums, eller det kunde ha blivit Uddevallavarvet som hade lagts ned. Jag tror mig dock, herr talman, utan att vara direkt lokalpatriotisk, ha rätt att säga att det inte är någon svårighet att hitta en samlad kår av både nationella och internationella experter som då var övertygade om och som i dag är än mer övertygade om att skall ett varv vara kvar i Sverige så är det Kockums. Vi kan bara beklaga att det f. n. och många år framåt ser mörkt ut på marknaden för de produkter som Uddevallavarvet i dag är specialiserat på.

Kockums däremot har – i en mycket hård konkurrens – lyckats ta hem miljardorder. Det skulle vara fel att lägga ned det varvet. Hur skulle man kunna hitta en struktur för att i dag ge arbete till 4 000 anställda i Malmö? Jag

tror att det är en ekvation som det är rätt svårt att få att gå ihop.

Det som är beklagligt i detta fall – och här måste jag kritisera också socialdemokraterna – är att det nu tillämpas samma metodik som i fallet med Landskrona. I dag är det ingen större bedrift att hitta socialdemokrater som säger att Landskronavarvet skulle ha lagts ned ett år tidigare – t. o. m. Stig Malm hävdar det. Men på den tiden då det begav sig hörde vi ingenting sådant. Då stod socialdemokraterna, herr talman, i denna talarstol och mässade i bästa predikantstil om att de borgerliga medvetet ville driva ut svenska folket i arbetslöshetens kyla. Om socialdemokraterna hade haft det politiska modet att lägga ned Landskronavarvet ett år tidigare, hade Landskronas chanser att klara sig varit betydligt större än de i dag är.

Samma sak gäller i fallet Uddevalla. Nu har man sumpat ett år. Situationen är i dag ännu värre än den var våren 1983.

Det är mycket beklagligt det som nu har inträffat i Uddevalla, men jag tycker inte om att ledamöter som absolut icke har något som helst begrepp om varvsfrågor står i denna talarstol och yttrar sig om just varven.

Anf. 128 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill upprepa att det är litet trist att ge sig in i denna debatt, eftersom det egentligen inte tjänar någonting till.

Andra får naturligtvis avgöra vem som är mest trovärdig inför framtiden – Elving Andersson och hans parti eller socialdemokratin. Centerpartiet och Elving Andersson kan hålla på och prata om tidigare år, när vi befann oss i en annan situation. Och eftersom Elving Andersson gör det måste jag till protokollet redovisa förslagen till medelstillskott till Svenska Varv.

Regeringen föreslog i propositionen 2 155 000 000. Centern föreslog 1 350 000 000. Det är verkligheten. Denna skillnad var det mellan centerns och regeringens politik, såsom den presenterades i propositionen.

Både Elving Andersson och jag har som politiker uppgiften att försöka medverka till att finna lösningar på problem. Den verklighet som vi i Uddevalla i dag lever i är inte speciellt ljus. Som valda politiker måste Elving Andersson och jag – och alla andra krafter som förhoppningsvis finns – då ha till uppgift att försöka lösa problem. Det kommer också att vara socialdemokratins politik.

De löften som regeringen har gett mig i de samtal som vi har haft är att man kommer att sätta in alla tänkbara åtgärder för att klara problemen. Det är det som det handlar om. Man kan, med den stil som Elving Andersson kör med, försöka lura människorna, så att påståendena till slut blir sanningar. Men det löser inte människornas problem i Uddevalla i dag.

Det handlar om att vi som politiker har ett ansvar för att försöka finna lösningar. Jag är helt övertygad om att om Elving Andersson har några idéer och uppslag, tar både regeringen och socialdemokratin över huvud taget emot dem med utsträckta armar. Det gäller att sätta i gång och arbeta nu i en svår tid, Elving Andersson.

Anf. 129 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag skulle mycket gärna vilja fråga Elving Andersson vad han f. n. drar för slutsatser av situationen för varven, för de varv som bygger oljetankrar och bulkfartyg. 500 stora tankbåtar ligger oanvända, och internationell statistik och internationella informationer visar att antalet varv av den storleksordning som vi nu talar om är 50 för många. Informationen som vi nås av är entydig. Subventionerna ökar – inte i någon måttlig takt utan i en mycket hög takt. Alla varv har svårigheter och brottas med förluster.

Det skulle vara intressant för mig, som till stor del i mitt arbete skall försöka bena upp dessa diskussioner, att få veta vad exempelvis Elving Andersson drar för slutsatser av denna information.

Den nämnda tendensen har ytterligare förstärkts efter 1983. Visst kan man, som Elving Andersson säger, hävda att det är regeringen som har ansvaret. Jag har ansvaret för dessa frågor inför riksdagen, och jag tar mitt ansvar. Jag stiger inte undan på något sätt. Men när jag tar ansvaret måste jag vara medveten om vilken ställning man skall ta inför den information man får. Jag har tidigare redovisat för Elving Andersson vilken typ av information som jag får. Vad intar man då för ståndpunkt? Jag har å regeringens vägnar redovisat min ståndpunkt, och jag är mycket nyfiken på att få veta vad Elving Andersson kommer till för slutsats i samma fråga.

När det gäller varvspropositionens redogörelse beträffande samhällskostnaderna vid en avveckling vill jag påminna om att en del av avvecklingskostnaderna redan är avklarade i och med varvsbeslutet i riksdagen. Därför måste man reducera dessa 2 miljarder kronor ganska mycket. Det är inte heller intressant vilken nivå man då hamnar på.

Det centrala i hela denna fråga är vilka åtgärder som vidtas med anledning av det inträffade. Min statsrådskollega Thage Peterson har klart markerat att det inte är betydelsefullt med någon viss nivå i det fallet. Det handlar om ett helt batteri av åtgärder som nu bearbetas i departementet och som kommer att presenteras.

Herr talman! Låt mig slutligen få tillägga några ord. De flesta människorna i Uddevalla förväntar sig f. n. inte en diskussion om vad som sades och vad som skrevs 1978 och 1979. Man frågar sig inte vem som är visast eller vem som har de bästa insikterna om hur man skall bedöma förutsättningarna. Nu är ett beslut fattat, och då ankommer det på oss politiker att försöka åstadkomma det bästa tänkbara alternativet med anledning av den uppkomna situationen i Uddevalla. Jag är fullt medveten om den sordin på stämningen i Uddevalla som är föranledd av detta beslut. Men jag känner mitt ansvar som politiker att försöka medverka till att skapa en bättre situation nere i Uddevalla så fort som möjligt, och därvid skall ingen möda sparas.

Anf. 130 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är positivt att Roine Carlsson nu bekräftar vad som har sagts tidigare, att det inte skall sparas någon som helst möda för att lösa dessa problem. Jag är övertygad om att det krävs mycket stora insatser, och det är bra att sådana kan komma till stånd.

När det gäller storleken på de statliga penninginsatserna tolkar jag inte propositionen på det sätt som statsrådet redovisar, nämligen att man skulle räkna bort en stor summa pengar ur de 2 000 miljoner som nämns i propositionen, men detta vet naturligtvis statsrådet bättre än jag, eftersom det är han själv som har skrivit propositionen. Jag måste säga att det inte är lätt att utläsa ur propositionen att det förhåller sig så som statsrådet säger.

Sedan håller jag med både Lennart Nilsson och Roine Carlsson, när de säger att det i dagsläget inte gagnar särskilt mycket att se tillbaka och diskutera vem som sagt vad vid olika tillfällen. Det löser inte de akuta problemen eller de problem som vi kommer att möta framöver i denna region. Jag tyckte ändå, herr talman, att det fanns anledning att i dag redovisa något av bakgrunden, som kan vara intressant i sammanhanget. Det kan väl inte vara något fel att göra det. När vi redovisat bakgrunden måste vi naturligtvis rikta blicken framåt och se vilka åtgärder som kan vidtas.

Roine Carlsson riktade sig till mig och frågade vilka slutsatser jag drar när det gäller varvskonjunkturen. Det är ju inte på det viset att de olika bedömare som finns är eniga om den internationella skeppsbyggarkonjunkturen. Det finns olika skolor som beskriver olika framtidsutvecklingar. Jag är dessutom inte ensam om att tycka att det beslut som nu är fattat är förhastat. Samma uppfattning hade de fackliga representanterna i Svenska Varvs styrelse och Uddevallavarvets VD Ingvar Trogen.

Låt mig sedan avslutningsvis vända mig till Sten Andersson i Malmö. Han påstod bl. a. att jag inte har något som helst begrepp om varvsfrågor. Det får i och för sig stå för Sten Andersson – han får ha vilken uppfattning han vill om det. Jag vill påminna om att den linje som vi hade från centerns sida 1983 inte grundade sig på någon bypolitisk aspekt, utan vi var helt överens i centerns riksdagsgrupp. Vi vägde in olika faktorer: produktionsmässiga faktorer, ekonomiska faktorer och regionalpolitiska faktorer. Jag tror att vi måste vara överens om att de regionalpolitiska faktorerna måste få väga tungt vid sådana här bedömningar.

Jag har full förståelse för att det absolut inte är någon lätt uppgift att omstrukturera Kockumsvarvet för annan verksamhet, men Sten Andersson måste väl ändå hålla med om att arbetsmarknaden i Malmöregionen inte på något vis är jämförbar med den som vi i dag har i mellersta och norra Bohuslän. Det vi talar om nu gäller långt över hälften av alla industrisysselsatta i regionen.

Sten Andersson i Malmö uppfattade nog inte vad jag sade för en stund sedan, eftersom han var på väg hit från sitt tjänsterum. Jag har inte sagt att vi i dag skall satsa på en omstrukturering av Kockums för att kunna bibehålla Uddevallavarvet. Den linjen följde vi våren 1983. Men i dag finns inte den valmöjligheten på grund av bl. a. nuvarande orderläge. Den frågan är således inte aktuell i dagens diskussion. Jag ville bara redovisa att situationen skulle ha varit en helt annan, om vi hade fått gehör för de idéer som vi hade för ett och ett halvt år sedan.

Anf. 131 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Man plockar inga poäng på att försöka vara alltför efterklok. Det ger ännu färre poäng att, i synnerhet i nuvarande situation, försöka spela ut den ena varvsorten mot den andra. Det har varit en olycka för svensk varvsindustri att så i mycket stor utsträckning har skett. I någon mån förklarar det dock den utveckling som stegvis skett inom branschen.

I fråga om varvsbesluten och framförhållningen när det gäller varvens utveckling tror jag att ett avgörande fel under den svenska aktiva varvspolitikens epok från början av 1970-talet och fram till nu har varit att man sett mycket kortsiktigt på dessa saker. Det har rört sig om perspektiv omfattande bara två tre år. Jag tror att man i modern industripolitik måste ha en helt annan framförhållning. Man måste planera för utvecklingen längre fram i tiden. Naturligtvis är det inte min mening att framstå som någon besserwisser. Det är dock uppenbart att den optimism beträffande möjligheterna att bevara en betydligt större del av den svenska varvskapaciteten än man kanske tyckte sig ha anledning att hoppas på i mitten av 1970-talet i dag absolut inte på något sätt är realistisk – så är det nu bara i vår kapitalistiska värld.

Det kan finnas anledning för oss som tillhör det parti som jag representerar att göra följande lilla notis. Man skall fortsättningsvis akta sig för att hamna i en situation av det här slaget, där man snabbt tvingas improvisera, där man tvingas att snabbt gå in med provisoriska åtgärder – åtgärder som mer eller mindre är att beteckna som nödåtgärder. Vidare skall man akta sig för att nästan desperat ge sig ut för att leta efter nya sysselsättningsmöjligheter. I stället skall de ansvariga, industridepartementet och industriverket, försöka ha en bättre framförhållning, som ansluter sig till de problem som kan förutses. Det gäller då inte bara problem på det här området utan även andra problem som kan förutses, t. ex. när det gäller Bergslagsindustrin, den metallurgiska industrin, i viss mån skogsindustrin och vissa andra branscher. Det handlar alltså om områden där problem i en eller annan form kan förutses. Det kan ju vara rätt stora regioner som drabbas. Man måste nog inte bara inrikta sig på de situationer som kan uppstå i samband med nedläggningar på den ena eller den andra orten utan också göra en mera programmatisk ansats. Man måste försöka – säkerligen i viss utsträckning i samhällets regi – bygga upp nationella industrier av nytt slag. Man måste sikta framåt i tiden.

Vidare måste man försöka upprätta någon sorts lokaliseringsplan. Det gäller ju att kunna möta de situationer som olika regioner otvivelaktigt kommer att hamna i.

En icke ointressant företeelse är faktiskt att man nu har ett samhälleligt redskap i sin hand när det gäller att bygga under den typen av industriell nydaning. Jag avser då de nya löntagarfonderna. Det är särdeles viktigt att slå vakt om dem från den synpunkten. Jag vet inte om jag är optimistisk när jag säger att jag hoppas att centerpartiet med dess regionalpolitiska inriktning borde ha all anledning att slå vakt om dessa fonder. De kan vara till stor hjälp i det framtida arbetet. Men centerpartiets presumtiva koalitionsbröder i folkpartiet och moderata samlingspartiet har icke riktigt förstått detta.

Anf. 132 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det sägs här att man inom centergruppen var enig i den här frågan våren 1983. Det är möjligt. Men protester förekom nog. När det gäller det beslut som skulle innebära en nedläggning av Kockums varv var det icke många centerpartister som vågade torgföra sina åsikter här nere i Skåne. Man smög runt knutarna, och jag begriper fuller väl varför.

Jag skulle vilja fråga Elving Andersson: Vilket annat varv i Sverige skulle ha fått order på dessa två stora båtar i miljardklassen som Kockums nu har fått? Inget annat varv i Sverige skulle ha fått det. I Uddevalla kan man inte bygga dessa båtar – det är bara att konstatera detta .

Det är tur för svensk varvsnäring att centerns förslag till varvspolitik inte vann riksdagens bifall våren 1983. Om så hade varit fallet, hade vi inte haft några storvarv kvar i Sverige.

Till sist vill jag hedra statsrådet Carlsson. Han sade att man inte skall bry sig om vad som hade sagts eller inte sagts 1978, 1979 och 1983. Jag tycker att det kan vara en vettig synpunkt. Jag hoppas bara, och ber, att den skall smitta av sig på andra inom hans parti framöver.

Anf. 133 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag är känd för att vara en mycket bättre lyssnare än talare, och jag ansträngde mig mycket för att lyssna till Elving Anderssons analys av situationen. Han hänvisade till några som hade meddelat sin uppfattning, som ligger mycket nära vad styrelsen har kommit till. Jag var emellertid mest intresserad av att få höra Elving Anderssons analys, men den har jag fortfarande inte fått.

Jag tycker att vi skall ge Elving Andersson litet tid att fundera på detta ytterligare.

Följande slutsats har jag kommit fram till då det gäller Elving Andersson: Han frågar om framtiden för att få tillfälle att tala om det förflutna. Jag ser därför fram mot en fråga från Elving Andersson om det förflutna, så att vi kan få diskutera framtiden.

Jag tycker att Jörn Svensson tog upp mycket viktiga frågor. Han sade att vi inte skall spela ut ort mot ort. Regeringen har inte gjort det och kommer inte heller att ställa ort mot ort. Det har gjorts en produktionsuppdelning mellan de båda varven, och den gäller till dess att styrelsen har fattat ett annat beslut.

Naturligtvis skall man inom de olika näringsgrenarna och branscherna göra en långsiktig bedömning. Det är ett mål som det är värt att försöka uppnå. Men varv, varvsnäring och varvspolitik skiljer sig mycket från övrig verksamhet. Det handlar om ett område där OECD-länderna har bestämt sig för en viss subventioneringsnivå. De länder som inte tillhör OECD kan hålla sig med vilken nivå som helst – det är en nationell fråga, där de inte behöver ta hänsyn till OECD-reglerna. Långsiktiga bedömningar för enskilda företag i en sådan miljö är det lättare att tala om än att göra.

Anf. 134 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö tackar högre makter för att centern inte hade något inflytande över 1983 års varvsbeslut. Jag är övertygad om att alla de tusentals människor i Uddevalla som i dag står inför en mycket bekymmersam framtid inte delar den uppfattningen.

Inte heller för Kockums torde framtidsutsikterna vara så ljusa. I och med det beslut som nu är fattat, blir det definitivt inte mer pengar till svensk varvsnäring över huvud taget i och med utgången av 1985, om jag tolkat det hela rätt. Jag är rädd för att inte ens Kockumsvarvet i en sådan situation kan klara sig. Jag hoppas att jag har fel, men visionerna är som sagt dystra på detta område.

Statsrådet beklagar återigen att jag har redovisat en del av bakgrunden till situationen. Som jag sagt tidigare förstår jag att man inte gärna vill prata om det som har varit, eftersom det kan vara besvärande. Jag lovar statsrådet Roine Carlsson att vi kommer att vara med om att konstruktivt försöka lösa de problem som nu finns och diskutera framtidsfrågorna.

Låt mig bara som ett exempel peka på att vi från centerns sida i Bohuslän – det var jag och min kollega Kjell A. Mattsson – redan för ett år sedan under den allmänna motionstiden motionerade om att man skulle inlemma Uddevallaregionen temporärt i stödområdet, för att på det viset underlätta en diversifiering av arbetsmarknaden. Vi har funderat i framtidsinriktade banor och kommit med konkreta förslag flera gånger tidigare – det här var bara ett exempel. Men vi fick inte gehör för våra synpunkter.

Nu kommer kanske, om jag förstått det hela rätt, detta med stödområdet att genomföras. Men det hade utan tvekan varit bättre om vi haft en framförhållning och kunnat jobba i förebyggande syfte för att diversifiera näringslivsstrukturen i regionen. Då hade vi inte behövt arbeta så att säga under yxan, som vi måste göra nu när beslutet om nedläggning av varvet redan är fattat.

Anf. 135 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Låt mig slutligen bara konstatera att Elving Anderssons senaste inlägg präglades av allvar och kontakt med verkligheten när det gäller denna fråga. Det finns då förutsättningar för att det här i kammaren och i andra sammanhang skall kunna föras en diskussion som leder till beslut, så att man klarar av den svåra situationen i Uddevalla.

Min utgångspunkt är att det i fortsättningen kommer att finnas en bred politisk enighet i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Anf. 136 TALMANNEN:

På måndagens föredragningslista upptas lagutskottets betänkande 10 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

22 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1984/85:8 Allmän placeringsplikt och utlåningsreglering, m. m. (prop. 1984/85:84)

1984/85:9 Förnyelsefonder, m. m. (prop. 1984/85:86)

Skatteutskottets betänkande

1984/85:9 Tullverkets resurser för narkotikabekämpning (prop. 1984/85:19 delvis)

Justitieutskottets betänkande

1984/85:12 Åtgärder mot narkotikabrott m. m. (prop. 1984/85:19 delvis och 1984/85:46)

Socialutskottets betänkanden

1984/85:8 En samordnad och intensifierad narkotikapolitik (prop. 1984/85:19 delvis)

1984/85:9 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (prop. 1984/85:25 delvis)

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:7 En samordnad och intensifierad narkotikapolitik (prop. 1984/85:19 delvis)

Näringsutskottets betänkanden

1984/85:11 Koncession för försäkringsrörelse (prop. 1984/85:77)

1984/85:13 1984 års redogörelse för de statliga företagen (skr. 1984/85:20) m. m.

23 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 14 december

1984/85:79 av *Gunnar Hökmark* (m) till finansministern om löntagarfonderna:

Lagen om löntagarfonder beslutades av riksdagen för ett år sedan. Syftet med den var, enligt regeringen, att hålla igen löneökningarna, ge löntagarna inflytande, säkra kapitalbildningen i företagen samt ge ATP-systemet ett tillskott. Sedan fondbeslutet fattats har höga löneökningar genomdrivits, fonderna har förvandlats från "unika institutioner" till hemligstämplade myndigheter, köpen av aktier har koncentrerats till stora aktiebolag eller ersatts med köp av statsobligationer samtidigt som åtminstone några fonder gjort betydande förluster.

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

Meddelande om interpellation

Mot denna bakgrund vill jag fråga finansministern följande:

1. Har målet om ett ökat inflytande för löntagarna uppnåtts genom löntagarfonderna?
2. Anser finansministern det lämpligt att löntagarfonderna skapar en praxis där offentliga myndigheter hemligstämplar för medborgarna intressanta dokument?
3. Har fonderna bidragit till återhållsamma löneavtal?
4. Har fondernas placeringar gett näringslivet ett reellt tillskott av kapital?
5. Vill finansministern uppskatta storleken på det nya riskkapital som fonderna tillfört näringslivet?
6. Vill finansministern redogöra för fondernas förmögenhetsutveckling under det gångna året?

24 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 december

1984/85:309 av *Bertil Jonasson* (c) till jordbruksministern om den svensk-norska gränshandeln med hö och stråfoder:

Den gränshandel som äger rum mellan Sverige och Norge med hö och annat stråfoder är av stor betydelse för lantbrukare på båda sidorna om den svensk-norska gränsen. Importen av hö till Norge var före år 1983 helt fri. Nu har importlicenser införts för att begränsa den svenska tillförseln. I de svensk-norska överläggningarna om detta har framförts förslag om att kompensera Sverige för importrestriktionerna genom köp av svensk ost.

Mot bakgrund av den betydelse som höhandeln har för lantbrukare vid den svensk-norska gränsen vill jag fråga jordbruksministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att säkra möjligheterna till handel med hö och stråfoder med Norge?

Anser regeringen det vara tillfredsställande att en inskränkning i höhandeln kompenseras med import av svensk ost?

1984/85:310 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till utbildningsministern om adekvat praktik för elever på 4-åriga tekniska linjer i gymnasieskolan:

Från många håll omvittnas svårigheterna för elever på 4-åriga tekniska linjer att få adekvat praktik, en praktik som de enligt läroplanen skall ha när de utexamineras.

Med anledning av detta ber jag att utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder kan och vill utbildningsministern vidta för att råda bot på detta missförhållande?

1984/85:311 av *Karin Israelsson* (c) till bostadsministern om beslutet att tilldela Östergötlands län extra medel för lån och bidrag till allmänna samlingslokaler:

Nr 53

Fredagen den
14 december 1984

*Meddelande om
frågor*

Regeringen har nyligen beslutat att av sysselsättningsskäl anvisa ett extra anslag på 30 milj. kr. till bostadsstyrelsens samlingslokaldelegation för lån och anordningsbidrag till allmänna samlingslokaler. Pengarna är specialdestinerade till Östergötlands län och i praktiken till ett stort Folkets husprojekt i Linköping.

Med hänvisning till detta och till de varierande sysselsättningsproblem som finns i landets olika delar vill jag fråga bostadsministern:

Var ligger bakom regeringens beslut att av sysselsättningsskäl prioritera endast Östergötland och i praktiken Linköping?

1984/85:312 av *Kerstin Ekman* (fp) till utrikesministern om UD:s medverkan vid distributionen av en bok om minoritetsreligioner:

En person anställd vid utrikesförvaltningen har skrivit en bok om minoritetsreligioner. Detta har rimligen inte skett i tjänsten. I samband med utsändningen av recensionsexemplar bifogas ett kort med hälsning från UD. Detta kan tolkas som om skriften är ett av UD godkänt dokument.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Varför medverkar UD på detta sätt vid distributionen av denna bok?

25 § Kammaren åtskildes kl. 16.13.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Fredagen den 14 december

Talmannen 4, 21, 31, 102
 Ahrlund, Karin (fp) 18, 19
 Andersson, Elving (c) 89, 95, 98, 102
 Andersson, Sten, i Malmö (m) 96, 101
 Aulin, Olle (m) 21, 27, 19
 Björk, Gunnar, i Gävle (c) 38, 42
 Bodström, Lennart, utrikesminister 82, 83, 84, 86, 87
 Bohlin, Görel (m) 57
 Brännström, Roland (s) 39, 42, 43
 Carlsson, Roine, statsråd 87, 88, 89, 94, 98, 101, 102
 Claesson, Tore (vpk) 8, 19
 Dahl, Birgitta, statsråd 34, 36, 37, 44, 77, 79, 80, 81
 Göransson, Bengt, statsråd 61, 62, 63, 64, 66
 Hagberg, Lars-Ove (vpk) 78, 80, 81
 Hagård, Birger (m) 55, 57
 Hedfors, Lars (s) 11
 Hegeland, Hugo (m) 61, 63, 64
 Håvik, Doris (s) 52, 53, 55
 Hägelmark, Eric (fp) 22, 27, 29, 46
 Häggmark, Siri (m) 68, 69
 Israelsson, Karin (c) 70, 71
 Johansson, Kjell (fp) 7
 Josefson, Stig (c) 6
 Knutson, Göthe (m) 31, 35, 36, 41, 43, 45
 Larsson, Lars-Åke (s) 18
 Leijon, Anna-Greta, arbetsmarknadsminister 67, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76,
 77
 Lindkvist, Oskar (s) 12, 16, 17
 Mattsson, Kjell (c) 11, 15, 16
 Nilsson, Barbro, i Visby (m) 48, 52, 54
 Nilsson, Lennart (s) 92, 97
 Olsson, Mats (s) 24, 28, 29
 Oscarsson, Berit (s) 65
 Signell, Sven-Gösta (s) 58
 Skårvik, Kenth (fp) 50, 53, 54
 Svartberg, Karl-Erik (s) 43, 45
 Svensson, Jörn (vpk) 88, 100
 Söderqvist, Oswald (vpk) 30, 46, 82, 83
 Tillander, Ulla (c) 85, 87
 Torwald, Rune (c) 60
 Troedsson, Ingegerd, förste vice talman (m) 4
 Wiklund, Bengt (s) 56
 Wikström, Jan-Erik (fp) 84, 86, 87
 Wittbom, Bengt (m) 65, 66, 67, 72, 74, 75, 76, 77